

Verslag concept

Commissie Natuur, Landbouw en Gezondheid

Datum commissievergadering	:	7 februari 2022
Commissievoorzitter	:	Mw. N.M. van der Waart
Commissie-adviseur	:	Mw. S. Neeskens
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 52 82 / neeskenss@noord-holland.nl

Aanwezig:

5	Commissievoorzitter	:	mw. N.M. van der Waart
	Commissiegriffier	:	mw. S. Neeskens
	Plv. commissiegriffier	:	K. Konings
	Leden van de commissie:		
	50PLUS/PVDO	:	--
	CDA	:	mw. D.A.J. Dekker (duo-commissielid) (<i>via MS Teams</i>) en mw. W. Koning-Hoeve
10	CU	:	mw. J.K. Hoogendoorn-van der Maarl (<i>via MS Teams</i>) en M.C.A. Klein
	DENK	:	E.S.J. Mangal (<i>via MS Teams</i>)
	D66	:	mw. L. Gonggrijp, mw. A.C. Kapitein (<i>via MS Teams</i>) en mw. A.J.C.E. Strens (<i>via MS Teams</i>)
15	Fractie Baljeu	:	--
	FvD	:	--
	GroenLinks	:	mw. S. Becker en M.T. Cardol en mw. T.K. van Wijnen
20	JA21	:	G.H.J. Kohler
	PvdA	:	mw. A.A.J. Jellema en G.J. Leerink
	PvdD	:	J.P. Hollebeek (<i>via MS Teams</i>), I. Kostic (<i>via MS Teams</i>) en F.A.S. Zoon
	PVV	:	R. van Tiggelen (duo-commissielid) (<i>via MS Teams</i>)
25	SP	:	mw. H. Bouhlef-Lascaris (duo-commissielid) (<i>via MS Teams</i>) en mw. J.M.E. de Groot
	VVD	:	B.G.P. de Wit (<i>via MS Teams</i>)
30	Gedeputeerden:		C. Loggen (VVD), J. Olthof (PvdA), mw. E. Rommel (VVD), E. Stigter (GL) en mw. I. Zaal (D66)
	Afwezig:		N.A.L. Roosendaal (VVD), J. Dessing (FvD), I.J.M. Mantel (JA21)
	(met bericht van verhindering)		
35	Notulist:		mw. F.E. Bijvoet (Moneypenny BV) (<i>tot 15.00 uur</i>)
			mw. S. Duijn (Moneypenny BV) (<i>vanaf 15.00 uur</i>)

40 Agenda

0. Technische Briefing Taskforce agrarisch natuurbeheer
1. Opening en mededelingen
2. Inspreekhalfuur
- 45 3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda
4. A-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu
- 4.a Zienswijze Provinciale Staten op de Kadernota 2023 Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
- 50 5. Rondvraag gedeputeerde Stigter (OD NHN en OFGV)
6. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu
- 6.a RIVM rapport Onderzoek naar de herkomst van neergedaald stof en stoffen in de lucht in de IJmond regio
7. Rondvraag gedeputeerde Olthof (Leefbaarheid, gezondheid en milieu en OD NZKG en ODIJ)
- 55 8. Lunch
9. B-agenda Natuur
- 9.a Agrarisch natuurbeheer in het NNN
10. B-agenda Stikstof
- 10.a Agenderingsverzoek JA21 brief van C- naar B-agenda Voorbereiding Bestuurlijk Overleg Stikstof
- 60 11. Rondvraag Gedeputeerde Rommel
12. B-agenda Landbouw
- 12.a Gemeenschappelijk landbouwbeleid Indiening Nationaal strategisch plan
13. B-agenda Dierenwelzijn
- 65 13.a Agenderingsverzoek PvdD verzoek C- naar B-agenda persbericht over de zienswijze 'Dierwaardige veehouderij
14. Rondvraag gedeputeerde Zaal
15. Rondvraag gedeputeerde Loggen
16. C-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu
- 70 17. C-agenda Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling, Programma Aanpak Stikstof (PAS)
- 17.a Natuur: Brief Reactie op haalbaarheidsstudie Deltares Achteroevers Wieringermeer (C-agenda NLG 07-02-2022)
- 17.b Fauna: Brief Bezwaarschrift tegemoetkoming faunaschade (C-agenda NLG 07- 02-2022)
- 17.c Natuur: Brief Falend toezicht op de Natura 2000 status van het IJsselmeer (Cagenda NLG 75 07-02-2022)
- 17.d Natuur: Brief vrienden van het Gooi Natuurbrug N 525 (C-agenda NLG 07-02- 2022)
- 17.e Stikstof: Afschrift brief afspraken over gebiedsprocessen (C-agenda NLG 07- 02-2022)
18. C-agenda Water, Water als Economische Drager, Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR/Comité van de Regio's)
- 80 18.a Water: Brief Beëindiging onderzoek vaarverbinding Loosdrechtse Plassen Hilversums Kanaal en afwikkeling zienswijzen (C-agenda NLG 07-02-2022)
- 18.b Waterstof: Position papers hydrogen Noordzeekanaalgebied (NZKG) en NoordHolland Noord (NHN) (C-agenda NLG 7-2-2022 & RWK 7-2-2022)
- 18.c Omgevingswet/ Water: Brief ministerie Wijkwaterstaat Omgevingswet en rol RWS bij 85 onteigeningen (C-agenda NLG & RWK 07-02-2022)

- 19. C-agenda Landbouw en visserij, recreatie en toerisme, dierenwelzijn
- 19.a Landbouw: Brief Gemeenteraad Hollands Kroon – zorgen t.a.v. plannen Wieringermeer (C-agenda NLG 07-02-2022)
- 20. C-agenda Algemeen
- 90 20.a Financiën: Voordracht Eerste Begrotingswijziging 2022 (A-agenda EFB en M&B 14-2-2022 en c-agenda RWK en NLG 7-2-2022)
- 20.b MRA: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht – editie 56 (c-agenda alle commissies februari 2022)
- 20.c IPO: communicatie rondom coalitieakkoord (c-agenda EFB 14-2-2022 en RWK en NLG 7-2-2022 en M&B 14-2-2022)
- 95
- 21. Sluiting

0. Technische Briefing Taskforce agrarisch natuurbeheer

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering om 10.30 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

105 *Mededelingen voorzitter:*

- Er is een quorum vastgesteld.
- De commissievergadering wordt live uitgezonden.
- De vergadering vindt in hybride vorm plaats. Voor commissieleden die niet fysiek aanwezig kunnen of willen zijn, is er de mogelijkheid om online via MS Teams aan de vergadering deel te nemen.
- 110 • De sprekersklok wordt in beeld weergegeven.
- De spreektijd voor onderhavige commissievergadering is vastgesteld op 6 vergaderuren.
- De spreektijdverdeling geschiedt volgens Amsterdams model, waarbij afsplitsingen de helft van de spreektijd van de kleinste fractie krijgen, alsmede twee minuten extra voor het plegen van
- 115 interrupties. Ordevoorstellen, vragen aan sprekers, antwoorden op interrupties en rondvragen gaan niet af van de spreektijd.
- De commissie NLG verwelkomt een nieuw vast commissielid, te weten mevrouw Sharon Becker van de GroenLinks-fractie.
- Voor agendapunt 9.a (Agrarisch natuurbeheer in het NNN) hebben zich drie sprekers
- 120 aangemeld:
 - De heer Briët namens Landschap Noord-Holland;
 - De heer De Jong namens Natuurmonumenten (*wegens verhindering waargenomen door de heer Boot*);
 - De heer De Wit namens de agrarische collectieven Noord-Holland.

125 Voorts is er een schriftelijke inspreektekst ontvangen van mevrouw Melse. Deze is bij de vergaderstukken gevoegd.

- Voor agendapunt 13.a (Agenderingsverzoek PvdD verzoek C- naar B-agenda persbericht over de zienswijze 'Dierwaardige veehouderij') heeft zich één spreker aangemeld:
 - De heer Kuiken op persoonlijke titel.

130

- Er zijn geen aanmeldingen voor de rondvraag ontvangen.
- Thans worden twee werkbezoeken ingepland:
 - Maandag 28 februari a.s. staat een gecombineerd werkbezoek ingepland inzake de weidevogels, Ronde Hoep en bodemdaling.
 - 135 ○ Maandag 28 maart a.s. staat een werkbezoek over vogelaanvaringen gepland. Waarschijnlijk zal dit in samenwerking met Schiphol en de Faunabeheereenheid (FBE) worden georganiseerd.

Nadere informatie over de werkbezoeken volgt zo spoedig mogelijk.

- Voorts is een verzoek van de heer Roosendaal (VVD) ontvangen om een werkbezoek aan de Westeinderscheg te organiseren.

140

De **voorzitter** geeft de heer De Wit (VVD) de gelegenheid voor een korte toelichting.

Laatstgenoemde zal bij afwezigheid van de heer Roosendaal (VVD) de woordvoering waarnemen.

145

De heer **De Wit** (VVD) merkt op dat de motivatie tweeledig is. Enerzijds is er in de Westeinderscheg sprake van natuurontwikkeling, met name vanuit de Bossenstrategie. Anderzijds biedt het recreatiekansen dichtbij de stad, wat gegeven de coronasituatie steeds meer een behoefte vervult. De VVD stelt voor om met de commissie een werkbezoek aan dit succesvolle project te brengen en aan de hand van *lessons learned* ook te bekijken of een en ander elders in de provincie kan worden toegepast.

150

De **voorzitter** concludeert dat de commissie NLG instemt met het voorstel voor een werkbezoek aan de Westeinderscheg en bedankt de VVD-fractie voor het initiatief.

155

Er zijn geen mededelingen vanuit de commissieleden dan wel Gedeputeerde Staten.

2. Inspreekhalftuur

Er zijn geen aanmeldingen ontvangen voor het inspreekhalftuur.

3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda, moties- en toezeggingenlijsten en C-agenda

160

- Voorliggende agenda van de vergadering wordt ongewijzigd vastgesteld.
- De beantwoording van de technische vragen wordt goed bevonden.
- Ten aanzien van het verslag van de commissievergadering NLG d.d. 10 januari jl. merkt Statenlid **Kostic** (PvdD) op dat onder agendapunt 6 (op pagina 24, r. 1034 en pagina 25, r. 1044) per abuis de verkeerde partij achter haar naam staat vermeld (PvdA i.p.v. PvdD). Met inachtneming van deze correctie wordt het verslag vastgesteld.
- De strategische agenda, moties- en toezeggingenlijsten leiden niet tot opmerkingen.

165

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft een aanvullende opmerking op haar eerder toegezonden mailbericht aan de Griffie. De toezeggingenlijsten bevat verscheidene toezeggingen die sinds (voor) de zomer van 2021 lopen, maar waarvan geen update bekend is. Statenlid Kostic zou graag zien dat GS hier scherp op worden gehouden.

170

175

De **voorzitter** zal het verzoek om een opgeschoonde c.q. geüpdatete toezeggingenlijst doorleiden aan GS.

4. A-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu

4.a Zienswijze Provinciale Staten op de Kadernota 2023 Omgevingsdienst Noord-Holland Noord

180

De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

185

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft twee opmerkingen. Verschillende onderzoeken wijzen erop dat de

capaciteit van de Omgevingsdiensten (OD's) moet worden opgekrikt. Ze krijgen steeds meer op hun bordje en hun rol bij een goede invoering van de Omgevingswet is essentieel. Mocht dit laatste aspect niet goed gaan, zullen natuur, gezondheid en milieu nog verder in het geding komen.

190

Een omgevingsadviseur speelt een cruciale rol bij de borging dat alles hierin goed gaat, zeker met gemeenten die een en ander nu al nauwelijks kunnen bolwerken en in de transitie extra taken krijgen. De Partij voor de Dieren verzoekt GS dan ook expliciet om geen negatieve zienswijze in te dienen ten aanzien van een verzoek om €4.500 extra voor de inzet van een omgevingsadviseur. De OD stelt immers zelf ook dat er voorinvesteringen nodig zijn om klaar te staan voor alle aanvullende vragen over onder meer werving en opleiding.

195

De heer **Cardol** (GL) geeft als aandachtspunt mee dat het stuk van het college enigszins onduidelijk was (vijf onderwerpen versus vier besluiten).

200

De Omgevingswet wordt in ieder geval uitgesteld tot oktober 2022 en wellicht zelfs tot januari 2023. Wat zal dit betekenen voor de rol van de Omgevingsdiensten?

De heer **Van Tiggelen** (PVV) geeft aan dat zijn fractie achter de opmerkingen van het college staat inzake het beter onderbouwen en inzichtelijker maken van de genoemde financiële zaken. Zij ondersteunt dan ook de negatieve zienswijze inzake het gevraagde budget voor de omgevingsadviseur. Wat de PVV betreft zou de OD NHN zich niet bezig hoeven houden met stikstoftaken, noch met aan de energie- en circulaire transitie gerelateerde activiteiten. De heer Van Tiggelen zou derhalve graag willen weten hoe de middelen voor deze specifieke onderwerpen worden ingezet. Is een en ander al in kaart gebracht c.q. in kaart te brengen?

205

210

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) merkt op dat het CDA voornemens is om akkoord te gaan met de zienswijze. Zij heeft echter de navolgende vraag. In de onderdelen waarop door de OD extra budget wordt gevraagd wil de provincie thans nog niet meegaan vanwege een te magere onderbouwing. Zegt gedeputeerde daarmee dat heroverweging zal plaatsvinden bij de Kaderbrief? Is het echter realistisch om te veronderstellen dat er voor het opstellen van de Kaderbrief wél een nadere onderbouwing binnen is van de OD?

215

Mevrouw **De Groot** (SP) wijst erop dat de invoering van de Omgevingswet wordt uitgesteld tot 1 oktober 2020 of 1 januari 2023. Dit geeft de OD NHN de mogelijkheid om tijdig de noodzaak van extra omgevingsadviseurs aan te tonen, alsmede de hoeveelheid geld die nog nodig is om het stikstofbeleid goed vorm te geven. De OD NHN heeft nu ook meer mogelijkheden om inzichtelijk te maken wat de financiële gevolgen van de Omgevingswet zijn voor de provincie en de andere deelnemers als de Omgevingswet in werking treedt. Met enige schroom kan de SP zich wel vinden in de zienswijze, maar zij meent dat de omgevingsadviseurs nodig zijn.

220

225

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) wijst erop dat enkele collega's reeds gerefereerd hebben aan het uitstel van de Omgevingswet. Wat betekent dit voor de Omgevingsdienst? Heeft het wellicht consequenties voor de zienswijze? Mevrouw Gonggrijp sluit aan bij de woorden van Statenlid Kostic (PvdD) wat betreft het toenemende belang van de Omgevingsdiensten en de zorg die al langer bestaat of er genoeg menskracht en middelen aanwezig zijn. Kan de gedeputeerde dat toezeggen? D66 is verheugd dat er kritisch gekeken wordt naar het verzoek.

230

Mevrouw **Jellema** (PvdA) sluit aan bij de diverse reeds gestelde vragen van haar medecommissieleden. Ook de PvdA kan zich wel vinden in de zienswijze, maar voorkomen moet
235 worden dat het een race *to the bottom* wordt. De Omgevingsdiensten bevinden zich in een onzekere periode. *It takes two to tango*. Hoe ziet de gedeputeerde het derhalve als er in de straks fingerende Omgevingswet een prominente rol aan Omgevingsdiensten wordt toegekend?

De heer **De Wit** (VVD) merkt op dat de VVD-fractie de voordracht steunt. Wat haar betreft kan het
240 als hamerstuk naar de PS-vergadering. De VVD acht het meer dan terecht dat er gewezen wordt op de impact van zowel de Omgevingswet als de stikstofproblematiek. De fractie deelt de onzekerheden van het college en zou deze in een volgende ronde graag opgehelderd zien door de OD.

Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) constateert dat op een aantal onderwerpen een negatieve zienswijze door de provincie wordt voorgesteld, bijvoorbeeld wat betreft de volgens de OD zes benodigde omgevingsadviseurs en de uitvoering van taken voor de Wet natuurbescherming. Het is goed dat een en ander zorgvuldig wordt afgewogen. Is er echter tussentijds geen communicatie geweest om het af te stemmen en het proces c.q. de goedkeuring wellicht te versnellen? De invoering van de
250 Omgevingswet wordt weliswaar uitgesteld, maar desalniettemin staat deze op korte termijn alsnog gepland. De ChristenUnie acht het derhalve belangrijk om alle zeilen bij te zetten.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn. PS hebben tot 1 maart a.s. de tijd om hun zienswijze kenbaar te maken. Aangezien de PS-vergadering na die datum valt, is onderhavige zienswijze reeds als concept toegezonden.
255 De voorzitter geeft het woord aan gedeputeerde Stigter voor diens beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Stigter** (GL):
Gedeputeerde Stigter komt allereerst op de vragen over mogelijke versterking van de
260 Omgevingsdiensten. De praktijk laat zien dat de provinciale bijdrage bij alle Omgevingsdiensten toeneemt, aangezien de taakuitvoering toeneemt. Zo heeft de provincie besloten om een grote impuls te geven aan de OD NHN in verband met het stikstofdossier. Deze is nog niet opgenomen in deze Kadernota, omdat de provincie thans nog in gesprek is over de ervaringen van de afgelopen tijd rondom de uitvoering van de stikstoftaken en over de toekomstige verwachtingen. Uiteraard
265 zal dit wel gebeuren richting de Kaderbrief en de uiteindelijke begroting.

De negatieve zienswijze ten aanzien van de Wob-adviseurs en ten aanzien van de omgevingsadviseurs moet niet gelezen worden alsof het college niet achter het idee zou staan. GS willen echter wel een ordentelijk proces doorlopen, met een onderbouwing van het benodigde
270 bedrag. Laatstgenoemd aspect ontbrak wat betreft de Wob-adviseurs. Gedeputeerde heeft er goed vertrouwen in dat die onderbouwing alsnog zal komen.

Wat betreft de omgevingsadviseurs loopt op dit moment een pilot. De evaluatie van de pilot zal dit voorjaar plaatsvinden, zodat ook dat onderdeel voldoende onderbouwd kan terugkomen.
275

Mevrouw **Jellema** (PvdA) begrijpt dat de onderbouwing gewenst is. Is de gedeputeerde het echter met haar eens dat dit een typisch voorbeeld betreft waarbij de kosten voor de baten uitgaan?

280 Gedeputeerde **Stigter** (GL) verwacht van wel. De taak van de omgevingsadviseurs is in het licht van de Omgevingswet heel nuttig. Vanuit een eigenaarsrol menen GS echter dat op het moment dat er een voorstel komt, er ook een onderbouwing moet zijn van de gevraagde bedragen. Die ontbrak nog in dit deel. Er lopen pilots waardoor er ook meer gevoel bij wordt verkregen. In de volgende fase van de daadwerkelijke begroting ligt die onderbouwing wel. De OD NHN is de enige
285 Omgevingsdienst waarbij onderhavige route wordt doorlopen via de raden en Staten. Het is derhalve niet zo gek dat die onderbouwing in de Kaderbrief thans nog niet volledig is. Het betreft in ieder geval een aankondiging van een aantal onderwerpen waarvan de Omgevingsdienst meent dat daar versterking op nodig is. Die onderbouwing zal de komende maanden geleverd gaan worden, zodat die tijdig in de begroting voor 2023 kan worden opgenomen.

290

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of gedeputeerde daadwerkelijk moeilijk gaat doen over €4.500 voor een cruciale rol van de OD, terwijl er zomaar een bedrag van €60.000 wordt besteed aan de inruil van vislood, dat in de praktijk niet werkt.

295 Gedeputeerde **Stigter** (GL) meent dat "*moeilijk doen*" niet een juiste woordkeuze is in het kader van het stikstofdossier. Hij beschouwt zijn standpunt niet zozeer als negatief, maar eerder als constructief kritisch. Gedeputeerde staat achter de gedachtegang van de OD. Er hoort echter een onderbouwing bij, hoe klein het bedrag in zekere zin ook is. Het totaal raakt immers ook de gemeenten. Er loopt derhalve thans een pilot rond de omgevingsadviseurs.

300

Het signaal van de Cardol (GL) dat de zienswijze onduidelijk is, zullen GS zich aantrekken. Gedeputeerde zegt toe dat het de volgende keer duidelijker zal zijn.

De invoering van de Omgevingswet is uitgesteld naar 1 oktober a.s. dan wel 1 januari 2023. De
305 komende periode zal hier meer duidelijkheid over komen. Een en ander betekent dat de Omgevingsdiensten door kunnen gaan met de voorbereidingen op de Omgevingswet. Met name wat betreft het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) komt de langere aanlooptijd goed uit. Door de verschillende provincies is ook het pleidooi gehouden om hier echt nog wat tijd voor te nemen.

310 In reactie op mevrouw Jellema (PvdA) merkt gedeputeerde Stigter op dat met de Omgevingswet onderwerpen als milieu en gezondheid nog centraler komen te staan in het omgevingsbeleid en het RO-beleid (ruimtelijke ordening). Naar verwachting zullen de Omgevingsdiensten dan ook nadrukkelijk worden ingeschakeld bij instrumenten uit de Omgevingswet, zoals de Omgevingsvisie en Omgevingsplannen. De omgevingsadviseurs zullen daar ook een rol in hebben.

315

In antwoord op de heer Van Tiggelen (PVV) merkt gedeputeerde op dat er momenteel gesprekken worden gevoerd over de inzet van middelen voor stikstoftaken. Na de uitspraak van de Raad van State in 2019 is de inzet vanuit de Omgevingsdiensten verveelvoudigd. De ervaringen worden thans opgehaald. Gelet op de te verwachten intensivering en het nieuwe coalitieakkoord vinden er
320 momenteel gesprekken plaats. Binnen enkele weken wordt er meer duidelijkheid verwacht.

Richting mevrouw Koning-Hoeve (CDA) heeft gedeputeerde reeds aangegeven dat daar waar een nadere onderbouwing wordt gevraagd, deze naar verwachting ook tijdig aanwezig zal zijn. Dat is ook besproken met de OD.

325

De vragen van mevrouw Hoogendoorn (CU) meent gedeputeerde indirect reeds te hebben beantwoord.

330

De **voorzitter** constateert dat er behoefte is aan een korte tweede termijn.

Tweede termijn

335

Mevrouw **Jellema** (PvdA) bedankt gedeputeerde voor diens beantwoording. Zij bespeurt veel compassie bij de commissieleden voor de Omgevingsdiensten, en voor de OD NHN in het bijzonder. Kan gedeputeerde toezeggen dat hij PS de aankomende periode, al dan niet schriftelijk, op de hoogte zal houden van het wel en wee en het financiële welzijn van de OD's?

De **voorzitter** geeft het woord aan gedeputeerde Stigter voor zijn beantwoording in tweede termijn.

340

Beantwoording door gedeputeerde **Stigter** (GL):

Gedeputeerde Stigter antwoordt bevestigend. Hij deelt de compassie van de commissieleden ten aanzien van de OD NHN. Hij maakt zich met hen zorgen over de financiële positie van de Omgevingsdiensten en het eigenaarschap bij de andere partners. Om die reden zijn GS in gesprek met de OD's en de gemeenten. Het betreft een acuut vraagstuk bij de OD NHN. **Gedeputeerde zegt**

345

toe om er voor de zomer schriftelijk op terug te komen richting de commissie.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor zijn/haar beantwoording en concludeert dat de **voorlopige zienswijze als hamerstuk zal worden doorgeleid naar de eerstvolgende PS-vergadering op 8 maart a.s.**

350

5. Rondvraag gedeputeerde Stigter (OD NHN en OFGV)

Er zijn geen aanmeldingen ontvangen voor de portefeuille van gedeputeerde Stigter.

De **voorzitter** gaat over tot een korte schorsing.

355

Schorsing van 11.02 uur tot 11.04 uur

6. B-agenda Leefbaarheid, Gezondheid en Milieu

360

6.a RIVM rapport Onderzoek naar de herkomst van neergedaald stof en stoffen in de lucht in de IJmond regio

Het RIVM voert in opdracht van de provincie en IJmondgemeenten een breed gezondheidsonderzoek uit in de regio IJmond. Het derde deel van de resultaten van dit onderzoek is nu beschikbaar gekomen en gaat over de herkomst van neergedaald stof en stoffen in de lucht in de IJmond. Het rapport is op 21 januari 2022 gepubliceerd. Om vragen van bewoners en andere geïnteresseerden te beantwoorden is er op 21 januari 2022 een openbaar webinar georganiseerd. Om vragen van Statenleden en Raadsleden uit de omgeving te beantwoorden, vond er op maandag 24 januari jl. een tweede webinar van meer technische aard plaats.

370 De **voorzitter** geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

Eerste termijn

375 De heer **De Wit** (VVD) meent dat de stukken die vandaag op tafel liggen, twee elementen onderstrepen waarop de mensen in de IJmond al langer gewezen hebben:

- enerzijds verschaffen deze duidelijkheid over metingen, teneinde een zekerheid te kunnen garanderen over wat er gebeurt in het gebied en met de gezondheidsrisico's en over de wijze waarop er wordt toegezien.
 - anderzijds het daadwerkelijk nemen van maatregelen door het bedrijf om de emissies te
- 380 beperken en de gezondheidseffecten daarvan te verminderen.

De VVD beperkt zich vandaag tot twee vragen:

- Thans is er vanuit de Roadmap een vooruitzicht naar 2028 c.q. 2030. Dat ligt weliswaar nog ver weg, maar het betekent wel dat er reeds nu stappen met elkaar moeten worden gezet. De VVD mist op dit moment nog een scenarioplanning. Wanneer kan deze worden verwacht? Welke
- 385 opties zijn er om te schakelen? De VVD zou graag zien dat dat inzicht wat meer met elkaar gedeeld kan worden.
- Vorige commissievergadering NLG is er even gesproken over de waterstoftransitie. Op dit punt ligt ook een belangrijke verantwoordelijkheid in Den Haag. De Tweede Kamer moet er
- 390 natuurlijk nog uitspraken over doen. Hoe ziet die tijdsplanning eruit? En wat zou het nadeel zijn als uiteindelijk gaat blijken dat het niet snel genoeg gaat en dat er wellicht ook andere opties op tafel moeten komen om het gewenste resultaat te behalen, namelijk enerzijds een duurzaam verdienmodel voor het bedrijf en anderzijds het waarborgen van de gezondheidssituatie van de inwoners?

395 De heer **Van Tiggelen** (PVV) merkt op dat uit het RIVM-onderzoek blijkt wat veel bewoners van de IJmond al jaren vermoedden, namelijk dat een significant deel van de PAK's en de metalen in de stofdepositie en in de lucht in de IJmond afkomstig is van het terrein van Tata Steel. Dat is geen verrassing. Het RIVM doet in zijn onderzoek drie aanbevelingen. De PVV is voorzichtig optimistisch over de verschillende stappen die het college de komende tijd onderneemt. Zo wordt de derde

400 aanbeveling om het effect van de emissiebeperkende maatregelen in relatie tot depositie periodiek te monitoren, onverkort overgenomen.

De PVV zou graag een toelichting krijgen op het navolgende punt. Inzake de eerste twee aanbevelingen wil het college met onder meer het RIVM, de bewoners, het Rijk en de IJmondgemeenten in gesprek. Daarbij wil het college de vraag betrekken welke balans wordt

405 aangehouden tussen enerzijds het preciezer meten en vergaren van kennis over bronnen van emissies en anderzijds de inzet op het handhaven van de realisatie van maatregelen die de emissies beperken, met de kennis en mogelijkheden die nu reeds voorhanden zijn. Waarom zoeken naar een balans en niet vol inzetten op beide?

410 Mevrouw **Becker** (GL) merkt op dat het laatste RIVM-rapport wederom een grote schok was voor iedereen die met Tata Steel te maken heeft, maar vooral voor de bewoners van de regio IJmond van wie de gezondheid op het spel staat. Uit de eerdere rapporten over de ernst van de uitstoot en de vervuiling is gebleken dat metingen aantonen dat de gerapporteerde hoeveelheid neergedaalde stoffen tot een factor 1.000 werd overschreden. Welke waarde heeft de rapportage van Tata dan

415 nog?

Het is fijn om te zien wat er allemaal al ondernomen wordt binnen de bestaande kaders en wat er al geprobeerd is om de uitstoot en de enorme impact op de gezondheid van de omwonenden zo snel mogelijk te verminderen. Met dit nieuwe rapport rijst echter bij velen de vraag of er niet meer
420 mogelijk is. En kan er ook gezocht worden naar maatregelen die op korte termijn impact hebben?

In de brief aan IenW staat dat bekeken moet worden of het huidige VTH-stelsel nog voldoet. Wat zou er volgens gedeputeerde aangepast kunnen worden? Op wat voor termijn zou dat eventueel resultaten opleveren?

425 Naar aanleiding van de technische vraag wat de gevolgen zijn voor Tata als de deadlines niet worden gehaald, is geantwoord dat gekeken wordt naar de juridische handvatten om Tata Steel aan het ingediende Vermijdings- en reductieplan voor ZZS te houden. In hoeverre verwacht gedeputeerde dat dat mogelijk is en op wat voor termijn zou dat dan effect hebben?

430 Voorts stond in de beantwoording van de technische vragen dat gekeken wordt of en op welke wijze er bovenwettelijke maatregelen kunnen worden getroffen. Kan gedeputeerde daar een voorbeeld van geven? En wat is de termijn waarop een dergelijke maatregel effect zou hebben?

435 In de beantwoording werd verder gerefereerd aan de mogelijkheden voor ketenaansprakelijkheid. Volgens gedeputeerde bestaat een dergelijke aansprakelijkheid echter niet in het milieu- of bestuursrecht. Mevrouw Becker vraagt zich af of er gekeken wordt naar de mogelijkheid om normen cumulatief voor het hele bedrijf te stellen, dus ook voor alle bedrijfsonderdelen op het terrein. Zij wijst in dit kader op het voorbeeld van de Eemsdelta in Groningen.

440 Gelet op de gevolgen voor de gezondheid heeft onderhavig dossier grote urgentie. Is er reeds een gesprek gaande over "*over the box*"-ideeën teneinde op korte termijn een grote voortgang te boeken?

445 Statenlid **Kostic** (PvdD) bedankt de ambtenaren voor de spoedige beantwoording van de technische vragen. Na het lezen van het rapport van het RIVM blijft met name één vraag hangen: hoe kan het nou dat een OD af en toe hoort te controleren of aangeleverde gegevens helemaal kloppen met de werkelijkheid, maar dat in al die jaren niet eerder is gebleken dat er een gat bestaat tussen de metingen en de gegevens uit de emissieregistratiesystemen? Wat zegt dat eigenlijk over de
450 competentie van de OD en de provincie in al die jaren?

Het RIVM zei in het webinar niet te kunnen uitsluiten dat Tata bewust sjoemelt met cijfers. Hoe gaat de provincie ervoor zorgen dat deze optie in ieder geval voor 100% kan worden uitgesloten? Het is immers belangrijk dat er vertrouwd kan worden op Tata's handelen.

455 De Partij voor de Dieren constateert dat de ILT al een zienswijze heeft ingediend op een actualisatie van de monitoringsvoorschriften van de luchtmissies van Tata Steel. Gaan GS die opvolgen?

Wat betreft het vervolg heeft de Partij voor de Dieren drie voorstellen voor actie op grote lijnen:

- 460 – Er is vaker gevraagd om het verplichte Vermijdings- en reductieprogramma voor ZZS. Een jaar na dato is het echter nog steeds niet goedgekeurd. De Partij voor de Dieren hoort graag ruim voor de zomer welke juridische mogelijkheden er daadwerkelijk zijn. Kunnen GS dat toezeggen?
- 465 – Voorts stelde de Partij voor de Dieren vragen over de betrouwbaarheid van de cijfers in de ZZS-inventarisatie (in het licht van het RIVM-rapport). Als het RIVM constateert dat er verschillen zijn in berekeningen en metingen van gevaarlijke stoffen, dan kan het toch niet zo zijn dat GS alleen zeggen: "*Voor het doel waarvoor de ZZS-rapportage is bedoeld (nl. inventarisatie) achten wij deze betrouwbaar*". De Partij voor de Dieren wil dat GS hier met spoed het RIVM en de ILT naar laten kijken en dat zij niet weer wachten op het Rijk.
- 470 – In het Tata-dossier is eigenlijk al decennialang sprake van een soort "*Groundhog Day*"-effect. Er is ophef over vervuiling, waarna er onderzoek volgt en beloftes voor verbetering worden gedaan, maar vervolgens wordt het niet beter gedraaid. Thans zegt de provincie steeds dat ze alle beschikbare instrumenten gebruikt. De Partij voor de Dieren ziet echter meer mogelijkheden. GS hebben immers op haar verzoek juridisch laten uitzoeken of het mogelijk is om meer in te grijpen, bijvoorbeeld bij Kooksfabriek 2 met een beroep op het
- 475 voorzorgsbeginsel. Daaruit blijkt dat het in theorie mogelijk is, omdat er volgens de OD nu voldoende wettelijk instrumentarium beschikbaar is om de leefomgeving gezonder te maken. De notitie zegt echter ook dat als blijkt dat na beoordeling van bijvoorbeeld het ZZS-programma, het totaal van maatregelen niet de bescherming biedt en de risico's
- 480 onaanvaardbaar hoog zijn, voor GS de plicht zou kunnen ontstaan om aanvullende maatregelen te nemen op grond van het voorzorgsbeginsel. Dat veel grotere risico op kanker en andere ziekten in de regio lijkt toch echt wel onaanvaardbaar. Zijn GS het hierover eens? Zijn zij bereid om dat weegmoment te nemen en te kijken wanneer het voorzorgsbeginsel zou kunnen worden toegepast? Dan kan men zich beroepen op het recht op leven en gezondheid, zoals
- 485 opgenomen in de wetgeving, en kan Kooksfabriek 2 wellicht worden gesloten. Een natuurlijk weegmoment zou bijvoorbeeld zijn in de zomer, als het RIVM de metingen opnieuw zal verrichten. Gaat het RIVM dan ook kijken of Tata haar eigen afspraken van 50% PAK's-reductie in het eerste kwartaal nakomt? Als dat niet het geval blijkt te zijn, kan de provincie zeggen: "*Tata, u bent niet te vertrouwen. Wij gaan nu zelf de deadlines stellen. Als u daar niet aan*
- 490 *voldoet, gaan we over tot sluiting.*" Zien GS hiertoe mogelijkheden?

Een directeur van de OD zei in een interview met Follow the Money het volgende: "*Ik ben geen voorstander van het idee: zet de fabriek ergens anders neer, dan is mijn probleem opgelost. Ik hoor mensen roepen dat je staal uit China kunt halen. Natuurlijk kan dat, maar dan is het mondiale effect per ton staal nog veel schadelijker dan wanneer je het hier produceert.*" Statenlid Kostic

495 meent dat dit niet past. De OD hoort zelf geen mening te hebben over een eventuele toekomst van Tata, maar de burgers en de natuur te beschermen. De Partij voor de Dieren verzoekt de OD derhalve om voornoemde uitspraak openlijk terug te nemen en vraagt GS om de betreffende directeur hierop aan te spreken. Zo nodig komt de fractie hiertoe met een motie.

500 De heer **Klein** (CU) merkt op dat zijn fractie blij is met de onderzoeken die in opdracht van de provincie zijn gedaan. Thans ligt het derde deelrapport voor. Er wordt steeds meer duidelijk, bijvoorbeeld dat een groot deel van de fijnstofdepositie afkomstig is van het Tata-terrein. Dat is geen verrassing, maar het is wel goed dat daarover niet langer een discussie bestaat. Tegelijkertijd roept ieder nieuw rapport ook weer nieuwe vragen op. De ChristenUnie bedankt GS voor de

505 spoedige beantwoording van de technische vragen. Er blijven echter wel zaken openstaan, zoals de

conclusie dat een groot deel van de depositie niet te verklaren is uit de emissies. Dat is voor de omgeving uiteraard heel vervelend. Het lastige is dat deze conclusies gebaseerd zijn op een experimentele onderzoeksmethode en dat er verder onderzoek nodig is. Het is belangrijk dat het RIVM daarop terugkomt. In het webinar is dat ook toegezegd.

510

De inzet van de ChristenUnie, die gelukkig ook overeenkomt met die van GS, is dat er zo snel mogelijk moet worden getracht om de omgeving schoner en gezonder te maken. Het is daarom ook goed dat de provincie de aanbevelingen overneemt om het depositieonderzoek regelmatig te herhalen, zodat het kan worden bijgehouden. Onderhavig rapport suggereert ook een aantal
515 nieuwe handvatten. Een deel van de niet-verklaarde emissies zou kunnen komen doordat de bedrijven niet e-MJV-plichtig zijn en de emissie bepaald wordt op basis van kengetallen voor de sector waaronder de bedrijven vallen. Dat voelt uiteraard heel vervelend. Kan de provincie vereisen dat de bedrijven die cijfers alsnog aanleveren? In de brief staat dat gedeputeerde in gesprek gaat met het Rijk en de IJmondgemeenten. De ChristenUnie vindt dat nog een beetje vaag. Kan er geen
520 concreet doel aan worden verbonden, zoals: "*Wij willen dat de emissie van al die bedrijven geregistreerd wordt*"? Kan gedeputeerde toezeggen dat dat de insteek is van het gesprek met het Rijk en de IJmondgemeenten?

525

De inzet van de provincie en Tata is tot nu toe, logischerwijs, gericht geweest op het verminderen van de emissies. Aangezien er nu echter onduidelijkheid is over de wijze waarop emissies zich
530 verhouden tot de depositie, zou de provincie ook moeten inzetten op het reduceren van de depositie. Het is goed dat er wordt gemeten, maar de heer Klein vraagt GS om ook met Tata in gesprek te gaan en de expertise van het bedrijf te gebruiken om te zorgen dat de depositie werkelijk afneemt. Dat is immers hetgeen waarvan de omwonenden hinder ondervinden. De heer
530 Klein kan zich voorstellen dat meer kennis over de verhouding emissie versus depositie ook kan bijdragen aan het stellen van prioriteiten. Is gedeputeerde bereid om dit mee te nemen in zijn gesprekken met Tata?

535

De heer **Leerink** (PvdA) sluit aan bij de woorden van zijn collega's dat de RIVM-onderzoeken zeer waardevol zijn. Deze geven immers helderheid en zetten ook daadwerkelijk iets in beweging. De
540 Partij van de Arbeid is ook blij met het thans voorliggende derde onderzoek, dat zich meer concentreert op de herkomst van de schadelijke stoffen. Het bevestigt het vermoeden dat deze stoffen voor een belangrijk deel afkomstig zijn van het Tata-terrein. Wat de maatregelen betreft, hoeft er niet vanaf nul te worden gestart. Het plan van aanpak is al eerder aan bod gekomen binnen de commissie NLG.

545

De heer Leerink sluit aan bij de reeds gestelde vragen over het emissieregistratiesysteem, dat op de een of andere manier niet prettig voelt. Gedeputeerde is er heel voorzichtig over in zijn reactie: "*Wij vragen het Rijk te bekijken of het huidige stelsel van emissieregistratie nog voldoet.*" Het ligt
550 wellicht aan het ambtelijke taalgebruik, maar wat de ChristenUnie betreft mag het wel wat steviger. Bij het bekijken van het onderzoek bekruipt je het gevoel dat het registratiesysteem zo lek is als een mandje. Als bedrijven als Harsco, waarmee de ellende met de grafietregens begon, niet eens registratieplichtig zijn en werken met ZZS waarvoor niet eens normen zijn, dan creëer je met een registratiesysteem een soort veilige schijnwerkelijkheid, terwijl het in de praktijk een smerige
550 bende is. Er moet een signaal richting het Rijk dat het helderder en scherper moet. Niets is immers zo gevaarlijk als het creëren van een schijnveiligheid. Ook moet bekeken worden wat de provincie

zélf zou kunnen doen. De ChristenUnie blijft daarnaast alle eerder afgesproken zaken, zoals de maatregelen die in het plan van aanpak staan, kritisch volgen. Deze staan en moeten even tijd krijgen om te worden uitgewerkt.

555

Mevrouw **Koning–Hoeve** (CDA) bedankt GS voor de goede beantwoording van de technische vragen. Het blijft een complex en verontrustend probleem waarvoor geen eenvoudige oplossing lijkt te bestaan. De vervuiling die uit de metingen naar voren komt, was al bekend. Uit de onderzoeken blijkt nu echter dat er een gat is met de opgegeven emissies. Het CDA wil graag dat de bronnen nog beter in kaart worden gebracht, omdat nu niet helder is hoeveel procent van de vervuiling bij de verschillende bronnen vandaan komt. Deze informatie kan de provincie helpen bij de vervolgstappen en bij het stellen van prioriteiten. Ook is een verbetering van het stelsel van emissieregistratie nodig en een vorm van ketenaansprakelijkheid, zodat alle bronnen op het Tata-terrein meegeteld worden en overall reductie kan plaatsvinden. Daarvoor is het Rijk aan zet. Heeft gedeputeerde hierover wellicht al gesprekken gevoerd en erop aangedrongen bij het Rijk? Het lijkt de CDA zeer urgent, nu ook door het OM een strafrechtelijk onderzoek is opgestart.

560

565

570

Het CDA vindt de aangekondigde vervolgstappen in de brief van GS van 21 januari jl. zeer belangrijk en adviseert deze allemaal uit te voeren. Daarnaast zou de fractie graag zien dat GS cluster B gaan opstarten nu de onderzoeken van cluster A door het RIVM zijn afgerond. Waar hangt het al dan niet opstarten van cluster B van af?

575

580

585

590

Mevrouw **De Groot** (SP) wijst erop dat in het voortraject heel veel technische vragen zijn gesteld, die redelijk bevredigend zijn beantwoord. Ter vergadering zijn voorts nog meer vragen gesteld die nog beantwoording behoeven. De SP vindt het buitengewoon verdrietig dat de oorzaak van de gezondheidsproblemen in de IJmond, in het bijzonder in Wijk aan Zee, zeer lange tijd niet erkend is en werd afgeschoven op het eigen gedrag van de bewoners: "*Ze rookten, ze dronken en ze waren te dik.*" Het is ongelooflijk dat dit kon gebeuren. Het RIVM-rapport dat nu voorligt, bewijst dat bijna alle gezondheidsproblemen in de IJmond -- kanker komt er veel vaker voor dan elders -- herleidbaar zijn tot Tata Steel en haar onderaannemers. Het lijkt de SP nu zaak dat er excuses worden aangeboden aan alle bewoners van de IJmond wier gezondheid werd geschaad. Ook de provincie Noord-Holland zou excuses kunnen aanbieden. Zij heeft immers steeds meegebogen met het belang van de economie, terwijl het ook een taak van de provincie is om de gezondheid en de leefbaarheid van haar inwoners te beschermen. Is gedeputeerde er al aan toe om excuses aan te bieden? Provinciale Staten moeten zich niet laten leiden door allerlei papier en de ingewikkelde structuurdiscussies waarin zij betrokken worden. Uiteraard hebben PS er wel oog voor en moeten zij zich realiseren dat zij niet belast zijn met de uitvoering, maar dat zij de leiding hebben. PS zijn de volksvertegenwoordigers, in dit geval van de omwonenden en van de werknemers van Tata en de onderaannemers. Het is nu tijd om te inventariseren wat de rol en de aansprakelijkheid van de provincie zijn in dit gezondheids- en milieuschandaal. Is gedeputeerde bereid om dit te gaan inventariseren?

595

Mevrouw De Groot meent dat het nu vooral tijd is om ervoor te zorgen dat Tata Steel aan haar onderaannemers de gezondheid en de natuur niet langer kunnen schaden. Daarom moeten er volgens de SP sneller dan nu maatregelen worden genomen. Daarbij kan een harde datum waarop het toebrengen van schade moet stoppen, niet ontbreken. Tezamen met alle IJmonders, die al zo veel te verduren hebben gehad, roept de SP-fractie Gedeputeerde Staten op om iets te doen. Er

moeten niet enkel (weliswaar nuttige) onderzoeken op elkaar worden gestapeld, maar er moet ook uitkomst worden geboden, zowel voor de inwoners als voor de werknemers op het Tata-terrein.

600 Wanneer kan er wat gezegd worden over de echte uitkomsten?

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) wijst op het gezegde "*meten is weten*", hoe ongemakkelijk de uitkomst ook is. Dat geldt ook zeker voor de uitkomsten van het laatste onderzoek. De concentraties PAK en metalen die zijn gemeten, zijn hoger dan verwacht. Er is dus sprake van een onvolledige

605 broninformatie. Wat zegt dit eigenlijk? Het onderzoek geeft aan dat er redenen voor kunnen zijn, maar desalniettemin voeden de uitkomsten een gevoel van onbehagen, dat al langer aanwezig is in de omgeving. Dat er ook goede stappen voorwaarts zijn gezet om de omgeving schoner te maken, dreigt hierdoor een beetje ondergesneeuwd te raken, hetgeen jammer is.

610 Het RIVM geeft aan dat Tata Steel voldoet aan de wettelijke eisen voor haar emissieregistratie en dat een deel van de extra uitstoot mogelijk afkomstig is van onderaannemers. Kan daarmee de conclusie worden getrokken dat Tata geen regels overtreedt? En wat betekent dat dan voor het VTH-stelsel? Wat D66 betreft moeten er echt snel stappen worden gezet om het verschil tussen registreren en meten dichterbij elkaar te krijgen.

615 Het RIVM doet ook concrete aanbevelingen. Mevrouw Gonggrijp heeft gelezen dat GS hiermee "*aan de slag gaan*". Wat betekent het echter ook voor de Omgevingsdiensten die al zoveel werk hebben? Moeten zij nog meer werk gaan verrichten? Hebben ze wel genoeg menskracht om dat allemaal te gaan doen?

620 Deelt het college ook de zorg van D66 dat het ingewikkeld is om de uitstoot van uitstoot van metalen en PAK te verminderen, terwijl slechts een deel van de herkomst kan worden herleid? Zo ja, welke stappen gaat de provincie dan zetten om de herkomst wél te kunnen herleiden en zo stappen voorwaarts te kunnen zetten en de uitstoot ook echt te verminderen?

625 In de Roadmap+ heeft Tata positieve ambities geformuleerd, zoals het terugbrengen van PAK met 50% in het eerste kwartaal van 2022. Wat betekent dit nou, als we nu weten dat er méér PAK wordt uitgestoten? Op basis van welke cijfers worden dan die stappen gezet?

630 Het Rijk, de provincie en gemeenten werken echt samen om te zorgen dat de impact van Tata Steel minder wordt en dat er een duurzame staalfabriek komt. Maar wat betekent deze uitkomst eigenlijk voor de stappen die worden gezet? Moet een en ander herijkt worden? Mevrouw Gonggrijp hoort hierop graag een reactie van GS.

635 Het RIVM heeft aangetoond dat de gemeten emissie afkomstig is van het Tata-terrein. Wat betekent dit eigenlijk voor de gezondheid van de vele mensen die op het terrein werken?

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft twee vragen:

- 640
- Is D66 bereid om samen met de Partij voor de Dieren op te trekken voor een deadline richting Tata, als de eigen deadline van het bedrijf (50% PAK's-reductie in Q1 2022) in de zomer niet haalbaar blijkt.
 - Formeel gezien heeft de provincie een zwaar interventiemiddel, namelijk het sluiten van onderdelen. Daarvan zegt de OD dat dat alleen op basis van "*zwaarwegende gronden*"

645 kan. Vindt D66 net als de Partij voor de Dieren dat het feit dat mensen door Tata al decennialang kanker krijgen en dat de situatie niet verbetert, een verschrikkelijk grote en zwaarwegende grond is?

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) antwoordt dat zij met betrekking van de eerste vraag even de reactie van de GS wil afwachten, alvorens zij iets op dit punt kan toezeggen.

650 Wat betreft de tweede vraag van Statenlid Kostic merkt mevrouw Gonggrijp op dat dat ook aanleiding was voor D66 om aan GS te vragen of Tata nu feitelijk de regels overtreedt. Uiteindelijk kun je pas echt stappen zetten als er daadwerkelijk regels worden overtreden. Mevrouw Gonggrijp vindt de vragen van Statenlid Kostic enigszins voorbarig, maar deelt wel degelijk de zorgen van de Partij voor de Dieren.

655 Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft nog een vervolgvraag. De constatering is dat een groot deel van de regels blijkbaar niet wordt overtreden. Tata is echter wel al decennialang onveranderd een van de grootste veroorzakers van kanker in de regio. Is D66 bereid om, als dat formeel mogelijk is, met de Partij voor de Dieren mee te denken over bijvoorbeeld
660 het sluiten van onderdelen en over het zetten van nadere juridische stappen?

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) antwoordt dat meedenken op dit belangrijke dossier, dat zoveel mensen raakt, altijd mogelijk is.

665 De heer **Mangal** (DENK) geeft aan dat eenieder geschrokken is van voorliggend RIVM-rapport. DENK begrijpt nog steeds niet dat een berekening zo ver kan afwijken van de gemeten waarde. Het sterkt het wantrouwen in de aangeleverde gegevens van Tata Steel. Vertrouwen GS deze gegevens nog wel?

670 Er zijn meerdere bedrijven gevestigd op het Tata-terrein. Op welke wijze spreekt deze overheid hen aan op hun verantwoordelijkheden? De heer Mangal heeft namelijk de indruk dat momenteel enkel Tata Steel wordt gecontroleerd en aangesproken.

675 Wie heeft welke bevoegdheid? Het Rijk wijst naar de provincie en vice versa. De heer Mangal vermoedt dat de bewoners van het IJmondgebied net als DENK wel een beetje klaar zijn met de onderzoeken die telkenmale het reeds bekende weer bewijzen, maar zonder dat er acties uit voortkomen of hulp wordt geboden aan de bewoners om hun situatie te verbeteren. Wanneer gaat de provincie iets concreets doen om de gezondheid te verbeteren? Wanneer stelt zij eindelijk eens de bevolkingsgezondheid boven werkgelegenheid, zoals het de overheid betaamt? Zieke
680 werknemers of zieke familieleden vormen geen goede basis van het werknemersbestand.

Tot slot ziet de heer Mangal bij zowel de IJmondgemeenten als de provincie ontwijkend gedrag op de vraag welke harde termijnen moeten worden gehanteerd. Er worden vage antwoorden gegeven, zoals "*zo snel mogelijk*", "*het liefst gisteren*". Hoeveel kinderen mogen nog door de overheid
685 gesanctioneerde kanker krijgen om Tata Steel, Harsco en andere bedrijven te laten verduurzamen en om werkgelegenheid te behouden? Hoeveel kankergevallen laat de provincie nog toe?

De heer **Kohler** (JA21) vervangt diens collega, de heer Mantel, die als gevolg van corona verhinderd is. Veel punten zijn reeds aan de orde geweest. Het RIVM-bronherleidingsonderzoek bevestigt wat

690 omwonenden al langer wisten: het merendeel van de in de IJmond aangetroffen schadelijke stoffen is afkomstig van Tata Steel. Daarnaast kent het rapport van het RIVM een bijvangst, namelijk dat de emissieregistratie van Tata Steel afwijkt van de in de omgeving daadwerkelijk aangetroffen schadelijke stoffen. Voor sommige kankerverwekkende PAK's lopen de afwijkingen op tot een factor 1.000. JA21 vindt de onderzoeken rond Tata Steel zorgelijk. Kinderen moeten kunnen
695 buitenspelen zonder dat dit gevaarlijk is voor hun gezondheid. Naar aanleiding van het bronherleidingsonderzoek heeft JA21 enkele vragen. Tata Steel vermeldt in haar Roadmap+ verbeteringen voor de korte termijn. Deze zijn maar deels afdwingbaar. Men is dus afhankelijk van Tata Steel zelf. Het bedrijf belooft een reductie van PAK in 2022 met 50% ten opzichte van 2019 en een reductie van lood in 2023 met 70% ten opzichte van 2019. Deze Roadmap is gebaseerd op de
700 emissieregistratie. De beloftes zijn dus ook gebaseerd op de emissieregistratie en niet op de werkelijk in de omgeving aangetroffen hoeveelheden. Hoe gaan GS ervoor zorgen dat deze beloftes daadwerkelijk leiden tot een 50% respectievelijk 70% afname in de omgeving?

De Omgevingsdienst voert voor het bevoegd gezegd, oftewel GS, de controle en de handhaving uit
705 omtrent de vergunningen van Tata. JA21 verbaast zich er dan ook enigszins over dat dit het eerste signaal is dat de aangetroffen hoeveelheden in de omgeving niet in overeenstemming zijn met de emissieregistratie. Gedeputeerde geeft aan dat er bij eerdere metingen van de GGD geen gat bleek te zijn. Kan hij dit duiden? In de beantwoording van de technische vragen staat dat de Omgevingsdienst geen metingen doet, maar afhankelijk is van geaccrediteerde metingen verricht
710 door Tata Steel zelf. Is dit systeem nog wel houdbaar? Hoe gaan GS vanaf nu de handhaving en controle vormgeven nu er blijkbaar verschillen zitten tussen de emissieregistratie en de daadwerkelijk in de omgeving aangetroffen hoeveelheden?

Na het onderzoek werd ook gelijk zichtbaar dat Tata een en ander gelijk afschuift richting haar
715 onderaannemers. Deze hoeven immers geen emissieregistratie bij te houden. Zijn GS het met JA21 eens dat er een ketenaansprakelijkheid moet komen op het Tata-terrein, aangezien het onmogelijk is om de herkomst van stoffen van het Tata-terrein ook nog eens te gaan opsplitsen tot delen van het terrein, enkel omdat Tata anders weer ontkent dat het bij hen vandaan komt? Klopt het dat de Omgevingsdienst wel een beeld heeft van de emissies van onderaannemers, gebaseerd op
720 kengetallen? Daarnaast is het van belang een totaalbeeld te krijgen van wat er nu allemaal uitgestoten wordt vanaf het Tata-terrein. Is gedeputeerde het erover eens dat er gekeken moet worden hoe het systeem van de Omgevingsdiensten rond het terrein van Tata Steel geoptimaliseerd kan worden? Nu heeft geen enkele Omgevingsdienst een totaalbeeld.

725 Op grond van het rapport werd ook weer duidelijk dat de IJmondgemeenten naar de provincie wijzen, de provincie naar het Rijk en het Rijk naar Europa, dat op zijn beurt weer terugverwijst naar de provincie. JA21 zou graag duidelijkheid krijgen in deze discussie. Hoe kunnen GS als bevoegd gezag naar het Rijk wijzen en het dezelfde dag via een brief van de staatssecretaris weer als een boemerang terugkrijgen? Zijn alle bevoegdheden bij de verschillende bestuurslagen eigenlijk wel in
730 beeld?

JA21 meent dat er op korte termijn een oplossing moet komen voor de gezondheidsproblemen in de IJmond. Voor de toekomst kiest Tata Steel met de waterstofroute voor een toekomstbestendige weg. Echter, de weg ernaartoe gaat nog vele jaren duren. Het moet dan ook wel forse verbeteringen
735 voor de gezondheid van de omwonenden met zich meebrengen. Hier zal men echter nog enige tijd

op moeten wachten, mocht er op de ingeslagen weg worden doorgedaan.

De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en gaat over tot een schorsing.

740

Schorsing van 11.42 uur tot 12.05 uur

De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft het woord aan gedeputeerde Olthof voor diens beantwoording.

745

Beantwoording door gedeputeerde **Olthof** (PvdA):

Gedeputeerde Olthof maakt een paar algemene opmerkingen vooraf. De afgelopen twee jaar is men er zeer intensief mee bezig dat de gezondheid in de IJmond hoogste prioriteit heeft. Eenieder is zich bewust van het belang van gezondheid en meent dat er stappen gezet moeten worden om de gezondheid in heel Noord-Holland te verbeteren. In antwoord op de toch wel nare vraag van de heer Mangal (DENK) wil gedeputeerde er geen enkel misverstand over laten bestaan dat geen enkel kind nog kanker mag krijgen. De ambitie zou moeten zijn dat niemand -- geen kinderen, maar ook geen volwassenen -- nog kanker krijgt als gevolg van de omstandigheden ter plaatse. Kan het daarmee altijd worden voorkomen? Gedeputeerde meent van niet, maar de ambitie is helder.

755

De heer **Mangal** (DENK) staat vanzelfsprekend volledig achter de ambitie van gedeputeerde om het aantal kankergevallen in de IJmond naar nul terug te brengen. Het is echter bekend dat de ziekte ontstaat door de uitstoot van bedrijven op het terrein van Tata Steel. Zolang die open blijven, is er een gerede kans dat er nieuwe kankergevallen zullen worden geconstateerd. Als gedeputeerde stelt dat het aantal gevallen naar nul moet worden gereduceerd, lijkt het de heer Mangal logisch dat het terrein gewoon dicht moet. Door het toch open te houden, neemt de provincie het gecalculeerde risico dat er meer mensen gediagnosticeerd zullen worden met kanker. Welk aantal is dan nog redelijk om het bedrijf open te houden?

765

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat het in heel Noord-Holland de taak van de overheid is om te zorgen dat de risico's op ongevallen en ziekte zo klein mogelijk zijn. Hier wordt ook naar gestreefd. Uitsluiten lukt helaas niet. Op het moment dat er kanker in de omgeving van de IJmond wordt geconstateerd -- niet alleen bij kinderen, maar ook bij volwassenen -- kun je niet één-op-één zeggen dat het alleen maar door Tata wordt veroorzaakt. Tata is een belangrijke speler in de omgeving. Onderhavig RIVM-rapport laat zien dat Tata Steel de grootste bijdrage levert aan vervuiling. Er moet derhalve meer dan normale aandacht op worden gezet. Echter, de link dat alle kankergevallen in de IJmond of waar dan ook veroorzaakt worden door Tata, kan niet hard worden gemaakt. De heer Mangal raakt met zijn interruptie de gedeputeerde in zijn ziel, aangezien laatstgenoemde ook kinderen heeft. Elke persoon die ziek wordt als gevolg van Tata is er één te veel. Het is de opgave van GS en PS om dat risico zo klein mogelijk te maken. Uitsluiten is niet mogelijk omdat er ook altijd andere factoren op van invloed zijn en waar je eigenlijk weinig mee kan.

780

Naar aanleiding van de grafietregens is er de afgelopen twee jaar een heel intensief programma opgezet. Als onderdeel daarvan is samen met de bewoners en andere deskundigen ook een

onderzoeksprogramma opgezet. In 2021 zijn er drie onderzoeken in samenhang opgeleverd, die heel veel duidelijk hebben gemaakt. Onderhavig RIVM-rapport heeft wetenschappelijk vastgesteld dat Tata Steel inderdaad de grootste uitstoter van schadelijke stoffen (PAK's, lood etc.) is.

785 Gedeputeerde maakt zich veel meer zorgen over het feit dat er een groot verschil zit tussen wat er in de omgeving aan schadelijke stoffen (PAK's en lood) daadwerkelijk gemeten wordt via het luchtmeetnet en de berekeningen gebaseerd op de elektronische jaarverslagen van Tata Steel. Het RIVM wijst hiervoor vooralsnog geen duidelijke oorzaak aan. Gedeputeerde meent dat er geen voorbarige conclusies getrokken moeten worden. Het is nu zaak om zo snel mogelijk met elkaar te
790 achterhalen waar het verschil in zit en wat het betekent.

Ook het effect op de Roadmap is belangrijk. Tata heeft ambities geformuleerd wat betreft de reductie van geluid, geur, stof, PAK's etc. Deze ambities zijn deels gebaseerd op de registratie van Tata (milieujaarverslagen), maar ook op de ZZS. Gedeputeerde heeft Tata er al over gesproken en
795 wil concrete gegevens van het bedrijf ontvangen. In hoeverre zijn de ZZS echter meegenomen in de uiteindelijke berekeningen die het RIVM heeft gebruikt? Gedeputeerde komt er bij de commissie op terug met een duidelijk antwoord.

Het moge duidelijk zijn dat GS verwachten dat de bijdrage van Tata wat betreft de emissies en de
800 depositie uiteindelijk met de genoemde percentages naar beneden gaat en dat een en ander niet gebaseerd is op het milieujaarverslag, maar op het totaal dat Tata daadwerkelijk uitstoot. Er zit een duidelijk verschil tussen enerzijds de emissies waarop de vergunningen gebaseerd zijn (wat Tata uitstoot), de immissies die via het luchtmeetnet worden gemeten (niet alleen bij Tata, maar ook bij andere bronnen) en de depositie (wat er op de grond wordt aangetroffen). Wat Tata uitstoot is één,
805 maar gedeputeerde wil uiteindelijk dat het effect ervan zo klein mogelijk wordt.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt of gedeputeerde bedoelt dat er in de eerste plaats niet zozeer naar uitstoot (50% en 70% reductie) wordt gekeken, maar meer naar wat er op de grond terechtkomt.
810

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat Tata de grootste bijdrage levert aan wat er op grond ligt en aan wat er in het luchtmeetnet zit. Uiteindelijk kan Tata aangesproken worden op de reductie van haar bijdrage. Daar wil gedeputeerde het bedrijf ook aan houden. De bijdrage van Tata bestaat
815 deels uit informatie van de milieujarrapportage, maar deels ook uit de open bronnen van Tata en deels uit diffuse bronnen van Tata. Hoe kijk je naar die drie elementen? En wat is het effect daarvan op wat er buiten aangetroffen wordt? Het uitgangspunt van GS (en PS) is uiteraard hun interpretatie ervan.

Er is, door onder anderen de bewoners, gevraagd om een deadline. Wanneer kan een structurele
820 transitie van de hele fabriek naar groen staal worden gerealiseerd? Gedeputeerde wil voor de provinciale bijdrage dit kwartaal duidelijkheid hebben over de termijnen -- wanneer kunnen PS wat verwachten? -- en daar deadlines aan koppelen. Voor het totale plaatje is gedeputeerde echter mede afhankelijk van de bijdrage van het Rijk (EZ en IenW) wat betreft de waterstoftransitie, maar ook van Tata zelf. Tata moet immers zelf de fabriek realiseren. Er vinden gesprekken plaats. Een en
825 ander komt ook bij elkaar. In Q1 2022 wil gedeputeerde aan de inwoners duidelijkheid kunnen bieden over de provinciale bijdrage (vergunningentraject).

Gedeputeerde vindt het zorgelijk dat men in Nederland in een razendsnel tempo moet transformeren van fossiele brandstof naar nieuwe economieën en nieuwe industrieën, gebaseerd op andere technieken. Aan de hand van de onderzoeken die de provincie op verzoek van PS heeft laten doen, is duidelijk geworden dat het systeem dat in Nederland altijd gehanteerd is misschien voor 80% van de bedrijven prima functioneert (wat betreft milieuregelgeving en gezondheid). Er moet echter ook worden geconstateerd dat voor complexe industrieën als Tata Steel en ook de onderaannemers op het terrein, er hiaten in de regelgeving zitten. Gedeputeerde vindt dat schokkend. Dat stelt de provincie voor de vraag hoe zij daarmee om moet gaan. Gedeputeerde wil in dezen niet wijzen naar het Rijk en Europa. Zijns inziens ligt er een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de overheid om de hiaten in de huidige regelgeving (o.a. ten aanzien van het aantal niet genormeerde stoffen, de piekbelasting, de cumulatie van stoffen, elektronische milieuverslagen e.d.) zo snel mogelijk te dichten. Hoe kan worden gezorgd voor toekomstige regelgeving met nieuwe technieken, die enerzijds het milieu en anderzijds de gezondheid van de mensen waarborgt? Een belangrijke *lesson learned* is dat naast alles wat men nu weet over stof, waar het vandaan komt en wat het voor de gezondheid doet, men echt een grote opgave heeft met betrekking tot het systeem waarmee de provincie gehouden is om te werken. De overheid heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Gedeputeerde zal zich niet verschuilen achter een ander. De Statenleden kunnen hem erop aanspreken. Hij zal op zijn beurt ervoor zorgen dat hij het met de juiste personen zal bespreken.

De heer **Mangal** (DENK) merkt op dat gedeputeerde DENK zeker aan zijn zijde vindt als hij zaken wil aanpakken. Gedeputeerde maakte in zijn beantwoording een onderscheid tussen "milieu" en "volksgezondheid". De heer Mangal meent echter dat het een geheel is.

Gedeputeerde **Olthof** wijst op de laatste rapporten en op de reactie daarop van GS. Gedeputeerde kan een aantal voorbeelden noemen waarbij dat onderscheid niet vanzelfsprekend is. Zo is er wat betreft de ZZS een aantal stoffen niet genormeerd. Hierdoor kan er in een vergunning niet op worden gehandhaafd. Naar aanleiding van een aantal voorbeelden die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen, vraagt gedeputeerde zich af hoe ervoor gezorgd kan worden dat het element "gezondheid" wél wordt meegenomen. Ook in de toekomst, met nieuwe technieken, moeten beide elementen (milieuwetgeving en gezondheid) goed in beeld worden gebracht. Milieuwetgeving is immers niet vanzelfsprekend goed voor de gezondheid.

Mevrouw **De Groot** (SP) wijst op een artikel in De Groene Amsterdam van 10 november 2021 met als titel "Omgevingsdiensten handhaven niet". Hierin staat dat maar op een heel klein percentage van de overtredingen daadwerkelijk wordt gehandhaafd. Is de provincie voornemens het aantal boetes op te voeren?

Gedeputeerde **Olthof** wijst erop dat PS een programma Tata Steel hebben vastgesteld, alsmede een Uitvoeringsagenda die door de Omgevingsdienst is opgesteld. De essentie daarvan betreft twee heel belangrijk punten: het aanscherpen van alle vergunningen én vervolgens de intensieve handhaving en het toezicht. In de laatste VTH-brief stonden ook een aantal voorbeelden van waar uiteindelijk het toezicht en de handhaving geïntensiveerd is. Dit kan ook resulteren in meer boetes of andere maatregelen. Gedeputeerde noemt de recente rechtszaak waarin het OM een boete van €135.000 aan Harsco heeft opgelegd. Deze is gebaseerd op het proces-verbaal dat door de Omgevingsdienst is opgesteld. Op dat vlak vindt dus samenwerking plaats.

875 Gedeputeerde hoopt overigens niet op meer boetes, maar zou graag zien dat de druk groter wordt en dat Tata zich aan de regelgeving gaat houden. Als dat niet het geval is, zal dat provincie dat uiteindelijk ook bestraffen met maatregelen.

880 Veel vragen heeft gedeputeerde reeds beantwoord, waaronder die van de heer De Wit (VVD) over de scenarioplanning. De waterstoftransitie zit daaraan vast. Er is een brief onderweg naar PS met betrekking tot de Cluster Energie Strategie (CES). Deze gaat over de veel bredere waterstoftransitie voor het Noord-Holland en het hele Noordzeekanaalgebied. Gedeputeerde benadrukt dat het in dezen alleen de waterstoftransitie met betrekking tot Tata Steel betreft. De overstap naar de nieuwe techniek voor Tata Steel, de DRI, behelst een overgang naar waterstof en uiteindelijk
885 hopelijk groene waterstof. In de overgangsplanning zit echter een periode waarin deels moet worden overgegaan op aardgas.

890 De heer Van Tiggelen (PVV) vroeg waarom er gezocht moet worden naar een balans tussen enerzijds het preciezer meten en vergaren van kennis over bronnen van emissies en anderzijds de inzet op het handhaven van de realisatie van maatregelen die de emissies beperken. Er wordt onderzoek gedaan om uiteindelijk een belangrijk doel te kunnen bereiken: een goede vergunning afgeven, goed handhaven en vooral zorgen dat het milieu en de gezondheid minder belast worden. Gedeputeerde zoekt naar een balans wat betreft de hoeveelheid onderzoeken die de provincie nog wil doen. Er zijn circa 200 tot 250 bronnen op het terrein van Tata Steel waar emissies vandaan
895 komen. Is het van toegevoegde waarde om van ieder stofje precies te weten van welke berg of van welk wagonnetje het afkomstig is? Of kan worden volstaan met kennis van de grootste bronnen, zodat met de aanpak daarvan het grootste effect kan worden bereikt? Ook de inwoners vragen zich af hoeveel extra onderzoek er nog nodig is. De provincie zal derhalve in samenspraak met de RIVM bespreken welke onderzoeken nog iets toevoegen aan het doel. Overigens wordt er nog wel
900 aanvullend onderzoek gedaan, zoals een dagboekonderzoek en een onafhankelijke meting in opdracht van de Omgevingsdienst om te kijken wat er bij de Kooksgasfabriek gebeurt. Voorts wordt de aanbeveling opgevolgd om de depositieonderzoeken de komende tijd te herhalen. Cluster B wordt nog afgewogen.

905 De heer **Mangal** (DENK) hoort gedeputeerde zeggen dat de onderzoeken met een bepaald oogmerk worden uitgevoerd. Kan hij dat doel duidelijk omschrijven?

910 Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat het oogmerk tweeledig is. Enerzijds, vanuit het bevoegd gezag, moeten er goede scherpe vergunningen worden afgegeven, moet er goed gehandhaafd worden en is er goed toezicht nodig. Bovenal wil gedeputeerde dat de getroffen maatregelen een positief effect zullen hebben op het milieu en op de gezondheid. Er dient afgewogen te worden welke aanvullende onderzoeken daartoe nog nodig zijn.

915 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) hoorde gedeputeerde zeggen dat cluster B nog wordt afgewogen. Waar hangt het vanaf of gedeputeerde daar al dan niet mee aan de slag gaat?

Gedeputeerde **Olthof** wil eerst met het RIVM en andere partijen bespreken wat er nodig is om de onderzoeken in cluster B goed te doen. Wat is bijvoorbeeld het tijdpad, wat zijn de kosten en welke technieken zijn er nodig? Op basis van deze details kan dan een besluit worden genomen.

920

De heer **Kohler** (JA21) is het helemaal met gedeputeerde eens dat men wel kan blijven onderzoeken, maar op een gegeven moment moet men daarmee stoppen. De hoofdoorzaak is immers bekend: de oude Kooksgasfabriek 2 die aan alle kanten lekt en aan geen enkele voorwaarde voldoet. De heer Kohler meent dat deze gewoon gesloten kan worden.

925

Daarmee is bijna alles opgelost. Hoe staat gedeputeerde daar tegenover?

930

Gedeputeerde **Olthof** geeft aan dat de problemen met de Kooksgasfabriek 2 algemeen bekend zijn. Er is al vaker gesproken over de vraag hoe snel die dicht kan. Er moeten in ieder geval heel snel maatregelen worden genomen. Binnen de huidige regelgeving, ook binnen de BBT's op grond van de Europese regelgeving, is er ruimte om oude fabrieken te laten staan. Dat betekent niet dat gedeputeerde het daarmee eens is. Hij heeft zich echter te houden aan de wet- en regelgeving. Binnen de huidige regelgeving is er helaas geen basis om de Kooksgasfabriek te sluiten. Bovendien deelt gedeputeerde het standpunt niet dat met de sluiting het probleem is opgelost. Er zijn immers nog veel meer bronnen op het Tata-terrein die een bijdrage leveren aan de vervuiling van de omgeving. De sluiting van de Kooksgasfabriek en de Hoogoven 6 is meegenomen in het plan Groen Staal. De conclusie van de heer Kohler (JA21) dat dat de enige bron zou zijn, deelt gedeputeerde echter niet.

935

940

Gedeputeerde Olthof komt dadelijk nog terug op de vragen van Statenlid Kostic (PvdD) over het voorzorgsbeginsel.

945

Mevrouw Becker (GL) wees op het verschil tussen het meten en berekenen. Gedeputeerde heeft reeds aangegeven dat het belangrijk is om te weten waar 'm dat verschil in zit. In het RIVM-rapport zijn meerdere mogelijke oorzaken genoemd, zoals de onderaannemer. In hoeverre zijn bovendien de diffuse en open bronnen meegenomen? Het ingewikkelde is dat er qua hoeveelheid stof weinig verschil zit tussen de metingen en berekeningen. In de samenstelling van de stof ontstaat echter wél een groot verschil. Hoe is dat mogelijk? **GS zullen hier bij PS op terugkomen.**

950

Meerdere commissieleden vroegen wat er gebeurt als de resultaten van de Roadmap+ niet worden gehaald. De Roadmap+ bevat een afdwingbaar deel en een niet-afdwingbaar deel. De investeringen in de pelletfabriek kunnen worden afgedwongen. Hiertoe wordt een maatregel opgenomen in de vergunning. Op het moment dat Tata daar niet aan voldoet, heeft de provincie instrumenten om daarop te handhaven (Last onder Dwangsom e.d.). Andere investeringen die Tata Steel doet, zijn echter niet altijd wettelijk afdwingbaar. Deze betreffen vaak namelijk aanvullende "out of the box"- maatregelen die Tata toch treft, met het uiteindelijke doel om de reductie van PAK's, geur en geluid te reduceren. Tezamen met andere partijen, zoals de ILT, het RIVM en juristen, wordt thans bekeken of er een basis is waarop de ogenschijnlijk vrijblijvende ambitie van Tata Steel om de emissies terug brengen, toch kan worden afgedwongen.

955

960

Statenlid Kostic (PvdD) vroeg of het mogelijk is om de fabriek te sluiten als niet alle ambities uit de Roadmap+ worden gehaald. Zo eenvoudig is het derhalve niet. Het is mogelijk om maatregelen te treffen voor (een onderdeel van) de fabriek als Tata niet aan de vergunning voldoet en het er ook niet naar uitziet dat zij daaraan gaat voldoen.

965

De vragen over ketenaansprakelijkheid neemt gedeputeerde mee. De eerste reactie van GS was dat

ketenaansprakelijkheid in de milieuregelgeving bij hen niet bekend is. Als er echter in de Eemsdelta een voorbeeld van is, willen GS daar met alle liefde naar kijken. Voor GS is het belangrijk dat het totaal van het Tata-terrein kan worden meegenomen in de registratie. Bekeken wordt of het wellicht nodig is om naar een heel ander systeem over te schakelen. Gedeputeerde wil niet gelijk naar het Rijk wijzen en zeggen dat de regels moeten worden aangepast. De provincie geeft één winstwaarschuwing. Het RIVM heeft geprobeerd om de beschikbare cijfers van het luchtmeetnet en de berekeningen met elkaar te matchen. Als de provincie het Tata-terrein uiteindelijk binnen een soort koepel, ketenaansprakelijkheid of dan ook in de registratie wil hebben, wil dat niet zeggen dat het één-op-één sluitend is. Hetgeen in het luchtmeetnet wordt aangetroffen, bestaat immers nog steeds uit verschillende bronnen. GS hopen in ieder geval het gat te kunnen dichten.

De heer **Klein** (CU) is blij met de toezegging van gedeputeerde. Zij zegt dat de provincie niet op het Rijk gaat zitten wachten en dat zij zal kijken wat er kan worden gedaan. Kan er echter niet gewoon aan de bedrijven worden gevraagd: "*Jongens, wij zijn de provincie. Wij zijn verantwoordelijk voor milieu. Kom even op met die emissiecijfers?*"

Gedeputeerde **Olthof** meent dat vragen altijd mogelijk is. Het is echter een misverstand om te denken dat die bedrijven op het Tata-terrein niet aan wet- en regelgeving moeten voldoen. Zij hebben ook gewoon vergunningen en worden daarop gecontroleerd. Harsco staat niet voor niets bij de rechter. Het bedrijf heeft immers een Last onder Dwangsom opgelegd gekregen.

Het hele proces van de milieujaarverslagen komt voort uit Europese regelgeving. Deze is door Nederland vertaald. Het betreft een strak kader waaruit blijkt welke bedrijven eraan moeten voldoen en wat de grenzen zijn. Sommige bedrijven vallen erbuiten, hoe vervelend dat ook is. Gedeputeerde kan het derhalve vragen, maar hij kan het niet afdwingen.

Statenlid Kostic (PvdD) vroeg waarom het verschil in metingen en berekeningen niet geconstateerd is door de Omgevingsdienst. Gedeputeerde Olthof heeft zich deze vraag ook gesteld. Enerzijds heb je te maken met het elektronische milieujaarverslag (e-MJV), dat voortkomt uit de Europese regelgeving. Dat is gewoon een kwestie van registratie van bepaalde stoffen. De Omgevingsdienst controleert of inderdaad aan die regels wordt voldaan. Daarnaast is er het proces inzake vergunningverlening. Dit betreft twee aparte trajecten. De vergunningverlening is niet gebaseerd op het milieujaarverslag. In de vergunningverlening zitten ook aspecten als meten, berekeningen, toezicht en handhaving. Het zijn derhalve twee verschillende trajecten.

Wat betreft het houden van Tata aan de vergunningen of de grenswaarden die gemeten worden bij het luchtmeetnet, dat binnen de Europese grenswaarden valt, is er nooit een aanleiding geweest om een nader onderzoek te doen. Het RIVM heeft aan de hand van een aantal modellen geprobeerd om het bij elkaar te brengen. Men heeft geconstateerd dat dat bijna onmogelijk is. Er is derhalve een verschil dat niet verklaard kan worden. Het is geen kwestie van twee verschillende rapportages naast elkaar leggen, waarna een verschil zichtbaar wordt. Het zijn twee verschillende systemen. Gedeputeerde wil weten waar dat verschil tussen meting en berekening in zit. Het zijn twee aparte trajecten die ook apart gemeten worden.

Een ander belangrijk punt en tevens aanbeveling van het RIVM is dat het luchtmeetnet eigenlijk bedoeld is om de jaargemiddelden te berekenen. Als je bronnen wil herleiden, zal je met het

luchtmeetnet een andere specificatie moeten hebben om dat te kunnen meten. Wat vraagt dat van het luchtmeetnet? Op dergelijke technische vragen heeft gedeputeerde het antwoord thans nog niet. Hij hoopt daar echter snel duidelijkheid over te krijgen .

1015

Hoe kan worden uitgesloten dat Tata sjoemelt? Gedeputeerde wil elke conclusie nog even voor zich houden. Op dit moment voldoet Tata aan de regelgeving van Europa en Nederland. Na het onderzoek kan daar verder met elkaar over worden gesproken.

1020

Gedeputeerde benadrukt dat de Omgevingsdienst heel nauw samenwerkt met de DCMR wat betreft kennis en kunde. Er wordt heel veel uitgewisseld. De DCMR heeft weliswaar geen staalfabriek in zijn eigen omgeving. Heel specifieke kennis rondom staalfabrieken is vooral bij de OD NZKG aanwezig. Er wordt wel gebruikgemaakt van de kennis van de DCMR op een aantal andere vlakken. Daarnaast werkt de provincie sinds een jaar heel nauw samen met de ILT. Dat neemt niet weg dat er ook gewoon een formeel traject is. Als er een beschikking wordt afgegeven, kan de ILT daar een zienswijze op geven. Dat is geen tik op de vingers. Het is een normaal proces dat Nederland met ook kent met bestemmingsplannen e.d. Die samenwerking is op dit moment veel intensiever en loopt beter dan ooit tevoren.

1025

1030

Het Vermijdings- en reductieplan voor ZZS wordt de eerste helft van dit jaar verwacht.

Gedeputeerde is daar een beetje voorzichtig in, omdat getracht wordt te bekijken in hoeverre de ZZS-discussie en het Vermijdings- en reductieplan gekoppeld kunnen worden aan de Roadmap en aan andere maatregelen, zodat uiteindelijk het gewenste resultaat met elkaar kan worden geboekt. **Met twee tot drie maanden is het Vermijdings- en reductieplan voorzien van een reactie van GS.**

1035

Wat betreft de vraag over het voorzorgsbeginsel heeft Statenlid Kostic (PvdD) zelf al min of meer het antwoord gegeven.

1040

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt of er dan ook meteen een inventarisatie volgt van juridische mogelijkheden voor de provincie om in te grijpen. De Partij voor de Dieren wil daar graag voor de zomer duidelijkheid over.

1045

Gedeputeerde **Olthof** zegt toe dat zodra het Vermijdings- en reductieplan voor ZZS er is, er in ieder geval ook gekeken zal worden naar de juridische implicaties ervan.

1050

Wat betreft de vraag over het voorzorgsbeginsel ten aanzien van de Kooksfabriek, wijst gedeputeerde erop dat het enorm complex is. GS hebben er naar laten kijken. Thans is er nog geen grond om het voorzorgsbeginsel daadwerkelijk in te zetten. Er zal regelmatig met elkaar bekeken (moeten) worden of de wereld daarin verandert, maar op dit moment is die grond er niet.

1055

Statenlid **Kostic** (PvdD) wijst erop dat er in de notitie staat dat er op een gegeven bekeken dient te worden of de ingezette maatregelen wel of niet werken. Er dient derhalve een weegmoment te komen waarop bekeken kan worden of het wellicht toch wél verstandig is om het voorzorgsbeginsel in te zetten, zoals Statenlid Kostic zojuist in haar betoog schetste. Wanneer komt dat weegmoment? De Partij voor de Dieren stelt voor om daar in de zomer naar te kijken. Alsdan vinden er nieuwe metingen van het RIVM plaats en zal als het goed is ook bekeken worden of Tata haar allereerste toezegging haalt, te weten 50% PAK's-

reductie in het eerste kwartaal van Q1. De Partij voor de Dieren ontvangt hierop graag een toezegging van gedeputeerde. Deze is belangrijk, ook richting de inwoners.

1060

Gedeputeerde **Olthof** meent dat hij duidelijk is geweest over de ambities van de provincie en over de verwachtingen ten aanzien van de Roadmap+. Hij heeft een nuance aangebracht wat betreft de punten waarop Tata kan worden afgesproken. Gedeputeerde gaat een en ander derhalve niet herhalen.

1065

Statenlid Kostic (PvdD) koppelt het voorzorgsbeginsel heel duidelijk aan de Kookgasfabriek, maar de depositie beslaat veel meer. Gedeputeerde heeft reeds aangekondigd dat er de komende weken vanuit de Omgevingsdienst met een onafhankelijke meting gestart gaat worden rondom de Kookgasfabriek en de maatregelen die daar nu getroffen zijn. De provincie zit erbovenop. Er heeft verscherpt toezicht plaatsgevonden, er wordt onafhankelijk gemeten bij de Kookfabriek en er zijn ook maatregelen aangetroffen. Gedeputeerde stelt voor om die uitkomsten af te wachten en vervolgens het gesprek met elkaar te voeren.

1070

Als Tata echter niet de ambities uit de Roadmap+ haalt, dan is dat niet een grond om uiteindelijk het voorzorgsbeginsel in te roepen. Gedeputeerde heeft immers zojuist aangegeven dat sprake is van zowel afdwingbare maatregelen als bovenwettelijke, vrije maatregelen. Op het moment dat Tata zich niet houdt aan de afdwingbare maatregelen en er geen zicht is op mogelijkheden, moet men gaan kijken wat dat betekent en wat voor andere maatregelen er ingezet kunnen worden. Het is echter niet mogelijk om de Roadmap+ sec als leidraad te nemen voor het voorzorgsbeginsel.

1075

1080

Statenlid **Kostic** (PvdD) wil heel graag duidelijkheid. Het gaat erom dat men moet kunnen vertrouwen op hetgeen Tata zegt, aangezien het hele systeem daar eigenlijk op gebaseerd is. Gaan GS de toegezegde 50% PAK's-reductie ook daadwerkelijk checken bij het RIVM tijdens de eerste meting? Rapporteren zij daar ook over richting PS? Is gedeputeerde bereid om dat moment in de zomer als weegmoment te nemen en te bekijken of de genomen maatregelen voldoende werken en of Tata levert wat zij wil leveren? Er is immers sprake van een ernstige aantasting van de gezondheid. Is gedeputeerde bereid om dat weegmoment in de zomer in te stellen?

1085

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat in onderhavige brief is aangegeven dat de provincie depositieonderzoeken laat uitvoeren. De Staten mogen erop vertrouwen dat zij geïnformeerd zullen worden over de resultaten van het eerste depositieonderzoek van het RIVM. Er zal dan ook een duiding van de resultaten moeten komen. Dat is het normale proces zoals dat ook de afgelopen anderhalf jaar met elkaar is gelopen. Gedeputeerde Olthof ziet Statenlid Kostic nee schudden.

1090

1095

De **voorzitter** herhaalt de vraag van Statenlid Kostic (PvdD) of een en ander voor de zomer bekend zal zijn.

1100

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat hij die toezegging niet gaat doen. Hij wil daarin geen verwachtingen scheppen, aangezien het eerder al eens anders heeft uitgepakt en GS vervolgens de zwartepiet kregen toegespeeld. Het RIVM gaat voor de zomer een onderzoek doen. Het is aan hen wanneer zij met de resultaten komen. Gedeputeerde zal PS informeren over de planning van het RIVM, maar hij kan niet toezeggen dat de resultaten er ook voor de zomer zullen zijn. Die toezegging kan hij immers niet hardmaken.

- 1105 Voorts vroeg de Partij voor de Dieren of gedeputeerde bereid is om de betreffende OD-directeur aan te spreken op diens uitspraak in de Groene Amsterdammer en hem te vragen om deze openlijk terug te nemen. Gedeputeerde Olthof antwoordt ontkennend. Hij meent dat de OD een eigen verantwoordelijkheid heeft. Er is zijns inziens geen politieke uitspraak gedaan en er is evenmin iets gezegd over het belang van de gezondheid in de omgeving van de IJmond. De directeur heeft
- 1110 alleen geconstateerd dat als de fabriek elders zou worden geplaatst, er ook vervuiling zou optreden. Gedeputeerde zal het artikel er nog eens op nalezen, maar meent dat er in eerste instantie geen politieke uitspraken zijn gedaan.

- De **voorzitter** merkt richting Statenlid Kostic (PvdD) op dat zij er in tweede termijn op kan terugkomen en dat gedeputeerde nu eerst zijn beantwoording vervolgt.
- 1115

- Gedeputeerde **Olthof** meent dat de meeste vragen van de heer Klein (CU) reeds beantwoord zijn. Hij vroeg onder meer om met Tata in gesprek te gaan en de expertise van het bedrijf te gebruiken om te zorgen dat de depositie werkelijk afneemt. Gedeputeerde geeft aan dat er geregeld (ook
- 1120 rechtstreeks door hemzelf) met Tata wordt gesproken om te zorgen dat de invloed van Tata op de omgeving afneemt. De belangrijkste vraag is hoe er met elkaar voor kan worden gezorgd dat de vervuiling van de directe omgeving en ook verder door Tata zo snel mogelijk afneemt. Het gaat dan inderdaad om deposities en immissies, alsmede de invloed van Tata hierop. GS geloven er ook in dat op het moment dat de maatregelen bij de fabrieken worden genomen, de overgang naar groen
- 1125 staal effect zal gaan hebben op de immissie en op de depositie. Eigenlijk is die stap te ver weg. Om die reden is er een Uitvoeringsagenda opgesteld waarin maatregelen voor de korte termijn staan. Gedeputeerde schetst enkele voorbeelden.

- Gedeputeerde constateert dat afgelopen anderhalf jaar een hal is gebouwd voor de ROZA-slak naar
- 1130 aanleiding de grafietregens. Er zijn wegen geasfalteerd. Er is een filterinstallatie aangebracht bij de sinterkoelers. Er is sprake van een reductie van de deuremissies bij de Kooksgasfabriek. Er is een maatregel genomen om het produceren van stopmassa te staken. De kwiklozingen zijn gestopt. Er is een Geurbesluit genomen, alsmede maatregelen rond de pelletfabriek. Deze concrete maatregelen zijn deels uitgevoerd dan wel opgenomen in een aanscherping van de vergunningen.
- 1135 Het door de Partij voor de Dieren geschetste beeld dat er niets gebeurd zou zijn, werpt gedeputeerde dan ook verre van zich. Door alle partijen --- PS, GS, de omwonenden en Tata Steel zelf -- wordt heel hard gewerkt. Of het voldoende is, laat gedeputeerde in het midden. Er gebeurt echter ontzettend veel om zo veel mogelijk invloed te hebben op de uitstoot.

- 1140 De Partij van de Arbeid wees erop dat Harsco niet registratieplichtig is. Gedeputeerde heeft expliciet genoemd dat er goed gekeken moet worden naar het registratiesysteem, juist om die schijnwerkelijkheid te voorkomen. Het is immers een terecht punt dat met enkel de aanscherping van de milieuregelgeving het probleem niet is opgelost.

- 1145 De vragen van het CDA over het brononderzoek en over cluster B heeft gedeputeerde reeds beantwoord.

De SP vroeg of gedeputeerde bereid is om te inventariseren wat de rol en de aansprakelijkheid van de provincie zijn. Gedeputeerde meent dat de rol van de provincie helder is: zij is het bevoegd

1150 gezag. Het moge echter duidelijk zijn dat zij afhankelijk is van medeoverheden. Gedeputeerde het moeite met het woord "*aansprakelijkheid*" en spreekt liever van "*verantwoordelijkheid*". Zijns inziens heeft de provincie de verantwoordelijkheid dat de vergunningen zo scherp mogelijk zijn en waar nodig worden aangescherpt, met als doel de gezondheid van de omgeving en de bescherming van het milieu.

1155

Mevrouw Gonggrijp (D66) vroeg wat voor effect de concrete aanbevelingen van het RIVM hebben voor de Omgevingsdiensten. Moeten zij nog meer werk gaan verrichten? **GS zijn thans hierover met de OD NZKG in gesprek en zullen er bij PS op terugkomen.** De Omgevingsdienst verricht zijn huidige VTH-traject. De provincie heeft extra middelen beschikbaar gesteld voor het programma Tata Steel. PS hebben hierop akkoord gegeven. Hetgeen momenteel van Tata wordt gevraagd, heeft direct effect op de Omgevingsdienst. In Nederland zijn er tientallen miljarden beschikbaar voor klimaat en energie. Dat is hartstikke mooi, maar de OD moet er uiteindelijk voor zorgen dat het ook wordt uitgevoerd, dat het in vergunningen wordt opgenomen en dat erop gehandhaafd wordt. Dat vraagt derhalve ook wat aan kennis, kwaliteit en capaciteit. Men is met elkaar in gesprek over wanneer wat nodig is. Als Tata met het verzoek voor groen staal komt, zijn er dan wel mensen beschikbaar om de vergunningen direct in te gaan zetten (qua deadlines)? Er zit een grote mate van onzekerheid in, alsmede een opmerkelijke tegenstelling. In de Omgevingswet staat de ambitie om zo veel mogelijk mogelijk te maken, terwijl bij betreffende fabrieken juist een beweging merkbaar is om zo min mogelijk mogelijk te maken. Op de regelgeving zit derhalve enige spanning.

1170

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) concludeert dat GS gaan bekijken hoe ze ermee kunnen omgaan. Ontvangen PS daar een terugkoppeling over? Kan gedeputeerde hierover iets toezeggen?

1175

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat **GS ermee bezig zijn en dat het op enig moment terugkomt. Er zitten echter ook financiële consequenties aan vast. Hierover zijn GS in gesprek.**

1180

De heer Mangal (DENK) vroeg of de provincie vertrouwt op de door Tata aangeleverde gegevens. Gedeputeerde gaf reeds aan zich zorgen te maken over het verschil tussen meten en berekenen. De huidige constatering is dat Tata Steel op basis van de milieujaarverslagen doet wat er van haar verwacht wordt. Daar kan gedeputeerde op vertrouwen. Hij meent echter dat het gesprek nogmaals gevoerd moet worden als er meer bekend is over de herkomst van de verschillen en de wijze waarop die gedicht kunnen worden. Op dit moment heeft gedeputeerde echter geen reden om aan te nemen dat hij Tata niet meer kan vertrouwen.

1185

Gedeputeerde bevestigt dat er ook wordt gesproken over Harsco. Dit bedrijf valt onder het VTH-traject van de OD NZKG en Pelt & Hooykaas valt onder de OD IJmond. Deze situatie met twee verschillende OD's is niet ideaal. Voormelde bedrijven moeten echter gewoon een vergunning hebben en daar wordt ook op gehandhaafd. Hierover vinden gesprekken met betrokkenen plaats.

1190

De heer **Klein** (CU) erkent dat de situatie met verschillende OD's niet ideaal is. In hoeverre heeft de provincie de vrijheid om het enigszins te "*reorganiseren*", zodat het bij één club ligt?

1195

Gedeputeerde **Olthof** wijst erop dat Nederland een gereguleerd land is. Soms zou je daar meer invloed op willen hebben. Welke bedrijven onder het toezicht van de OD vallen, is formeel

geregeld. Er is een hele discussie rondom de datacenters geweest over de vraag bij welk vermogen welke OD aan zet is. Dat geldt hier ook. Dat neemt echter niet weg dat er natuurlijk wel nauw samengewerkt wordt met de OD IJmond. Het gegeven dat er twee OD's mee gemoeid zijn, zou in de uitvoering geen verschil moeten maken. **Gedeputeerde Olthof is bereid om eens te informeren waar er speelruimte zit en wat het oplevert als een en ander wellicht uiteindelijk bij elkaar zou worden gebracht.**

1200

Richting de heer Kohler (JA21) merkt gedeputeerde op dat hij de afdwingbaarheid van de Roadmap+ reeds heeft besproken.

1205

De OD heeft zicht op de onderaannemers, via het VTH-traject. En ook het systeem is reeds heel uitvoerig aan bod geweest.

1210

Mevrouw **Gonggrijp** (D66) vroeg naar de plannen van het Rijk, de gemeenten en de provincie om de stap naar groen staal te zetten. Heeft onderhavig RIVM-rapport daar effect op? Vindt gedeputeerde op basis van de huidige kennis dat er een herijking zou moeten plaatsvinden?

1215

Gedeputeerde **Olthof** antwoordt dat het onderzoek enerzijds de noodzaak bevestigt om uiteindelijk het Uitvoeringsprogramma en het programma Tata Steel zo goed en zo snel mogelijk uit te voeren. Gedeputeerde ziet in onderhavig rapport een bevestiging van de stap naar groen staal en van hetgeen de provincie aan het doen is. Anderzijds brengt het rapport ook nieuwe dilemma's aan het licht, zoals de vraag hoe het verschil tussen meten en berekenen kan worden overbrugd.

1220

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Olthof voor diens beantwoording en herhaalt de navolgende toezeggingen:

1225

- Het verschil dat in het RIVM-onderzoek is geconstateerd tussen het meten en berekenen zal nader worden bekeken.
- In Q1 2022 zal gedeputeerde aan duidelijkheid bieden over de deadlines van de provincie wat betreft de vergunningverlening.
- Over twee tot drie maanden verschijnt het Vermijdings- en reductieplan voor ZZS, voorzien van een reactie van GS. Waar mogelijk wordt ook gekeken naar de juridische implicaties ervan.
- Het RIVM zal voor de zomer metingen verrichten.

1230

De voorzitter constateert dat er behoefte is aan een tweede termijn en geeft de Statenleden hiertoe het woord.

Tweede termijn

1235

Statenlid **Kostic** (PvdD) meent dat de woorden van de OD-directeur wel degelijk politiek waren. Hij impliceerde namelijk dat als Tata hier sluit, de vervuiling alleen maar erger wordt. Statenlid Kostic wil daar derhalve een betere reflectie op van GS. Zij kondigt alvast aan dat de Partij voor de Dieren dit graag richting PS wil trekken, aangezien de fractie moties zou willen indienen. Tezamen met de Griffie en andere partijen wordt bekeken hoe dit het beste kan worden gedaan.

1240

Mevrouw **De Groot** (SP) heeft in eerste termijn gevraagd of het niet eens tijd is om excuses aan te bieden aan omwonenden. Natuurlijk is dat in eerste instantie aan Tata Steel en heeft ook het Rijk een verantwoordelijkheid. Mevrouw De Groot meent echter dat de provincie ook haar excuses zou

1245 moeten aanbieden, omdat deze pas heel laat heeft vastgesteld dat er schade is toegebracht aan de gezondheid van de bewoners. Gedeputeerde ziet het gegeven dat er schade is toegebracht aan de gezondheid als een "*verantwoordelijkheid*", maar niet als een "*aansprakelijkheid*". Een en ander zal moeten worden afgewacht. Er zijn nu duidelijke rapporten, waaruit blijkt dat Tata Steel daadwerkelijk schade heeft toegebracht. Mevrouw De Groot weet niet of daar voor de provincie een aansprakelijkheid uit voortvloeit. Het is heel goed mogelijk.

1250 De heer **Mangal** (DENK) constateert dat Tata een overduidelijke invloed heeft op de gezondheid van de inwoners van de IJmond. Hij wil graag weten welke deadline GS gaan inzetten bij het Rijk om de gezondheidsslachtoffers van het Tata-terrein in te perken of zo veel mogelijk te beperken. Het streven is nul. De heer Mangal wil derhalve graag een termijn weten waarop een en ander moet gebeuren.

1255 Vervolgens stelt de heer Mangal de hypothetische vraag wat er precies moet gebeuren, alvorens men zegt dat het Tata-terrein moet worden dichtgegooid. Er wordt immers heel veel ruimte gegeven aan Tata.

1260 Tot slot wil de heer Mangal graag weten wat dit college voor de bewoners van de IJmond gaat doen. Wat gaat het voor zijn burgers betekenen om te zorgen dat zij worden geholpen met hun huidige problemen ten aanzien van hun gezondheid?

1265 De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in tweede termijn en geeft het woord aan gedeputeerde Olthof voor diens beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Olthof** (PvdA):
Gedeputeerde Olthof hoort Statenlid Kostic (PvdD) zeggen dat zij een motie overweegt in de PS-vergadering. Dat is uiteraard aan de Partij voor de Dieren zelf. Gedeputeerde Olthof heeft de tekst gelezen om te achterhalen of de woorden "*meer vervuiling*" erin staan. Hij meent echter dat er vooral gezegd is dat een verplaatsing uiteindelijk op andere plekken tot meer vervuiling zal leiden. Gedeputeerde heeft het niet ervaren als een politieke uitspraak. De Partij voor de Dieren komt echter met een motie, zodat er in PS nog nader over gesproken zal worden en gedeputeerde de tekst nogmaals goed zal bestuderen op mogelijke politieke uitspraken.

1275 Gedeputeerde wil mevrouw De Groot waarschuwen om niet twee zaken door elkaar te halen: enerzijds het strafrecht en anderzijds het onderzoek van het Openbaar Ministerie naar Tata en haar bestuurders. Als Tata in overtreding is geweest en strafbare feiten heeft gepleegd, wil dat niet zeggen dat de provincie dan aansprakelijk is. Men kan van mening zijn dat GS een en ander scherper hadden moeten doen. Met de kennis van nu verwacht gedeputeerde dat dat ongetwijfeld had gemoeten. De provincie heeft echter de belangrijke taak om uiteindelijk een goede uitvoering te geven aan de wet- en regelgeving. Daar voelt gedeputeerde zich ook verantwoordelijk voor.

1285 Gedeputeerde Olthof merkt richting DENK op dat hij reeds duidelijk heeft aangegeven dat hij uiteindelijk in Q1 gaat terugkoppelen wat een realistische termijn gaat worden. Gedeputeerde kan er thans niet veel meer over zeggen. Q1 ontvangen PS vanuit de provincie in ieder geval een duidelijke planning van wat zij gaat doen. Gedeputeerde zal alsdan ook met het Rijk bespreken wat een en ander betekent voor allerlei aanvullende regelingen.

1290 Tot slot vroeg de heer Mangal wat dit college voor de bewoners van de IJmond gaat doen. PS zijn kaderstellend en spreken GS aan op het zo goed mogelijk uitvoeren van de wet- en regelgeving. Zij controleren gedeputeerde erop of hij zijn rol als bevoegd gezag in dit dossier zo goed mogelijk uitvoert. Met alle mogelijke energie trachten GS om dit zo goed mogelijk te doen, met als doel het bevorderen van de gezondheid. Dit proberen zij op heel veel manieren te doen en in gesprekken met bewoners. Dat mag de omgeving van de overheid verwachten: een overheid die in dat opzicht
1295 scherp waakt, ook over de uitvoering van deze regels.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde voor zijn/haar beantwoording en rondt het agendapunt af.

1300

7. Rondvraag gedeputeerde Olthof (Leefbaarheid, gezondheid en milieu en OD NZKG en ODIJ)

Er zijn geen aanmeldingen ontvangen voor de portefeuille van gedeputeerde Olthof.

8. Lunch

1305 De voorzitter rondt het ochtenddeel van de commissievergadering af en gaat over tot een schorsing voor de lunch.

Schorsing van 13.05 uur tot 13.38 uur

9. B-agenda Natuur

1310 **9.a Agrarisch natuurbeheer in het NNN**

De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft als eerste het woord aan de sprekers die zich voor onderhavig agendapunt hebben aangemeld.

1315 *Inspreker 1*

De heer **Briët** spreekt in namens Staatsbosbeheer, in afstemming met Natuurmonumenten:

1320 *"Dank voor de mogelijkheid in te spreken. Ik doe dat ook namens Staatsbosbeheer en afgestemd met Natuurmonumenten. Wat hier in vijf A4'tjes samengevat door GS voor u ligt, doet gecondenseerd verslag van een zeer intensief traject dat zo'n vijf jaar geleden van start ging. Ook toen bogen Provinciale Staten zich over de vraag om de reeds jaren eerder door PS genomen beslissing tot beëindiging van agrarisch natuurbeheer in de NNN om te zetten in daden. Ook toen werd vastgesteld dat het sec en alleen stopzetten van deze regeling de realisatie van NNN-waardige natuur niet dichterbij brengt. Een totale set aan afspraken tussen de sleutelspelers --*
1325 *provincie, boeren en natuurorganisaties -- is daarvoor een betere garantie. Toenmalig gedeputeerde Adnan Tekin riep vertegenwoordigers van boeren- en natuurorganisaties bij elkaar en deed een oproep tot het maken van dergelijke afspraken. Met zijn vermanende aanmoediging gingen deze spelers onder leiding van Frans Evers met elkaar aan de slag. Samen gingen wij op bezoek in natuurgebieden en op de koffie bij boeren. Een traject van ruim twee jaar dat uiteindelijk*
1330 *resulteerde in een door alle partijen ondertekende overeenkomst en de afspraak om met een*

uitgebreide instrumentenkoffer in een drietal natuurgebieden pilotgewijs aan de slag te gaan. Met de komst van een nieuw college ontstond er een nieuwe situatie. De ambitie tot realisatie van de NNN werd herbevestigd en de inspanning om dat doel in 2027 te realiseren werd geïntensiveerd. Het optuigen en bemensen van het NNN-bureau was daarin een wezenlijke en waardevolle concrete stap. Het NNN-bureau gaat gebiedsgericht, samen met de lokale partners aan de slag. Wij steunen het voorstel van GS om de drie pilots die voortkomen uit het "Verkenningjaar" daarin onder te brengen. Het betreft immers hetzelfde vraagstuk, dezelfde spelers en identieke gebieden. Voor de definitieve transformatie naar hoogwaardige natuur is het van groot belang voor alle betrokkenen dat de grens van 1 januari 2029 voor beëindiging van Agrarisch Natuurbeheer in de NNN hard is.

1335 Het lijkt ons verstandig dit bij het aangaan van een nieuwe overeenkomst juridisch te borgen tussen provincie en betrokken agrariërs. Alleen door daar geen enkele onduidelijkheid over te laten bestaan zullen ook de betreffende 2000 hectaren kunnen worden getransformeerd naar NNN. Wij zien nu al dat herbevestiging van deze lijn vruchten afwerpt in het gebied: boeren waarvoor natuurvoorwaarden te knellend blijken, bewegen het gebied uit waarmee kansen worden gecreëerd

1340 voor boeren die juist ruimte zien voor duurzaam ondernemen binnen heldere natuur-gerelateerde randvoorwaarden. En voor alle duidelijkheid: in het gros van de gevallen moet en hoeft de provincie niet te wachten tot 2029, maar kunnen juist de komende één tot twee jaar al veel hectares worden omgezet naar NNN. Wij zien dat de inzichten opgedaan in het "verkenningjaar" hun weg hebben gevonden naar de aanpak van het NNN-bureau. Het lange traject van voorinvesteren door alle

1345 betrokkenen moet zich nu gaan uitbetalen. Geholpen door de deadline van 2027 wanneer de NNN af moet zijn. De provincie Noord-Holland heeft die ambitie omarmd en vindt daarbij de natuurorganisaties aan haar zijde."

De heer **Cardol** (GL) refereert aan de technische briefing van hedenochtend, waarin het pachtbeleid verschillende malen aan de orde kwam. Zijn de terreinbeheerders bereid om ook op het pachtbeleid tot aanpassingen te komen, waardoor het mogelijk wordt voor natuurboeren in het bijzonder om beter aan de voorwaarden te kunnen voldoen van de omschakeling naar natuur?

1355

De heer **Briët** interpreteert de vraag als volgt: zijn natuurorganisaties bereid om ook te kijken naar de pachtvoorwaarden bij het gezamenlijk met boeren komen tot de beoogde natuurwaarden die NNN-waardig zijn? Het antwoord daarop is bevestigend. De natuurorganisaties zijn bereid om daar een goed gesprek over te voeren. Dat is ook de kern geweest van de vele jaren inspanning die zijn gepland in het Verkenningjaar onder leiding van Frans Evers. Dat betekent echter niet dat de organisaties hun doelen zullen loslaten. Het doel is hoogwaardige NNN-realisatie, duurzaam en langjarig. Een goed gesprek daarover is echter altijd mogelijk.

1360

1365

Mevrouw **Jellema** (PvdA) was enigszins beducht voor de woordvoering van de heer Briët. Mevrouw Jellema was benieuwd wat hij zou zeggen over het plan om zeven jaar "*bij te freubelen*". Kan de heer Briët iets toezeggen over hoe hij de provincie gaat ondersteunen in deze aankomende jaren?

1370 Wat zal zijn coöperatieve medewerking zijn?

De heer **Briët** weet niet of hij de verwachting van mevrouw Jellema (PvdA) heeft overtroffen of dat hij haar heeft teleurgesteld. Hoe kan Landschap Noord-Holland de provincie bijstaan in het realiseren van de NNN voor de deadline van de 2027? De heer Briët zegt te beschikken over een bijzonder grote hoeveelheid open lijnen met de provincie, zowel met de verantwoordelijk gedeputeerde als ook met haar voortreffelijke NNN-bureau. Landschap Noord-Holland is bereid tot

1375

intensieve gesprekken binnen heldere randvoorwaarden, waaronder de zeer noodzakelijke deadline, zoals ook gememoreerd in de inspraak van de heer Briët. De natuurorganisatie voelt zich volkomen gecommitteerd aan het maximaal mogelijk maken van het NNN in 2027. Kortom, de natuurdoelen staan voorop; een deadline helpt daarbij. Landschap Noord-Holland voelt zich verantwoordelijk en weet de provincie heel goed te vinden (en vice versa).

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft een vraag in het verlengde van de vraag van de heer Cardol, die sprak over de "pachtcontracten". Hoe staat het met de beheervergoedingen? Het CDA hoort weleens klachten dat de vergoedingen voor het beheren van de natuurgebieden niet helemaal worden doorgegeven aan de beheerders als dat agrariërs zijn. Zij doen toch uiteindelijk het werk? Is er meer ruimte om een deel van de beheervergoeding aan hen te geven?

De heer **Briët** begrijpt dat deze vraag de discussie betreft over de SNL-vergoeding voor natuurbeheer gerelateerd aan de NNN-realisatie, maar vooral ook het beheer daarvan. Ook dit is een vraag die de heer Briët niet zo heel gemakkelijk kan beantwoorden. Het is een stokpaardje vanuit onder andere de hoek van de agrarische partijen. Landschap Noord-Holland wil in gesprekken met de betreffende boeren en ook met de provincie kijken hoe het mogelijk kan worden gemaakt dat in goede samenwerking met de boeren er op een effectieve manier gezorgd kan worden voor het beheer van de natuurhectares die het betreft. Daar hoort ook bij dat er een reële vergoeding is voor de inspanningen van de boer alsmede een reële vergoeding voor de inspanningen van een natuurorganisatie en waar nodig het waterschap. Op het moment dat er ergens van een partij inspanningen worden gevraagd die niet mogelijk zijn omdat het geld daarvoor tekortschiet, ontstaat er een vraagstuk dat met elkaar moet worden opgelost. In die context vindt de heer Briët het prima om gesprekken te voeren, maar dan heel specifiek over vraagstukken die gerelateerd zijn aan die 2.000 ha waarover nu wordt gesproken. Het volkomen ter discussie stellen van de SNL-systematiek betreft een nationaal vraagstuk dat bij BIJ12 ligt. Dat is een Rijksaangelegenheid. De Statenleden zouden zich dienaangaande moeten wenden tot de politiek.

Inspreker 2

De heer **Boot** vervangt de heer De Jong en spreekt in namens Natuurmonumenten:

"Ik ben Eckard Boot, coördinator natuurbeheer bij Natuurmonumenten op het eiland Texel. Ik spitst mij in verband met deze situatie derhalve toe op het eiland Texel. Wij zijn erg blij met het uitgangspunt dat de omschakeling naar natuurbeheer zo snel mogelijk tot stand moet komen en niet tot 2027 hoeft te wachten, zeker niet als dat niet nodig is. Wij hebben op Texel nog ongeveer 65 ha in eigendom, waarop de NNN nog niet gerealiseerd is. Deze gronden zijn echter veelal wel al tientallen jaren eigendom en bevinden zich in het hart van onder andere Walenburg en Dijkmanshuizen, en ook op de Hoge Berg. Juist op deze hectares kan eigenlijk de NNN vanaf 1 januari 2023 direct gerealiseerd worden.

Verder zijn we op Texel al heel ver met een gebiedsproces op de Hoge Berg. Door een gedeelte daar eigenlijk uit het NNN te halen, kan er juist op die te ontgrenzen percelen de ANLb blijven bestaan. Het streven is om het gebiedsproces dit jaar af te ronden, zodat de betrokken partijen hun bedrijf er kunnen voortzetten en een toekomstperspectief hebben op de Hoge Berg. Tevens kan dan ook aansluitend die NNN gerealiseerd worden op de Hoge Berg. Kortom, we gaan ervan uit

1425 *dat de afspraken over het stopzetten van de ANLb binnen de NNN op Texel zal worden uitgevoerd, zodat de omschakeling naar natuurbeheer en daarmee de realisatie van de NNN volgend jaar al kan plaatsvinden op vele hectares."*

1430 Mevrouw **Jellema** (PvdA) bedankt de heer Boot voor diens inspraak. Zij verwijst graag naar de heer Briët, die zojuist aangaf dat er niet hoeft te worden gewacht totdat de zeven jaar voorbij is. Een en ander zou ook eerder gerealiseerd kunnen worden. Wat kan de heer Boot de gedeputeerde c.q. de provincie bieden teneinde dat, in ieder geval voor Texel, al na twee jaar te bewerkstelligen?

1435 De heer **Boot** antwoordt dat Natuurmonumenten nauw meekijkt met de gebiedsregisseur, mevrouw Nap, om te zien waar het NNN ligt, welke situatie zich voordoet en of het binnen de voorwaarden van de pachtovereenkomst past om alvast over te gaan richting de SNL. De heer Boot kan zich een dergelijke situatie op Texel niet voor zich halen. Op de beheerkaart zie je nog heel veel rode vlekken, die aangeven wat er nog in eigendom is van Natuurmonumenten en eigenlijk heel snel omgezet zou kunnen worden. De organisatie is bereid om aan alle kanten mee te werken. Het zou natuurlijk heel fijn zijn als de NNN-doelstelling gerealiseerd kan worden.

1440 De heer **Klein** (CU) begrijpt de oproep van de heer Boot wellicht niet helemaal goed. Hij zegt dat Natuurmonumenten 65 ha heeft, waar direct natuur gerealiseerd zou kunnen worden. Tegelijkertijd lijkt hij echter te suggereren dat daarvoor niet gewerkt zou moeten worden met uitstel van het agrarisch natuurbeheer. Waarom kan die natuur daar niet al vandaag gerealiseerd worden, als Natuurmonumenten zelf de eigenaar is?

1445 De heer **Boot** antwoordt dat dit alles te maken heeft met het gegeven dat het thans nog op al die percelen mogelijk is om ANLb aan te vragen. Dat wordt de "*pacht '77*" genoemd. Voor alle pachtovereenkomsten die dateren van voor het jaar 1977 is er de mogelijkheid om een ANLb-pakket af te sluiten op NNN-grond. In de brief wordt aangegeven dat je moet kijken of het nog wel nodig is om op die percelen ANLb af te sluiten of dat er het SNL kan worden toegepast. Voor vele hectares op Texel is dat dus inderdaad mogelijk.

Inspreker 3

1455 De heer **De Wit** spreekt in namens alle agrarische collectieven van Noord-Holland:

1460 *"Ik ben Frank de Wit. Ik ben melkveehouder in Oosthuizen en voorzitter van Noord-Hollandse agrarische natuurvereniging Water, Land en Dijken en spreek in namens alle agrarische collectieven van Noord-Holland. In het coalitieakkoord is genoemd dat het resterende deel van NNN duurzaam gerealiseerd moet zijn in 2027. Voor een groot deel is dat nu weidevogelgrasland, dat momenteel door agrariërs beheerd wordt en onder andere via het stelsel ANLb wordt georganiseerd en vergoed. Hoewel hier dus al aan natuurbeheer wordt gedaan, is het nog geen duurzaam, NNN-waardig beheer. Daarom is er in 2019 een pilot gestart. De geleerde lessen zijn benoemd in de brief. Mijn persoonlijke les echter is dat in de gesprekken die ik in de gebieden voer, met vrijwilligers, boeren en boswachters de verschillen veel kleiner zijn over de oplossingen dan de gesprekken die we voeren aan de bestuurs- en beleidstafels. Blij zijn we met het verlengen van het ANLb in de NNN met nog een periode van zes jaar. Zo komt er rust in de gebieden en tijd om met de gebiedsprocessen aan oplossingen te werken. Wij staan voor een duurzaam beheer vanuit onze leden. Het doel is duidelijk: het afronden van de NNN met duurzaam NNN-waardig beheer. Daarom*

1470 *hebben we het plan om vanuit een duurzaam collectief beheerplan dit integraal te realiseren per gebied. Hierin wordt vanuit de opgave van het provinciaal natuurontwikkelplan per gebied door ons een beheerplan geschreven, waarin alle beheertypen gerealiseerd en geborgd worden en het beheer eerlijk wordt vergoed. De beheerders weten waar ze aan toe zijn, via de doelen, en de ecologische balans in het gebied wordt optimaal vormgegeven. Dit omdat alle instrumenten, zoals particulier natuurbeheer, geliberaliseerde pacht en ook de reguliere pacht in één plan in balans*
1475 *worden gebracht en worden gemonitord. Maar samenwerken in de gebieden is essentieel. Zoals ik al aangaf, komt men in de gebieden met de beheerders en eigenaren er veel eerder uit dan via maatregelen van beleidsmakers. Tevens is er voor de provincie één aanspreekpunt en heb je effectief toezicht en een maximale sturing op de doelen en resultaten. En initiatieven, zoals het Aanvalsplan Grutto, kunnen optimaal worden ingebracht.*

1480 *Tevens zijn wij voorstander van een taskforce met de provincie, TBO's en externe deskundigen om de problematiek van de pachtgronden, zoals net ook besproken, met een eerlijke beheervergoeding voor degene die het beheer uitvoert -- de boer -- goed te onderzoeken en te kijken of dit via een plan duurzaam opgelost kan worden. Mogelijk komen er uit de gebieden en*
1485 *het proces ook andere problemen en dilemma's die om een keuze vragen. Door dit in het collectief in het gebied via maatwerk op te pakken, kunnen oplossingen zoals het ontwikkelen van een ander instrument van agrarisch natuur worden uitgewerkt en getoetst. Hiertoe is de samenwerking met de taskforce natuurlijk essentieel.*

1490 *Daarna komen we daarmee weer terug bij de beleidsmakers en de politiek. Wij als collectieven vragen u om ruimte om hiermee aan de slag te gaan in de gebieden en zo gezamenlijk met alle partijen ervaring op te doen. Zo werken we effectief en met draagvlak naar een duurzaam beheer in ons mooie landschap."*

1495 De heer **Zoon** (PvdD) bedankt de heer De Wit voor diens inspraak. Diens verhaal komt op de heer Zoon over alsof hij vooral rust en uitstel wil hebben. De heer Zoon hoort de heer De Wit niet zeggen: "*Laten we nou volgend jaar al zo veel mogelijk natuur inrichten en vervolgens gaan kijken hoe wij die omschakeling naar biologisch en natuurinclusief kunnen gaan doen.*" Zijn de agrarische collectieven niet veel meer geholpen met hulp vanuit de provincie om de omschakeling te
1500 faciliteren, dan met enkele jaren voortsukkelen aan de hand van pilots, rust en nadenken?

De heer **De Wit** antwoordt dat het woord "*voortsukkelen*" niet in diens woordenboek voorkomt. Juist door op deze manier te werken en in de gebieden aan de slag te gaan, zoals ook de gebiedsprocessen doen, kan de oplossing worden gevonden. De beheerders en de inrichting
1505 moeten het uiteindelijk doen. De heer De Wit verwacht dat dat uiteindelijk snelheid en snellere duidelijkheid geeft. Je hebt dan immers veel meer betrokkenheid, ook van de mensen die in het gebied wonen en werken. De heer De Wit ziet het eigenlijk helemaal niet als vertragen of uitstellen. Hij ziet het juist als "*effectief aan de gang gaan in het gebied en het gewoon gaan doen*". Aansluitend komt men vanzelf terug op de problemen die eruit voortkomen.

1510 Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) merkt op dat de heer De Wit aangeeft een duurzaam collectief beheerplan te hebben geschreven en het op die manier aan te pakken. Is er al een reactie opgenomen vanuit GS? Is er al een soort akkoord op om het op die manier te gaan doen?

1515 De **voorzitter** vraagt de heer De Wit of hij al een reactie van GS heeft gehad.

De heer **De Wit** antwoordt dat als alle seinen op groen zouden staan, hij vanzelfsprekend een ander verhaal zou hebben gehouden. De agrarische collectieven vonden het gepast om voor hun plan eerst breed draagvlak te creëren en dan aan de slag te gaan. Daaraan refereerde de heer De Wit
1520 ook in zijn beantwoording richting de heer Zoon (PvdD). De gevoeligheid in het gebied is heel erg groot. De agrarische collectieven zijn van plan om samen met de taskforce van onderaf de oplossing te zoeken voor de problemen. Zij hebben er al gesprekken over gevoerd met de provincie en vonden het wel zo netjes om ook PS hierin mee te nemen.

1525 Mevrouw **Strens** (D66) bedankt de heer De Wit voor diens inspraak. Zij heeft nog één vraag: omarmt de heer De Wit in het gebied ook de natuurdoelstellingen en de ambitie om de NNN te realiseren? Maakt dat onderdeel uit van zijn plan?

De heer **De Wit** antwoordt dat dat uiteraard onderdeel uitmaakt van het plan. Uiteindelijk zijn de
1530 grote opgaves natuurlijk leidend voor de wijze waarop er met het proces aan de slag wordt gegaan. De agrarische collectieven respecteren dat uiteraard ook. Anders moeten zij op een ander podium gaan inspreken. Tegelijkertijd zien zij hoe ingewikkeld het is en dat flexibiliteit in het gebied noodzakelijk is. De agrarische collectieven zijn derhalve blij dat de provincie het als zodanig oppakt. Zoals vanmorgen werd aangegeven, moet je soms wel wat aan de NNN-vorm sleutelen om
1535 het nog optimaler te maken, zowel beheertechnisch als ecologisch.

De heer **Cardol** (GL) bedankt de heer De Wit voor diens verhaal. Het is bekend dat bemesting en beweiding in de weidevogelgebieden de grote problemen vormen, waardoor de pogingen en pilots om tot een duurzaam agrarisch natuurbeheer te komen nog niet geslaagd zijn. Wat gaat er in het
1540 collectieve aanbod dat de natuurverenigingen voorstaan dan gebeuren op het terrein van bemesting en beweiding?

De heer **De Wit** antwoordt dat het doel het realiseren van NNN-waardig beheer is. Dit kun je keurig toetsen en monitoren. De agrarische collectieven zijn daar goed in. Vanuit die optiek willen zij in
1545 de gebieden aan de gang, om zo ook ruimte te geven aan de beheerders -- dat betreft niet alleen de boeren -- om de doelen te realiseren en in gezamenlijkheid de ecologische balans in het gebied te vinden. Het gesprek moet op dat niveau gevoerd worden. De maatregelen die eronder komen, vloeien voort uit het doel dat je wilt realiseren. Dat is niet nieuw. Binnen agrarisch natuurbeheer wordt deze aanpak al 25 jaar gevolgd.

1550 Mevrouw **De Groot** (SP) las onlangs een rapport van de Algemene Rekenkamer over weidevogelbeheer. Hierin staat dat het aantal weidevogels in Nederland steeds kleiner wordt en dat daar flink op moet worden ingezet. Merkwaardig genoeg werd er gesproken over legselbeheer, dat niet zo goed schijnt te werken. Er worden nog twee andere mogelijkheden aangedragen, te weten
1555 hoogwater en plasdrasgreppels. Wordt er Noord-Holland het meest gewerkt met legselbeheer of juist met een van de beide andere methoden?

De heer **De Wit** antwoordt dat dergelijke zaken in het collectieve beheerplan komt te staan. Het werkt naar een doel. PS als toezichthouder en beleidsmaker kunnen daar vervolgens prachtig op
1560 monitoren om te kijken of het gehaald is. De ene boer behaalt het doel met plasdras en excessief

weiden en de andere boeren behaalt het met een kruidenrijk grasland, maar ook wel met intensieve beweiding van zijn melkkoeien. Zo kan iedereen zijn eigen doel halen. PS kunnen dat prachtig monitoren. De heer De Wit is graag bereid om nader over de inhoud te spreken, maar wellicht past dat beter op een ander moment.

1565

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) wil nog even terugkomen op de taskforce, die de heer De Wit benoemde. Als zij het goed begrepen heeft, heeft dat ook te maken met een eerlijke vergoeding. Het CDA hoort van boeren weleens het signaal dat als zij pachter zijn van TBO's, dat ze de beheervergoeding laag vinden of dat die er helemaal niet is. Ziet de heer De Wit die problemen ook en zit dat in de taskforce?

1570

De heer **De Wit** geeft aan dat die problemen hem helder zijn. Zoals hij het vanmorgen in de technische briefing waarnam, was er maatwerk toegepast om ook dat probleem te tackelen. Dat zijn nu net de ingrediënten om in de taskforce, ook met externe partijen, helemaal uit te diepen, zodat je tot een eerlijke verdeling en duurzame afspraken komt.

1575

Mevrouw **Jellema** (PvdA) hoort de heer De Wit met zoveel woorden tegen de provincie zeggen: "*Laat ons dat zelf uitvogelen; dat kunnen wij heel goed. De doelen zijn het hetzelfde.*" Waarom kiezen de agrarische collectieven voor die strategie? Er wordt vanuit de provincie toch ook getracht om heel veel maatwerk te geven? Waarom zou het vanuit het perspectief van de agrarische collectieven moeten worden bekeken en mag de taskforce of de provincie er vervolgens iets van vinden, in plaats van andersom? Waarin zit de meerwaarde van het eigen plan?

1580

De heer **De Wit** meent dat de meerwaarde van het plan van de agrarische collectieven 'm erin zit dat het praktisch en duurzaam is, en dus uitvoerbaar en daardoor gedragen is. De collectieven benaderen het vanuit die optiek. Dat is ook de les die uit de pilot is geleerd. Met dwingende maatregelen en beperkingen van bovenaf in een gebied aan de slag gaan, gaf weerstand en schoot niet op. Men is er niet voor niets al vier jaar mee bezig. De aanpak van de collectieven is van onderop en geeft verantwoordelijkheid aan het gebied zelf. Om het zo in gezamenlijkheid op te pakken, sluit eigenlijk ook aan bij de gebiedsprocessen. De heer De Wit merkt op dat de agrarische collectieven het uiteraard niet in hun eentje gaan doen. Het wordt gebiedsbreed opgepakt, aangezien alle partijen natuurlijk nodig. Maar er wordt van onderop gewerkt aan hoe het moet.

1585

1590

De **voorzitter** bedankt alle insprekers voor hun bijdrage en wijst volledigheidshalve nog op de schriftelijke inspraak van mevrouw Melse, die bij de vergaderstukken is gevoegd. Aansluitend wordt overgegaan tot de inhoudelijk behandeling van het agrarisch natuurbeheer in het NNN. De voorzitter geeft het woord aan de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn.

1595

1600

Eerste termijn

Mevrouw **Strens** (D66) merkt op dat het agrarisch natuurbeheer in het NNN een dossier betreft waarover in dit huis al lang en vaak is gesproken. Wat betreft D66 is het belangrijk om hier een oplossing voor te vinden. Als de provincie er niet uitkomt, wordt het immers moeilijk om haar natuurdoelen en NNN-ambitie te realiseren. In de brief staat dat het nog ruim 2.000 ha betreft

1605

- waar agrarisch natuurbeheer plaatsvindt. Zoals in de technische briefing van vanmorgen werd aangegeven, hebben 200 tot 250 agrariërs hiermee te maken. Er is dus nog werk aan de winkel. GS hebben het besluit genomen om de ANLb-subsidie met nog maximaal zes jaar te verlengen en dat
- 1610 de pilot wordt stopgezet en deze verder wordt uitgewerkt in de integrale gebiedsprocessen. D66 begrijpt op zich dat het college de keuze heeft gemaakt voor de zes jaar verlenging. Mevrouw Strens benadrukt echter dat het niet de gewenste eindsituatie is. Er is met elkaar afgesproken dat de ANLb-subsidie in NNN-gebieden zou verdwijnen en dat daar de natuurdoelen vooropstaan. D66 heeft in dit dossier altijd twee uitgangspunten naar voren gebracht. Wat de fractie betreft staat de
- 1615 ambitie om de NNN-doelen en dus ook de natuurwaarden in de gebieden uiterlijk in 2027 te behalen voorop. Deze moeten langjarig juridisch geborgd zijn en niet afhankelijk zijn van één eigenaar in het gebied. Als een eigenaar vertrekt, moeten die doelen derhalve niet opnieuw ter discussie staan.
- 1620 Ten tweede moet er perspectief zijn voor de gebruikers in het gebied. Het gaat om de doelen. Wie deze realiseert en op welke wijze is aan het gebied om in gezamenlijkheid te bepalen. Wees daar echter transparant over en wees ook duidelijk over de aanwezige (on)mogelijkheden. In de pilots heeft men ook geleerd wat het verschil ten aanzien van mestgebruik is.
- 1625 Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of zij mevrouw Strens (D66) met zoveel woorden hoort zeggen dat D66 eigenlijk wel geporteerd en gecharmeerd is van de ideeën van de heer De Wit om het van onderop te laten komen en de collectieven een en ander zelf te laten bedenken. Dit staat immers niet in de voordracht van GS.
- 1630 Mevrouw **Strens** (D66) antwoordt dat voor D66 de natuurdoelen vooropstaan. Op dit moment zijn de gebieden waar agrarisch natuurbeheer plaatsvindt "*agrarisch*". Wat D66 betreft moet die transitie van "*agrarisch*" naar "*natuur*" echt plaatsvinden. Als het mogelijk is om met de actieve partijen in het gebied een plan te maken, zal D66 tegen dat procesvoorstel nooit nee zeggen. Tegelijkertijd benadrukt mevrouw Strens dat de uitkomst wel recht moet doen aan de ambities in
- 1635 het gebied.
- Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft niemand hier horen zeggen dat men geen doelen wil behalen. Zij vindt het zelf heel bijzonder dat de provincie de spelers zo'n mineure rol toebedeelt. Daar zit volgens mevrouw Jellema nu juist de kracht of zwakte. Vindt mevrouw Strens (D66)
- 1640 het nou een goed idee om de regie iets meer te laten vieren en de taskforce misschien iets minder prominent te laten zijn? Het collectief van de heer De Wit is wellicht niet de enige partij die dat wil. Krijg je dan niet weer een ratjetoe aan verschillende ideeën en plannen, die al dan niet goed of kansrijk zijn?
- 1645 De **voorzitter** vraagt de Statenleden om via haar te spreken en verzoekt mevrouw Jellema (PvdA) haar vraag voor mevrouw Strens (D66) nogmaals kort samen te vatten.
- Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of mevrouw Strens (D66) het een goed idee vindt om het zogezegd "*aan de markt te laten*".
- 1650 Mevrouw **Strens** (D66) benadrukt nogmaals dat het er uiteindelijk om gaat dat er gezamenlijk een voorstel wordt geformuleerd waaraan gebruikers en eigenaren in het gebied wel degelijk moeten

meedoen. Anders kan er in haar ogen nooit tot een goed voorstel worden gekomen. Mevrouw Strens heeft de indruk dat daar ruimte voor is in de integrale gebiedsprocessen, maar wellicht kan dit straks nog eens bij de gedeputeerde worden getoetst.

Voorts vindt mevrouw Strens het belangrijk dat men helder blijft over de ambities en dat men deze in 2027 wil realiseren. Daar wil D66 geen concessies aan doen. Maar hoe en met wie dit dient te geschieden, moet in een open gesprek worden besproken.

Mevrouw Strens geeft nogmaals aan begrip te hebben voor de keuze om het ANLb in de NNN met nog een periode van zes jaar te verlengen. In sommige gebieden wordt echter wel de wens geproefd dat die zes jaar echt goed gebruikt gaan worden en dat het niet leidt tot uitstel van het realiseren van reeds aanwezige ambities. De heer Boot wees op het voorbeeld Texel, waar het mogelijk is om eerder over te schakelen naar natuurinclusieve landbouw en om de natuurdoelen voorop te stellen. Deelt gedeputeerde de visie dat die verlenging met zes jaar echt alleen als maximum wordt neergezet en dat er waar mogelijk al eerder wordt omgeschakeld?

Tot slot komt mevrouw Strens op de pachtcontracten, die reeds aan bod kwamen in de technische briefing en de voordrachten van de sprekers. In antwoord op de technische vragen van D66 is te lezen dat de provincie in beginsel zegt dat zij in dezen geen partij is. Mevrouw Strens heeft daar in juridische zin begrip voor, maar niet wat betreft het totale plaatje. De huidige NNN-doelstelling is immers een feit en de huidige pachtcontracten belemmeren op dit moment de mogelijkheden voor de transitie naar natuur. Is de gedeputeerde dat met D66 eens? Wat gaat zij doen om uit deze impasse te komen?

De heer **Cardol** (GL) sluit aan op een aantal punten van mevrouw Strens (D66). GroenLinks heeft steeds gepleit voor een integrale benadering in de gebiedsgerichte aanpak. Dat kost tijd, zeker nu het nog onduidelijk is wat Den Haag de komende tijd gaat doen. Een verlenging van het ANLb lijkt dan niet onlogisch, maar het roept nog wel een aantal vragen en opmerkingen op. Zoals zojuist ook gezegd, zijn de ecologische pijnpunten vaak bemesting en beweiding. Wat gebeurt daar nu mee als het ANLb wordt verlengd? Schuift de provincie daarmee de problemen zes jaar voor zich uit? Zo niet, hoe denkt de gedeputeerde hier op kortere termijn beweging in te krijgen?

De heer Cardol maakt zich zorgen dat het doorgaan met het ANLb ook verkeerde impulsen kan geven. Zeker voor oudere boeren die geen opvolging hebben, is het interessant om nog zes jaar extra inkomsten te hebben en rustig te wachten tot het moment waarop ze uitgekocht kunnen worden. Geef hun eens ongelijk. Hoe wordt gegarandeerd dat in het nieuwe contract harde afspraken worden gemaakt om zo snel mogelijk om te schakelen en niet zes jaar af te wachten?

De agrarische collectieven willen graag meewerken aan collectieve oplossingen, met als uitgangspunt heldere doelen en ruimte om te middelen. Het lijkt GroenLinks aantrekkelijk om met de collectieve regelingen te gaan werken, zodat ook de monitoring en controle goed geborgd zijn. Is dat nu bespreekbaar binnen de benadering die wordt gekozen?

Het lijkt GroenLinks noodzakelijk om ook met de natuurboeren/pachtboeren extra stappen te zetten. De heer Cardol heeft vernomen dat zij bereid zijn om extra werk te verrichten, maar dat dat niet mogelijk is doordat er geen beloning tegenover staat. Momenteel verloopt het vaak alleen

- 1700 maar via de pachtcontracten, waarin dan een vermindering van de pachtprijs zit om een aantal dingen te doen of te laten. Zou dat ook op een andere manier kunnen? Kan er bekeken worden of er een provinciale subsidieregeling getroffen zou kunnen worden om ook de pachtboeren te belonen voor de diensten die zij leveren? De heer Cardol meent dat geld op dit moment niet het grootste probleem is. Hij zou deze vraag derhalve toch willen opwerpen.
- 1705 De heer Cardol sluit aan bij het punt over de pacht. Ook hij meent dat het echt belangrijk is dat er iets aan de pachtsituatie wordt gedaan. De heer Cardol vindt het te makkelijk om te zeggen: we zijn geen partij, dus er zijn geen juridische mogelijkheden. Hij roept de gedeputeerde dan ook op om daar iets meer drang op te zetten en te kijken of daar wél beweging in kan worden gekregen. In Overijssel vindt met de collectieven en de terreinorganisaties thans een proef plaats waarbij
- 1710 afspraken worden gemaakt met boeren in en om het NNN. Wellicht kan Noord-Holland daarvan leren.
- Mevrouw **Strens** (D66) hoorde de heer Cardol (GL) de oproep doen om eventueel te kijken naar een provinciale subsidie voor boeren die al wel natuuractiviteiten in de gebieden
- 1715 uitvoeren, maar daar thans geen subsidie voor krijgen. Kan de heer Cardol aangeven waar hij die subsidie precies wil inrichten?
- De heer **Cardol** (GL) meent niet dat het gaat om zaken die nu al gedaan worden. Hij hoort echter dat de boeren best een stapje verder willen gaan en meer willen doen om de omschakeling naar
- 1720 natuur een stap verder te brengen in de gebieden. Als zij thans stuiten op het feit dat het hun geld kost -- ofwel omdat ze het werk moeten verrichten, ofwel omdat ze inleveren op hun verdienvermogen -- zou de heer Cardol graag willen kijken wat er provinciaal nog kan worden bijgedragen, naast hetgeen al mogelijk is.
- 1725 De heer **De Wit** (VVD) vraagt in welke mate het dan ook goed zou zijn om te kijken of de beheerpakketten en de vergoeding van het natuurbeheer nog wel op de juiste manier zijn ingericht? Daar lijkt het probleem immers toch wel te beginnen.
- De heer **Cardol** (GL) antwoordt dat dat eigenlijk aansluit op zijn toch wel positieve reactie op het
- 1730 aanbod van de collectieven. Het lijkt hem heel goed als er samen met natuurorganisaties en natuurbeheerders afspraken over gemaakt kunnen maken. GroenLinks pleit er steeds voor om dit soort overleggen gebiedsbreed in te zetten en ook andere partijen te laten meepraten. Vanmorgen kwam even kort de overstap naar biologisch boeren aan de orde. De provincie heeft er heel veel belang bij om op dat regionale niveau bijvoorbeeld ook de biologische boeren een stem te geven in
- 1735 het proces. De heer Cardol meent overigens dat ook de bewoners en alle andere relevante partijen moeten kunnen meepraten in het gebiedsgerichte proces. De huidige systematiek van vergoedingen voor natuurbeheer mag best ter discussie staan.
- De heer Cardol vervolgt zijn betoog. Een centraal probleem op dit moment blijft de geringe
- 1740 grondmobiliteit. Deze kwam ook ter sprake in de technische briefing van vanmorgen. In de expertmeeting van afgelopen november gaf de Rabobank aan dat er alle bereidheid is om te spreken over provinciale herlocatiefondsen. De heer Cardol is heel benieuwd of die handschoen wordt opgepakt en of er al gesprekken lopen met de Rabobank. Datzelfde geldt natuurlijk ook voor andere banken, maar de Rabobank was er heel expliciet in.

1745

De heer Cardol concludeert dat GroenLinks an sich kan instemmen met een nieuwe periode ANLb in het NNN. Hij herhaalt wel de harde grens in 2027, die ook door de heer Briët is aangehaald. Er mag geen onduidelijkheid over bestaan dat het dan echt "*schluss*" is. Voorts is een absolute voorwaarde van GroenLinks dat voornoemde stap niet mag leiden tot een vertraging van de omschakeling naar natuur. Dit kwam ook reeds in de technische vragen aan de orde. Het antwoord van het college lijkt te zijn dat een contract alleen beëindigd kan worden op verzoek van de agrariër. Dat lijkt de heer Cardol echter een te afwachtend standpunt. Hij meent dat er vanaf het begin de afspraak gemaakt moeten worden dat (eerdere) omschakeling waar mogelijk zo snel mogelijk gebeurt en dat er dan niet wordt gewacht op een boer die pas halverwege zegt: "*Nu ben ik er wel aan toe.*" Of die afspraken individueel of collectief gemaakt moet worden, dient nog te worden bekeken.

1750

1755

1760

De heer **De Wit** (VVD) meent dat het instrument "*verlengen van de termijn voor agrarisch natuurbeheer*" niet wordt ingezet als er geen perspectief is dat de ondernemer daadwerkelijk ook in de goede richting aan de slag gaat. Is de heer Cardol (GL) het derhalve met hem eens dat er al een voldoende slot op de deur zit en dat het merkwaardig zou zijn als de provincie die afspraken tussentijds zou kunnen opzeggen of wijzigen, te meer omdat het juist de rechtszekerheid van de betrokken ondernemer aantast?

1765

De heer **Cardol** (GL) meent dat er geen rechtszekerheid wordt aangetast op het moment dat er tussen twee partijen een contract wordt gesloten. In dat contract moet bijvoorbeeld wel staan dat de ANLb-vergoeding tot pakweg 2025 wordt doorgezet. Dat is voor de betreffende agrariër dan ook een moment om de omschakeling te maken. Het moet niet zo zijn dat er vervolgens nog een paar jaar wordt gewacht tot de ANLb-periode is afgelopen. Dat biedt volgens de heer Cardol voldoende rechtszekerheid, mits het maar contractueel met elkaar wordt vastgelegd.

1770

1775

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) haakt aan op de opmerking van de heer Cardol dat er vooraf in het contract een termijn tot bijvoorbeeld 2025 dient te worden opgenomen. In de technische briefing van vanmorgen werd echter duidelijk hoe ingewikkeld de processen zijn als iemand gaat meewerken en er gronden geruimd moeten worden. Dan kun je vooraf toch nooit precies zeggen wanneer je die ANLb-subsidie wil omruilen voor een echte natuursubsidie? Dat is in de loop van de tijd pas zichtbaar.

1780

De heer **Cardol** (GL) roept vooral op om het in ieder geval niet volledig te laten afhangen van de betrokken agrariër om te bepalen wanneer de omschakeling plaatsvindt en wanneer de ANLb wordt stopgezet. Wat hem betreft zouden daar afspraken over gemaakt kunnen worden. Deze zouden echter ook als volgt kunnen luiden: "*Zodra aan die en die voorwaarde is voldaan, kan de overstap gemaakt worden.*"

1785

Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft een hypothetische-deductieve vraag. Als het is zoals de heer Cardol aangeeft, is hij dan niet bang dat het dan veel moeilijker zal zijn om naar het idee van de inspreker van zojuist, de heer De Wit, te gaan? De collectieven zullen dan immers zelf aan het stuur willen zitten, waarbij de provincie zich wellicht iets meer moet schikken. Mevrouw Jellema heeft de indruk dat GroenLinks juist heel erg zit op de regierol van de provincie zelf. Heeft zij dat juist begrepen?

1790

De heer **Cardol** (GL) denkt dat mevrouw Jellema zijn woorden goed begrepen heeft. Hij vindt het uitstekend om gebruik te maken van de diensten van de collectieven en contracten af te sluiten. Dat is echter niet het middel om de regierol van de provincie uit te schakelen. Deze zal altijd nodig blijven, want er moet druk op de ketel blijven.

De heer **Van Tiggelen** (PVV) gaat het gezelschap trakteren op een enigszins ander geluid. Ter voorkoming van een pijnlijke teruggang van tekentafelnatuur biedt het college in de periode 2023–2028 aan agrariërs nog de mogelijkheid om binnen het NNN agrarisch natuurbeheer te vergoeden. De PVV vindt het vreemd dat voor tekentafelnatuur en stikstofsprookjes het agrarisch natuurbeheer niet genoeg natuur zou zijn, omdat de focus nog te veel op agrarisch gebruik zou liggen. De PVV gelooft niet in topografisch hoogbegaafde stikstofmoleculen die precies bij de landsgrenzen weten te stoppen met het veroorzaken van een crisis. De fractie gelooft er evenmin in dat het in de provincie en de rest van het land slecht zou gaan met het heideplantje, terwijl het één meter over de landsgrenzen met datzelfde plantje goed zou gaan. Dat is geen geloofwaardig verhaal.

De obsessie voor armetierige natuur die weet te overleven op schrale, voedselarme grond, deelt de PVV niet. Zij is daar geen fan van. De natuur reageert op de omgeving. Een van de dingen waar de natuur op reageert, is het afnemende CO₂-tekort in de atmosfeer. Dat is al tientallen jaren aan de gang volgens de metingen. Dat heeft vergroening van de planeet tot gevolg. Dit is gewoon te zien op satellietbeelden.

De heer Van Tiggelen reageert persoonlijk niet enthousiast als hij ziet dat in een bosperceel alle bomen zijn afgezaagd en de bovenste laag van de vruchtbare grond is weggehaald, en dat er dan een bordje "*natuurbeheer*" bij staat.

Bij de gebiedsprocessen worden allerlei andere opgaven meegenomen, zoals stikstofverduurzaming van de landbouw. En dat terwijl de Nederlandse landbouwsector al impactarm is. Onze agrariërs zijn al wereldkampioen. Zelfs agrariërs die willen omschakelen naar een op natuur gerichte bedrijfsvoering zijn daar vaak niet toe in staat omdat het vraagt om forse en complexe investeringen. En die mensen moeten ook nog eens brood op de plank hebben.

Daarnaast is de beschikbaarheid van landbouwgrond in de omgeving op dit moment zeer beperkt en bestaat er vaak nog een grote financiële afhankelijkheid van de agrarische productie op de NNN-gronden. De huidige subsidiemogelijkheden voor de omschakeling naar natuur en het daaropvolgende natuurbeheer weegt vaak niet op tegen de inkomsten uit agrarische productie, eventueel aangevuld met een subsidie voor agrarisch natuurbeheer.

In de integrale gebiedsprocessen worden de *lessons learned* uit de pilot meegenomen. Wat de PVV betreft kan echter beter worden gestopt met het verder uitrollen van NNN. Zij meent dat de voor Noord-Holland en heel Nederland belangrijke agrarische sector zo veel mogelijk met rust moet worden gelaten. De agrarische sector wordt vanwege de voorspelde en uit de metingen reeds vastgestelde *global cooling* alleen nog maar belangrijker. In een periode van *global cooling* krijgen agrariërs het echt nog een stuk moeilijker en worden ze nog belangrijker dan ze nu al zijn.

De heer **De Wit** (VVD) is heel blij met het openlaten van de mogelijkheid om met ondernemers

afspraken te maken voor een langdurige voortzetting van het agrarisch natuurbeheer in de NNN. De VVD meent dat dit nodig is om tijd en rust te creëren om uiteindelijk met de ondernemers in de gebieden afspraken te kunnen maken die recht doen aan de doelen die men met elkaar wil halen.

1840 De heer De Wit deelt dan ook niet de uitgesproken zorg van collega's dat dat per se hier ter discussie staat. Zijns inziens is het uitgangspunt in de brief, zoals verwoord door het college, dat het alleen wordt ingezet daar waar er ook perspectief is om in de toekomst binnen de gewenste doelen die worden nagestreefd, tot de verbinding van natuur en ook een economisch verantwoorde bedrijfsvoering te komen.

1845 De VVD is blij dat het college deze stap op dit moment wil zetten. De provincie zit thans immers nog in een fase waarin zij met veel ondernemers de gesprekken aan moet gaan. Dit kan een "knop" zijn om juist ook aan ondernemers te laten zien dat het de provincie menens is om de natuur te realiseren, en dit ook samen te doen. De maatregel die in de brief is verwoord, kan er volgens de
1850 VVD aan bijdragen. De fractie heeft zich daar lang voor ingezet en is blij dat het college het gaat toepassen.

De VVD heeft wel een aantal zorgen. Dit blijkt ook uit de grote hoeveelheid technische vragen die de partij heeft gesteld. Deze zijn zeer accuraat beantwoord, waarvoor dank. De VVD meent wel dat
1855 de zorgen die achter de vragen zitten, ook de komende jaren nog relevant zullen zijn. De heer De Wit noemt er een aantal.

Allereerst de discrepantie tussen het wel of niet kunnen halen van stikstofdoelen en NNN-doelen. Je zou toch zeggen dat een en ander gelijk zou moeten opgaan, maar kennelijk leidt het er in de
1860 praktijk toe dat bedrijven juist in de knel zouden kunnen komen. Wat de VVD betreft mag de ondernemer daar niet de dupe van worden, mits met elkaar het totaaldoel van een mooiere wereld wordt nagestreefd. Na de beantwoording van de technische vragen is die zorg niet weggenomen bij de VVD. Het bevreedt de fractie dat die zaken soms tegen elkaar in lopen. De partij vraagt daar aandacht voor in de gesprekken die nog volgen.

1865 Daarnaast vindt de VVD het belangrijk om te bekijken wat er voor de agrarisch bedrijfsvoering noodzakelijk is, teneinde de ruimte aan de ondernemer te laten maar wel de NNN-doelen te kunnen halen. Je zou je daarbij niet op het middel maar op het doel moeten focussen. Er zijn onderzoeken gedaan naar drijfmest en schapenbeweiding. Hier zijn uitkomsten van. Misschien
1870 popt er over een halfjaar, vanuit een ander voorbeeld, weer iets anders op (bedrijfsvoorschrift of middel) dat knelt met het doel. De VVD roept het college op om daarover met een open vizier in gesprek te gaan. De provincie moet zich niet blindstaren op de middelen, maar echt focussen op de doelen.

1875 Dan komt de heer De Wit op het punt van compensatie voor ondernemers. De VVD onderstreept dat het onwenselijk zou zijn dat ondernemers die zich al jarenlang in het belang van de natuur hebben ingezet, nu een soort deksel op de neus kunnen krijgen. Kan de gedeputeerde in ieder geval op dat punt scherp zijn en PS kunnen terug rapporteren als er zich meer van dit soort situaties gaan voordoen? De provincie zal daar dan toch een bepaalde oplossing voor moeten
1880 vinden. Het zou immers geen recht doen aan het harde werk van mensen in de afgelopen jaren. Voorts ziet de VVD een negatief reputatierisico. Ondernemers die overwegen zich meer in te zetten voor de natuur, zullen immers bang zijn dat ze over vijf tot zes jaar alsnog de deksel op de neus

krijgen. De VVD meent dat dat niet goed zou zijn voor het draagvlak.

- 1885 De heer De Wit heeft tot slot nog twee punten. Er is een evaluatie geweest van de inzet van gebiedsregisseurs in specifieke gebieden. De VVD proeft daaruit dat er sprake is van positieve ervaringen. Dit kwam ook terug in de inspraak van zojuist van de collectieven. De VVD roept derhalve op om het middel van gebiedsadviseur vaker in te zetten en ook in andere gebieden te kijken of dat juist ook voor de ondernemers die aan de slag moeten in het proces tot een betere
1890 samenwerking leidt. Wat de VVD betreft, wordt de inzet voortgezet.

- Eerder vandaag ging het al even, ook naar aanleiding van de technische brief, over het agrarisch beheer van natuur. Er lijkt een pijnpunt te zijn wat betreft de situatie van pachters en verpachters. Enerzijds moet de pacht betaald worden en anderzijds ontvangen grondeigenaren de
1895 beheersubsidies, waarbij de agrarisch ondernemer nog weleens aan het kortste eind kan trekken. Dat lijkt de VVD niet de bedoeling. In de technische briefing is een specifieke casus met een maatwerkoplossing aan bod gekomen. Naar aanleiding hiervan is bij de VVD de zorg gerezen dat dit voor meer hectares binnen NNN het geval kan zijn. De heer De Wit zou het college derhalve willen vragen om toch in breder verband te bekijken wat de provincie kan betekenen en of er
1900 wellicht andere constructies mogelijk zijn in het verlengde van de reeds uitgevoerde maatwerkoplossing in een casus in de Oostelijke Vechtplassen, die ook voor andere ondernemers behulpzaam gaat zijn.

- Mevrouw **Strens** (D66) hoort de heer De Wit (VVD) vrij vertaald zeggen: "*Heel fijn dat de ANLb-subsidie is verlengd met nog zes jaar; laten we ondernemers vooral niet te veel beperken in de mogelijkheden die zij hebben en laten we vooral het doel vooropstellen en niet te inzoomen op de middelen.*" Is de heer De Wit (VVD) het met D66 eens dat het uiteindelijk wel gaat om het realiseren van natuurdoelen en dat dat doel voorop dient te staan? Uit het betoog van de heer De Wit (VVD) klinkt het toch een beetje als "*we blijven lekker agrarisch doorgaan en te gek als we hier een daar een beetje natuur realiseren*". Is
1905 hij het met mevrouw Strens eens dat het hier gaat om een natuurspectief in de NNN?

- De heer **De Wit** (VVD) vindt het jammer dat die indruk is ontstaan. Hij heeft gezegd dat de natuurdoelen leidend zijn om afspraken te maken, zoals de brief ook ruimte geeft om afspraken te
1915 maken met ondernemers over agrarisch natuurbeheer. Dat staat voorop. Als dat perspectief er echter niet is -- omdat een boer er totaal geen zin in heeft en zegt: "*Zoek het maar uit!*" -- dan is het natuurlijk niet logisch om het ANLb met zes jaar te verlengen. Het doel is helder. De VVD meent dat het ook helder moet zijn voor de mensen die er in de praktijk uiteindelijk wat mee moeten. De heer De Wit hoopt dat dat zo veel mogelijk de mensen betreft die nu ook al in de gebieden zitten. Hij ziet het als een uitgestoken hand van het college, waarvan hij hoopt dat die
1920 bijdraagt aan het vergroten van het draagvlak en uiteindelijk ook aan het realiseren van het doel, waarover wat betreft de VVD geen misverstand bestaat.

- Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) bedankt GS voor de technische briefing, die heel verhelderend was.
1925 Het CDA is blij dat de mogelijkheid voor beheerders bestaat om voor de komende zes jaar ook weer agrarisch natuurbeheer aan te vragen voor percelen binnen het uit te werken NNN. Het CDA heeft vaak gevraagd of die optie zou kunnen worden onderzocht. De fractie is blij dat dit nu mogelijk is, omdat het veel win-winsituaties creëert.

- 1930 Mevrouw Koning-Hoeve beluistert bij andere partijen de angst dat het nu zes jaar moet worden verlengd. Volgens haar is het echter zo dat het kan en mag, maar niet dat het moet. Het CDA hoort graag hoe de gedeputeerde erin staat.
- 1935 In verband met het toekomstperspectief waarover GS in de brief vaak spreken, vindt het CDA dat ook voor na 2027 echt gezocht moet worden naar maatwerk, waarbij de natuurdoelen vooropstaan. Mevrouw Koning-Hoeve hoopt derhalve dat GS doorgaan met die zoektocht. Er moet toch een vorm te bedenken zijn waarmee recht wordt gedaan aan de natuur en aan de agrarisch natuurbeheerders, opdat echt een win-winsituatie ontstaat en tegelijkertijd het NNN goed gerealiseerd wordt.
- 1940 Wat betreft de overgang van de pilots naar de gebiedsprocessen heeft het CDA nog een opmerking. GS geven aan dat dit een doorlopend proces is geweest. Het CDA hoort echter van betrokkenen in de drie deelgebieden dat zij na het stopzetten van de pilots toch wel teleurgesteld zijn en sommigen helemaal niets meer gehoord hebben van de provincie over de voortgang. Zij verkeren
- 1945 in grote onzekerheid over de toekomst. Hoe gaan GS dit oplossen? Realiseren zij zich dat het voor deze mensen, die dagelijks bezig zijn met agrarisch natuurbeheer in die gebieden, moeilijk is omdat het gaat over hun voortbestaan, hun bedrijf, hun leven, hun werk en hun toekomst? De betreffende mensen moeten benaderd worden en er moeten tafelgesprekken plaatsvinden. Welke actie gaan GS inzetten?
- 1950 Gelet op de manier waarop soms over de agrariërs in de gebieden gesproken wordt, moet men zich wel realiseren dit nu juist de boeren zijn die heel natuurinclusief bezig zijn. Zij zijn de boeren die men juist graag zou zien in de toekomst. Het CDA vindt het belangrijk om dat te benadrukken.
- 1955 GS zeggen dat zij in gesprek zullen gaan met de agrariërs om te zoeken naar passende oplossingen als het land wordt omgevormd naar natuur. Kan gedeputeerde dan ook meerdere opties geven van hoe zij die passende oplossingen ziet? Vanmorgen zijn immers ook diverse knelpunten aan bod gekomen. Banken doen soms moeilijk bij de omzetting naar natuur, omdat zij daar niet voldoende rendement in zien. Hoe denken GS daarmee om te gaan en wat voor maatwerk
- 1960 is daar mogelijk?
- 1965 Een ander probleem waarvoor het CDA aandacht wil vragen, is die verdeling van de subsidies op de SNL-gronden. Deze gaan voornamelijk naar de TBO's, de eigenaren, en worden niet altijd doorgegeven aan de beheerders c.q. de boeren. Daardoor ontstaat een oneerlijk speelveld. Is het mogelijk dat GS een analyse doen hoe het nu precies zit en hoe de geldstromen lopen? Kunnen zij dan ook bekijken of er andere afspraken gemaakt kunnen worden. De heer Briët gaf net aan dat de SNL-systematiek een nationaal vraagstuk is dat bij BIJ12 ligt. Maar wat kan er in de provincie worden gedaan om toch een eerlijkere verdeling te krijgen? De commissie heeft hieromtrent ook een schriftelijke inspraak ontvangen van mevrouw Melse, die als agrariër veel land van de TBO's heeft. Zij geeft specifiek voor de Eilandspolder aan dat er een ongelijkheid is voor de beheerders.
- 1970 Boeren die van de TBO's pachten, krijgen veel minder vergoeding dan andere boeren, terwijl zij hetzelfde beheer doen. Het CDA vindt dit derhalve echt een aandachtspunt. En wellicht kan het ook onderdeel zijn van de taskforce, waarmee de heer De Wit van de collectieven kwam. Het lijkt het CDA een goede oplossing om het eens in zo'n taskforce met andere dingen goed te onderzoeken.

1975

In het stuk spreken GS ook over een subsidieregeling voor het omvormen van stalsystemen naar systemen met ruige mest. Het lijkt het CDA positief om dat verder te bekijken en te kijken of een subsidieregeling passend en haalbaar is en oplossingen biedt. Het probleem is nog wel dat het er nu op lijkt dat ruige mest zorgt voor meer stikstofuitstoot dan drijfmest. Welke opties ziet gedeputeerde om dát vraagstuk op te lossen? Wordt daar nog nader onderzoek naar gedaan?

1980

Mevrouw Koning-Hoeve bedankt gedeputeerde voor de antwoorden op de technische vragen over de verkoop van natuurgronden. Het CDA begrijpt dat de provincie ook een deel van de gronden zelf houdt en tijdelijk beheert. Maar daarna gaan ze alsnog naar andere partijen. Welke termijn zit daar meestal tussen?

1985

Tot slot roepen GS in het stuk andere partijen op om te gaan sturen op doelen. Het CDA steunt deze oproep. De partij ziet echter dat de provincie zelf niet altijd op doelen stuurt en heel veel eisen en verboden stelt. Het CDA wil derhalve dezelfde oproep aan GS doen. Gaan GS ook meer sturen op doelen?

1990

Wat betreft bemesting en beweiding vraagt het CDA wat er op tegen zou zijn als iemand met schapen of drijfmest goede resultaten behaalt op zijn land en de vastgestelde natuurdoelen realiseert. Dan is dat toch ook goed? Kunnen GS het sturen op doelen zelf ook meer in de praktijk brengen. Willen GS dat meenemen bij de uitwerking van het verdere beleid?

1995

Mevrouw **De Groot** (SP) wijst op de navolgende passage uit de brief van GS aan PS: *"... binnen de begrensde NNN-gebieden staan de natuurdoelen voorop. Het jaar 2027 nadert snel, dus voortgang is geboden."* Voortgang is derhalve geboden. Vanmorgen heeft er een technische briefing plaatsgevonden waarin PS goed ingelicht zijn over de vergoeding voor het hele agrarische natuurbeheer. Mevrouw De Groot vraagt zich af of de voortgang in dat hele agrarische natuurbeheer voldoende is om in 2027 al die natuurdoelen te halen. Zij bemerkt dat het er nu heel erg over gaat dat boeren begrijpelijkerwijs meer vergoeding zouden moeten ontvangen om het goed te doen. Hoeveel heeft de provincie er eigenlijk voor over? En hoeveel boeren zijn er het afgelopen jaar omgeschakeld om meer te doen voor de natuurdoelen?

2000

2005

Mevrouw **Jellema** (PvdA) meent dat men daar zelf bij is. PS stellen toch de kaders? De doelen moeten worden behaald.

2010

Mevrouw **De Groot** (SP) beaamt dat het heel duidelijk is dat de doelen voor 2027 moeten worden behaald. Maar als de provincie zo doorgaat en alle problemen onder ogen ziet -- er zijn bijvoorbeeld steeds meer dringende regels opgelegd, waardoor de rechtszaken elkaar heel snel zullen opvolgen -- is het echter de vraag of de doelen wel worden gehaald. PAS-melders moeten binnenkort een natuurvergunning hebben. Extern salderen lijkt binnenkort niet meer mogelijk te zijn. Stikstofrechten kunnen niet langer verhandeld worden. En in het rapport van de Algemene Rekenkamer, dat mevrouw de Groot al even aanhaalde, staat dat er ook veel meer aan weidevogelbeheer wordt gedaan. Er moeten derhalve heel veel zaken bij elkaar worden gelegd, zoals het weidevogelbeheer en de bemesting. Zorgt de mest al dan niet voor grotere stikstofuitstoot? Voorts dient bekeken te worden of het veen al of niet gaat zakken. Het is heel

2015

2020

nuttig dat hierover door de provincie wordt gesproken, maar hoe lang kan dat praten nog in stand

worden gehouden? Wordt het binnenkort niet eens tijd voor een veel dringender gesprek?

2025 De heer **Zoon** (PvdD) is het met de heer Cardol (GL) eens dat er druk op de ketel moet worden
gehouden. Agrariërs die niet in ingericht NNN werkzaam zijn, zullen natuurbeheerders moeten
zijn. Met de Voedselvisie in gedachten, zullen zij gaan omschakelen naar onder andere
natuurbeheer en biologische landbouw. Daar zit dan ook een knelpunt. Een boer die start met
biologische teelt mag die pas na twee jaar als "*biologisch*" vermarkten. Zo'n overgangsperiode
moet dus overbrugd worden. Daar zou je subsidie voor moeten geven. Vervolgens kan de boer
2030 agrarisch natuurbeheertaken uitvoeren en een hogere prijs vragen voor zijn producten die
biologisch gecertificeerd zijn. Het agrarisch natuurbeheer van voorheen is niet meer. Het is
duidelijk dat dit voor de natuur onvoldoende meerwaarde heeft en vooral reguliere landbouw
stimuleert. De Partij voor de Dieren wil dan ook geen verlenging van het agrarisch natuurbeheer en
ziet meer in een omschakelsubsidie die de transitie mogelijk maakt. Dat schept duidelijkheid
richting de toekomst en geen valse verwachtingen.

2035 Mevrouw **Jellema** (PvdA) geniet van dit debat, waarbij men echt elkaars nieren proeft over
onderhavig onderwerp. GS schrijven dat het nog niet klaar is met het agrarisch natuurbeheer
binnen NNN en dat het onverstandig zou zijn om er in 2023 een punt achter te zetten. Als het
gestopt wordt, gaan de natuurwaarden pijlsnel achteruit. Dat staat een beetje contrair aan wat de
2040 heer Zoon (PvdD) zegt, maar dat terzijde. GS heeft besloten om het ANLb zes jaar te verlengen
teneinde gebiedsprocessen meer uit te werken en om met de eigenaren en pachters tot goede
oplossingen te komen, zoals omschakeling, verplaatsing, beëindiging of kavelruil.

2045 In de vorige Statenperiode toen 2023 steeds dichterbij kwam, had de Partij van de Arbeid al zo
haar bedenkingen of het wel slim was. Statenleden die toen ook zitting hadden in de commissie
NLG zaten, kunnen zich dat vast nog herinneren. De Partij van de Arbeid betoogde toen om geen
oude schoenen weg te gooien alvorens je nieuwe hebt. Zij begrijpt het besluit van GS, maar ziet
tegelijktijd dat er in deze commissie en daarbuiten nu een discussie zal ontbranden in de trant
van: "*Het was toch de afspraak dat de boer in 2023 NNN zou moeten kiezen: of aan natuurbeheer
2050 doen of elders gaan boeren?*" Het betreft een dispuut tussen de rekkelijken en preciezen.

Thans blijkt dat het veel gecompliceerder ligt. Je zou haast kunnen zeggen "*we told you so*", maar
dat is misschien te gemakkelijk. In een persbericht van de provincie uit januari 2021, oftewel
precies een jaar geleden, werd nog aangegeven dat voor de nieuwe regeling, waarvoor het
2055 afgelopen jaar eerst pilots zijn uitgevoerd, "*duurzaam*" zou betekenen dat de natuureisen van de
NNN zwaarder zouden worden meegenomen en dat de afspraken voor langere tijd zouden gelden.
Zo zou er de komende jaren meer duidelijkheid komen voor de boeren. Toch voelen weinig boeren
ervoor en dus wordt het hele idee maar losgelaten. De Partij van de Arbeid vraagt zich af of het niet
te vroeg is om het los te laten. Zes jaar op dezelfde weg doorgaan en onderwijl bezien hoe de
2060 gebiedsprocessen kunnen worden uitgewerkt om met eigenaren en pachters tot goede oplossingen
te komen, is wellicht te prematuur om het instrument "*duurzaam agrarisch natuurbeheer*" los te
laten.

De Partij van de Arbeid concludeert als volgt. Zij kan op zich leven met de verlenging van de
2065 huidige regeling tot 2028. De discussie wordt echter in zekere zin wel opnieuw gestart. In de zeven
jaar die voor ons ligt -- het betreft immers nog een jaar tot 2023 plus zes jaar in de verlenging --

2070 zou het apert niet zo moeten zijn dat er tot vlak voor 2028 wordt gewacht met te kijken hoe het allemaal gaat uitpakken. De Partij van de Arbeid pleit dan ook voor een jaarlijkse of wellicht tweejaarlijkse evaluatie om te kijken hoe het proces vordert en welke stappen er in de gebiedsgerichte aanpak al dan niet zijn genomen.

2075 Voorts vraagt de Partij van de Arbeid zich af of het verstandig zou zijn om een beleidsplan te maken voor de komende zeven jaren. Kunnen er bijvoorbeeld ook subsidies worden ontschot, zodat het geld nu bij de "*first things first*" terecht gaat komen?

2080 Tot slot hoort de Partij van de Arbeid graag een reactie van de gedeputeerde op vooral de inspraak van de heer De Wit (agrarische collectieven), die van onderop aan de slag wil gaan. Zullen zij daar ook de ruimte voor krijgen de aankomende tijd? Of is het een idee dat de gedeputeerde helemaal niet aanstaat?

2085 Mevrouw **Hoogendoorn** (CU) geeft aan dat er de afgelopen jaren intensieve gesprekken zijn geweest over agrarisch natuurbeheer. De technische briefing van vanmorgen heeft een heldere kijk gegeven op dit complexe vraagstuk. De ChristenUnie wil de ambtenaren daarvoor bedanken. Zij is voorstander van het realiseren van goede natuur, zo ook van een goede toekomst voor boeren. Is gedeputeerde tevreden met de besluiten die zijn genomen met betrekking tot deze verlenging? Natuurlijk is er door de collectieven tijd gekocht en is er wat lucht voor de betreffende bedrijven. Zolang gedeputeerde blijft zeggen dat de natuurfunctie niet samengaat met een agrarische functie, vraagt de ChristenUnie zich af of de boeren en de provincie er met elkaar uit gaan komen. Vanmorgen tijdens de technische briefing bleek bij de uitleg van een bepaalde casus dat deze functies wél samen kunnen gaan. Mevrouw Hoogendoorn hoort hier graag een reactie op van de gedeputeerde.

2095 De nieuwe termijn voor het agrarisch natuurbeheer binnen NNN loopt tot 1 januari 2029. Gaat gedeputeerde er dan nu al van uit dat een deel van het NNN nog niet gereed is in 2027? In de brief staat immers: "*Een nieuw agrarisch natuurbeheer contract is daarbij nadrukkelijk bedoeld als tijdelijke maatregel om de periode tot NNN realisatie te overbruggen.*" Het is voor de collectieven op dit moment een oplossing, wat begrijpelijk is. Er staat zo veel druk op dat extra tijd voor de meesten fijn is. Maar of we er werkelijk mee vooruitkomen, is vraag twee. Frank de Wit, die namens de agrarische collectieven van Noord-Holland heeft ingesproken, gaf aan dat hij met collectieven aan een duurzaam en collectief beheerplan gaat werken, juist omdat eigenaren en beheerders eerder bereid zijn op deze manier samen te werken dan wanneer er maatregelen vanuit provinciaal beleid worden opgelegd. Omdat er daarnaast geconstateerd is dat er geen draagvlak is voor duurzaam agrarisch natuurbeheer, wil de ChristenUnie gedeputeerde oproepen om de handreiking van de collectieven met beide handen aan te grijpen. Is gedeputeerde bereid om in te gaan op het voorstel van de collectieven, die aanbieden een duurzaam, collectief beheerplan te maken.

2100 Vanmorgen tijdens de technische briefing kwam een voorbeeld aan de orde van een passende oplossing voor een agrarisch bedrijf. Het blijkt wel dat daar ontzettend veel maatwerk aan te pas komt. Denkt gedeputeerde dat er een passende oplossing voor alle bedrijven mogelijk is? Is het maatwerk dat daarbij komt kijken niet enorm tijdrovend en kostbaar?

Tijdens de technische briefing van vanmorgen werd ook pijnlijk duidelijk dat financiering een

2115 probleem lijkt als er wordt overgegaan op hoogwaardig natuurbeheer. Aangezien de gronden samenhangen met de inkomsten, is het van het grootste belang dat we daar oog voor houden en de toekomst van de betreffende bedrijven veiligstellen. Hoe ziet de gedeputeerde de rol van de provincie in dit financiële vraagstuk?

2120 De **voorzitter** bedankt de Statenleden voor hun inbreng in eerste termijn en gaat over tot een korte schorsing.

Schorsing van 15.00 uur tot 15.02 uur

2125 De **voorzitter** heropent de vergadering en geeft het woord aan gedeputeerde Rommel voor haar beantwoording.

Beantwoording door gedeputeerde **Rommel** (VVD):
Gedeputeerde Rommel stelt voorop dat waar de NNN kan worden gerealiseerd daar ook op doorgepakt wordt. Het is geen vrijbrief om zes jaar niets te doen. De contractuele afspraken zijn het sluitstuk van de transitie met daarin afspraken over de doelen. Duurzaam agrarisch
2130 natuurbeheer is niet mogelijk in de vorm zoals het was, maar duurzaam natuurbeheer met agrarisch gebruik is wel mogelijk. Het zou mooi zijn als de TBO-ers ook aansluiten bij de doelen.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of gedeputeerde Rommel het idee van de heer De Wit omarmt. Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat zij het idee omarmt en blij is dat men weer bij hen aan tafel
2135 zit, in goed overleg met hun leden.

Mevrouw **Strens** (D66) vraagt of de gedeputeerde de TBO's gaat vragen om mee te doen.

2140 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het een plan van de Collectieven is en zij zal het met hen en de heer De Wit bespreken. Zij vervolgt de beantwoording van de gestelde vragen. GroenLinks heeft meerdere vragen gesteld over de pacht. Dit wordt besproken in de werkgroep met de Collectieven, TBO en LTO. Ook de subsidieregeling wordt onderzocht. Officiële regels worden landelijk bepaald, het betreft een subsidieverlening aan eigenaren en erfpachters. De beste oplossing is als de pachter afspraken maakt over de pachtprijs in het kader van opgelegde
2145 beperkingen. De uitgangspositie moet nog worden bepaald en meegenomen in het pachtbeleid. Wat betreft beweiden en bemesten sluiten de Collectieven contracten af en sturen daarbij op de doelen. Er zit een beperking in beweiden en bemesten en de VVD vroeg of daarnaar gekeken wordt. Dat is inderdaad zo, daar is ook geld voor.

2150 De heer **De Wit** (VVD) merkt op dat het nu over bemesten gaat en over twee jaar over weer iets anders en vraagt of de gedeputeerde de bereidheid heeft om ook dan weer het gesprek aan te gaan en te kijken wat er wel kan.

2155 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat dit zeker het geval is. De laatste 7% realisatie van het NNN is maatwerk. Niet alles wordt door de taskforce gedaan, er speelt veel meer en als daar onderzoek bij nodig is, dan gebeurt dat ook. De gedeputeerde hoopt op mooie oplossingen.

De heer Cardol (GL) geeft aan dat de omschakelingen samen met de Collectieven gebeurt en waar het kan zo snel mogelijk. Met betrekking tot Texel worden met de Collectieven afspraken
2160 gemaakt dat dit geen zes jaar kan voortduren.

Op de vraag van de VVD naar de beheerregisseur in Westwouderpolder en de Kampen geeft de gedeputeerde aan hiermee verder te willen, wegens de goede ervaring en de noodzaak ervan. Grondmobiliteit is belangrijk om doelen te realiseren. Nu wordt dat duidelijker door herbegrenzingsen en ontgrenzingsen; de mensen gaan meer bewegen. Het is wel maatwerk en er is
2165 geen garantie dat er voor alle situaties een oplossing is.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt bij interruptie of de grondmobiliteit als onderdeel van de puzzel om het NNN af te maken (met hier en daar iemand uitkopen) belangrijker is dan de uitkoop van de agrariërs dichtbij de natuurgebieden in verband de stikstofproblematiek.

2170 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat er geen zonering in Noord-Holland is, maar er zijn wel aankopen gedaan om bedrijven te kunnen verplaatsen. Er zijn ook bedrijven die zelf willen verplaatsen of geen opvolging hebben en willen stoppen. In Noord-Holland is veel intensieve veehouderij en wat stikstof betreft is dit lastiger dan in Gelderland of Overijssel. Daar levert de
2175 stikstofreductie veel meer op dan in Noord Holland. De pilot is niet stopgezet. Mensen waren hier wel verontrust over, maar door corona is er een behoorlijke hiccup in gekomen. Nu worden de gesprekken weer hervat.

Aangaande de financiering zegt de heer Cardol (GroenLinks) dat de banken moeilijk doen. Zelf
2180 geven de banken aan dat zij financieren waar het mogelijk is. Financiering is nu, anders dan vroeger, meer gericht op de inkomsten dan op de gronden. Als provincie is het wel mogelijk pacht af te geven en men is hierover in gesprek met diverse partijen. Zo is een herder geholpen met een pachtconstructie.

2185 De heer **Cardol** (GroenLinks) reageert dat de banken natuurlijk alleen financieren als zij het rond kunnen rekenen. Daarom zou een herallocatiefonds waarin gezamenlijk beheer plaatsvindt, ook als Provincie, een andere vorm kunnen bieden aan een individuele ondernemer. Wordt de mogelijkheid voor zo'n fonds om samen gronden op te kopen onderzocht?

2190 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat in het regeerakkoord is opgenomen de mogelijkheden voor een grondbank te onderzoeken. Niet alleen binnen Noord Holland, ook daarbuiten.

Op de vraag van ChristenUnie of de gedeputeerde tevreden is over het besluit van de verlenging antwoordt gedeputeerde Rommel dat het een goed besluit is omdat het mogelijkheden in de gebiedsprocessen biedt en mogelijkheden voor duurzaam natuurbeheer met agrarisch gebruik.

2195 Over de uitloop naar 2027-2029 komt binnenkort een brief met de werkwijze.

Tot slot deelt de Gedeputeerde mee dat de evaluatie terugkomt in de PNN, evenals het omzetten van ANLb naar SNL. Hoeveel op dit moment al is omgeschakeld weet de gedeputeerde niet, die voortgangsrapportage verwacht zij dit voorjaar.

2200 Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) vraagt naar de combinatie van de agrarische functie en de natuurfunctie. In de brief staat dat dit is uitgesloten, maar in de briefing vanmorgen leek het toch wel mogelijk.

2205 Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat het voor de subsidie nodig is dat er sprake is van duurzaam natuurbeheer. De boeren zijn ook nodig.

2210 De heer De Wit (VVD) informeert naar de opvolgende actie, het gaat enerzijds over pachters anderzijds over beheersubsidies voor de natuur. Dat vindt de heer De Wit niet helemaal helder. De gedeputeerde antwoordt dat zij weinig kan doen met betrekking tot de pachters, zij gaat daarover in overleg. Wat de eigen pachters aangaat gaat zij sturen op de doelen. Van de subsidies zit veel in het GLB en dat valt onder gedeputeerde Zaal. Als daar mogelijkheden zijn zal zij daarover met de Commissie overleggen. De ANLb stopt na zes jaar, op het moment dat ook de overeenkomst afgesloten is voor het natuurbeheer.

2215 De **voorzitter** bedankt de gedeputeerde en sluit de eerste termijn af. Zij vraagt of er behoefte is aan een tweede termijn.

Tweede termijn

2220 Mevrouw **Strens** (D66) concludeert dat dit dossier nog niet is afgerond. De zes jaar zijn echt nodig om de afspraken verder uit te werken en D66 doet een oproep aan het College die tijd goed te gebruiken en waar mogelijk om te schakelen naar natuur. Mevrouw Strens informeert naar het verschil tussen duurzaam agrarisch natuurbeheer en duurzaam natuurbeheer met agrarisch gebruik. Kunnen deze afspraken ook worden ingezet voor meer agrarische bedrijven?

2225 In de NNN gebieden zijn juist agrariërs die op een andere manier willen boeren, en D66 wil hen die de transitie willen maken graag behouden in Noord Holland.

2230 De heer **Cardol** (GroenLinks) is gecharmeerd van afspraken met de Collectieven, wel zijn daarbij harde garanties in de overeenkomst nodig. Hij ziet graag dat er stappen worden gezet naar de natuurdoelen voor het NNN op zo kort mogelijke termijn. Daarnaast hoorde de heer Cardol mevrouw Jellema (PvdA) aan een beleidsplan voor de komende zeven jaar refereren en aan ontschotting van subsidies. Hij vindt dat interessante ideeën.

2235 De heer **De Wit** (VVD) noemt als pijnpunt de pachtconstructie met beheersubsidie. Hij ziet graag in beeld gebracht hoe vaak dit voor de voeten kan gaan lopen. Te meer omdat dan vroegtijdig het overleg gevoerd kan worden met de TBO's en de pachters.

2240 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) vindt het positief dat de Gedeputeerde het voorstel van de Collectieven omarmt. CDA roept op ruimer om te gaan met begrenzen en ontgrenzen. Als knelpunt noemt mevrouw Koning dat de beheervergoeding niet altijd door de TBO's wordt doorgeschoven naar de boer. Zij vraagt de gedeputeerde om dit op te lossen. Een ander knelpunt is dat banken niet altijd financieren. De Provincie helpt waar mogelijk door pachtcontracten, dit vindt CDA positief, maar zij wil ook kijken naar oplossingen voor de achterliggende oorzaak, namelijk het uitblijven van rendement.

2245 Mevrouw **Jellema** (PvdA) vraagt of de evaluatie terugkomt in het programma natuurontwikkeling. Als dat het geval is, ziet PvdA graag dat dit er duidelijk in komt te staan. Zij had verwacht de heer Briët van Landschap Noord-Holland meer tegengas zou geven op het feit dat die verlenging erin zit. Vijf jaar geleden was hier geen discussie over mogelijk en nu wordt 2023 toch losgelaten.

2250

Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft als cri de coeur dat helder in de rapportage terug te lezen moet zijn of die doelen die voortgang erin houdt en ook dat het afrekenbaar is.

2255

Mevrouw **Hoogendoorn** (ChristenUnie) wil benadrukken dat het belangrijk is met de Collectieven in gesprek te gaan zonder fluwelen handschoenen en haalbare doelen te stellen om hier verder mee te komen.

2260

Gedeputeerde **Rommel** reageert dat duurzaam agrarisch natuurbeheer een pilot was waar heel veel van geleerd is. Als je het een pilot blijft noemen komt men er op den duur niet uit. Vandaar de term duurzaam natuurbeheer met agrarisch gebruik en dit is maatwerk. Ook het omgaan met begrenzen en ontgrenzen van gebieden gaat altijd vergezeld van een ecologisch rapport. Dit gaat in stappen, de tweede stap komt er aan. Creatief denken doet de gedeputeerde zeker. Met betrekking tot de laatste 7% moet gedacht worden: wat is er nodig is voor het bestaansrecht van de boeren? Als de subsidies wegvallen wat komt daar dan voor in de plaats? Daarover moet overleg met het Rijk komen. Hoe kunnen de boeren wel rechtstreeks die beheersubsidie krijgen? De taskforce is zich daar ook van bewust. Hier wordt zeker over gesproken.

2265

2270

Mevrouw **Strens** (D66) begrijpt dat duurzaam agrarisch werken niet als regeling wordt uitgewerkt en vraagt de gedeputeerde hoe zij het duurzaam natuurbeheer met agrarisch gebruik juridisch gaat borgen. Wordt dat per gebied een maatwerkafpraak of komen er standaardcontracten voor?

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat dit maatwerk wordt met doelen en eisen. En het sluitstuk is een contract waarin de transitie staat.

2275

Mevrouw **Strens** (D66) reageert dat dit over 200–250 agrariërs gaat, dat zijn behoorlijk wat juridische contracten die opgesteld moeten worden.

2280

Gedeputeerde **Rommel** antwoordt dat er wel een standaardgedeelte bij is, de rest is maatwerk. De ontschotting van subsidies is lastig te doen, het is onderdeel van een landelijke regeling. De gedeputeerde is hierover wel in overleg, er is aandacht voor bij het Rijk en IPO.

2285

Aangaande beleid uitvoeren is de focus op gebiedsprocessen en het maatwerk. De vraag destijds was om te stoppen met agrarisch natuurbeheer. Nu is er een verlenging van maximaal zes jaar. Die NNN registratie strategie is vastgesteld en daaruit zijn een aantal zaken naar voren gekomen, door die gebieden in te gaan. Zelf is de gedeputeerde blij met de duidelijke evaluatie. Het heet nu Programma Natuurnetwerk, dit was Programma Natuur Ontwikkeling. Het is nu veel helderder. De gedeputeerde wil de zaken daarin in één oogopslag duidelijk laten zien.

De **voorzitter** bedankt gedeputeerde Rommel en sluit agendapunt 9 af. **Dit besluit zal worden opgenomen in het Natuurbeheerplan voor 2023.**

2290

10. B-agenda Stikstof

10.a Agenderingsverzoek JA21 brief van C– naar B-agenda Voorbereiding Bestuurlijk Overleg Stikstof

Met deze brief wil GS de Statenleden informeren over propositie stikstof en natuur waarmee

- 2295 richting de formatietafel destijds werd aangegeven welke rol zij willen spelen bij een integrale aanpak van stikstof en natuur.

De **voorzitter** geeft als eerste het woord aan de heer Kohler (JA21) voor een toelichting.

- 2300 De heer **Kohler** (JA21) licht toe dat de activiteiten van het IPO 25 miljard heeft opgeleverd. Gedeputeerde Stigter stuurde een overzicht van natuurversterking en stikstof. De voorpagina is een foto van een duinreservaat bij Bergen aan Zee. Deze natuur is echter aangelegd en heeft niets met Natura 2000 te maken. Is het nu de bedoeling dit om te vormen naar ongewenste natuur? Het IPO diende vorig jaar mei het Krachtig Groene Herstel in bij de informateurs. In november is
- 2305 dit verder concreet gemaakt met het stikstofplan van de provincies. Daarin staat dat de Provincie bij uitstek de gebiedsautoriteit is die kennis koppelt aan uitvoeringskracht. Daar is JA21 het mee eens. JA21 is het er echter niet mee eens dat deze propositie niet eerst aan PS is voorgelegd. Was dit wel gebeurd, dan hadden de stikstofdoelstellingen en de mogelijkheden die er zijn om dit via metingen in kaart te brengen besproken kunnen worden. Nu is gemeten, onder meer door het
- 2310 RIVM, dat de grootste stikstofuitstoot in Noord Holland de MRA is. Amsterdam stoot vele malen meer stikstof uit dan Tata. In de rest van Noord Holland valt het mee. Daar vallen grote delen onder het landelijk gemiddelde. Deskundigen geven aan dat dit ook het maximaal haalbare is voor dit gebied. De natuur verandert, dat is een gegeven. Accepteer hoe het gaat en richt meer op het ecosysteem. De 25 miljard is een nachtmerrie voor de bestaande natuur die vernietigd
- 2315 wordt en vervangen door couveusenatuur. Winnaars zijn de boeren die zich uit laten kopen. De varkensboeren bijvoorbeeld hebben de laagste CO2 footprint ter wereld. Als zij worden uitgekocht, verplaatsen de bedrijven zich naar andere landen op de wereld. Het lost niets op. De mondiale stikstofuitstoot neemt toe. JA21 wil bezinnen op een realistische doelstelling. Een herijking van Natura 2000 kan soelaas bieden, misschien zelf de status ontnemen en de natuur
- 2320 haar gang te laten gaan. En dan het geld gebruiken voor natuurinclusief bouwen zoals bijvoorbeeld parkwijken en drijvende steden. Het is aan de provincies om te bepalen hoe het geld besteed moet worden. JA21 wil pas op de plaats maken en de instandhoudingsdoelstellingen tegen het licht houden op realiteitszin en mondiale effecten.

- 2325 De heer **Van Tiggelen** (PVV) reageert dat in het stuk staat dat stikstof-en natuuraanpak onontkoombaar zijn, maar de PVV ervaart dat als paniekzaaijerij. Persoonlijk ergert de heer Van Tiggelen zich aan het woordje "natuuraanpak" alsof deze zich ondeugend gedraagt. Hij is benieuwd naar de antwoorden op de gestelde vragen. De stikstofcrisis is alleen ontstaan door een uitspraak van de Raad van State, daarvoor was er geen crisis door uitstoot van ammoniak.
- 2330 PVV blijft dat onzin vinden.

Mevrouw **Strens** (D66) gaat niet inhoudelijk reageren op de vragen over de propositie. Dit is al vastgesteld door het IPO. Zij is wel benieuwd in hoeverre het regeerakkoord impact heeft op de Noord-Hollandse stikstofaanpak.

2335

Mevrouw **Van Wijnen** (GroenLinks) is nieuwsgierig naar de antwoorden en of recente uitspraken van de rechtbank mogelijk deze propositie nog gewijzigd hebben. GroenLinks voelt zich tussen wal en schip vallen en vraagt zich in toenemende mate af of de methode die het Rijk voorheeft niet opnieuw een juridisch onhoudbare blijkt te zijn.

2340

Mevrouw **De Groot** (SP) refereert aan artikel van 3 juni 2021 waarin een Europees rechter oordeelt over te veel stikstof in Duitsland. Zij vraagt aan de heer Kohler of het klopt dat hij het landschap wil veranderen en nieuwe natuur wil laten ontstaan en tevens daarin wil bouwen.

2345 De heer **Kohler** (JA21) antwoordt bevestigend.

Mevrouw **Jellema** (PvdA) reageert dat de indiener van dit agendapunt, JA21, het jammer vindt dat deze propositie stikstof van de twaalf gezamenlijke provincies niet met deze commissie is besproken. PvdA denkt daar anders over. Het Rijk heeft hier opdracht toe gegeven en dit is een
2350 eerste aanzet, een pre-pre-propositie en had al langer verder uitgewerkt moeten zijn. Vanuit die positie is het niet bepreken niet zo heel erg.

De heer **Zoon** (PvdD) vergelijkt de stikstofaanpak met "Groundhog Day". De natuur herstelt niet op deze manier. Daling is er niet, maatregelen zijn er wel. Was het beleid al niet effectief, nu is
2355 het terug bij 2018. Naast stikstof zijn er nog vele andere stoffen en oorzaken schadelijk voor de natuur. Daarop boekt de Provincie ook geen resultaat. PvdD hoopt dat de minister niet te veel luistert naar het IPO. Er gebeurt zoveel in dit dossier dat er een technische update nodig is, is PS bereid die te geven?

2360 De heer **De Wit** (VVD) zet uiteen dat het volgens de VVD van belang is om goed inzicht te hebben in de Natura2000 doelen en de oorzaak van het niet halen daarvan. De VVD vindt dat er concrete metingen nodig zijn om daar het beleid op te baseren. Vervolgens concrete maatregelen nemen met een evenredige bijdrage van alle sectoren die effect hebben op het halen van de Natura2000
2365 doelen. En daarmee de ruimte creëren voor vergunningverlening op nieuwe economische activiteiten. VVD heeft daarbij cofinancieringsmaatregelen van het Rijk voor ogen omdat bedrijfscontinuïteit voorwaarde is om die maatregelen te kunnen nemen. VVD is bezorgd over hoe het beschikbare geld hiervoor wordt ingezet. Daar wil VVD het gesprek over voeren met het Rijk en waken voor gevaarlijke verspilling van belastinggeld. VVD is benieuwd naar de genoemde gebiedsplannen en het tijdspad en roept op om vanuit de Provincie duidelijkheid te geven, ook
2370 richting alle belanghebbenden in het kader van de stikstofaanpak en hoe het regeerakkoord daar effecten op heeft.

Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) reflecteert op de uitvoering stikstoffonds. In de beantwoording geeft de gedeputeerde aan nog te moeten bepalen welke type bedrijven nog perspectief hebben.
2375 Hoe moet dat precies worden opgevat? Mevrouw Koning is bang voor een papieren werkelijkheid waarbij een grote transitie van de landbouw wordt ingezet met een niet beoogd effect. Zij vraagt om grote zorgvuldigheid op dit dossier. Het hoofddoel is herstel van de natuur, maar wel zonder allerlei verkeerde dure acties uit het stikstoffonds. Er is een nieuwe lijn van de Provincie nodig, ook naar aanleiding van het regeerakkoord. CDA vindt het ongewenst dat de Provincie niet wil wachten op nieuwe richtlijnen van het Rijk. Mevrouw Koning vraagt wanneer bijstelling van beleid in Noord Holland met meer oog voor innovaties verwacht kan worden. Waarbij stikstof wordt gereduceerd zonder dat er veel geld voor nodig is. CDA vraagt de gedeputeerde hen op de
2380 hoogte te brengen van welke doelen in de gebiedsprocessen leidend zijn. Dit geldt ook voor de doelen die het RIVM stelt. Worden hierover effectrapportages opgesteld? Dit is wel noodzakelijk,
2385 om te weten of het geld goed besteed wordt

De heer **De Wit** (VVD) interrumpeert met de vraag of CDA ervoor pleit om de gebiedsprocessen in Noord Holland helemaal stil te zetten tot de 25 miljard is verdeeld.

2390 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) heeft naar de doelen gevraagd en denkt dat het niet motiverend is voor de mensen in zo'n gebiedsproces als dit niet helder is. Intussen kunnen ervaring en vraagstukken worden uitgewisseld maar het is lastig om definitieve stappen te zetten als het doel niet duidelijk is.

2395 De **voorzitter** vraagt de gedeputeerde om beantwoording. Er is behoefte aan inzicht in de effecten van het regeerakkoord en recente rechtszaken en er is behoefte een technische update.

Gedeputeerde **Rommel** zal eerst in het algemeen antwoorden en vervolgens op de vragen ingaan. De brief van 8 december met de propositie stikstof en natuur is gemaakt vooruitlopend op het regeerakkoord. Deze propositie is door de provincies opgesteld op basis van bestaand beleid en de vastgestelde stikstofstrategie. De provincies willen zelf de regie hebben met een eigen aandeel en een eigen signatuur. Ook staat in de brief dat hier het regeerakkoord besproken gaat worden. Goed om een technische briefing te organiseren, vanwege de beperkte tijd hoort de gedeputeerde graag wat daarin precies aan de orde moet komen. De gedeputeerde adviseert de commissie de eigen lijnen naar Tweede Kamer ook in te zetten. Het regeerakkoord is op hoofdlijnen. Gedeputeerde Rommel had zelf meer maatregelen voor de natuur verwacht. De propositie is niet het sluitstuk, maar het begin van het proces over het regeerakkoord en moet nog uitgewerkt worden. Het Rijk gaat kaders stellen via het nationaal programma landelijk gebied en hierin worden doelen vertaald naar nationaal en provinciaal. Deze doelen heeft de Provincie Noord Holland al vastgesteld. Mochten er afwijkende doelen worden opgelegd door het Rijk, dan komt de gedeputeerde hierover praten. Het Ministerie wil met elke provincie een bestuursovereenkomst sluiten en daar zullen onderling verschillen in zitten. In Noord-Holland is bijvoorbeeld meer industrie, net als in Zuid-Holland en Zeeland. Een landelijke regieorganisatie zal de provinciale plannen toetsen. De werving om hier menskracht voor te leveren is al eerder van start gegaan. De gebiedsprocessen zijn onderweg en dienen ook door de Provincie zelf gedaan te worden. Het Rijk wil zicht houden op de 25 miljard voor stikstoftransitie en de 35 miljard voor klimaat. De toedeling heeft nog niet plaatsgevonden. Er gaat in 2022 veel gebeuren en daarvan zal de gedeputeerde de commissie op de hoogte houden.

2420 De propositie was een oproep aan het Rijk. De gedeputeerde vindt recente uitspraken over de 25 km afslaggrens zorgelijk en heeft daar in IPO verband aandacht voor gevraagd.

De gedeputeerde heeft erop aangedrongen de metingen uit te breiden, dit gaat ook gebeuren. Voor het kunnen nemen van maatregelen die effectief zijn is er een agrarische kaart opgesteld waarop nu een beheercheck plaatsvindt, in overleg met de sector.

2425 De gedeputeerde heeft aandacht gevraagd voor meer oog voor innovaties. Het Rijk zet daarop ook in met stalwijzigingen. Er moet dan wel stikstofruimte zijn om die innovaties te doen. Ook dringt de gedeputeerde steeds erop aan om te kijken naar de instandhoudingsdoelstellingen, zoals deze door de Provincie zijn opgesteld. Als het Rijk met andere landelijke doelen komt, dan moet worden onderzocht hoe zich dat vertaalt.

2430 Mevrouw **Koning-Hoeve** (CDA) reageert dat nu eenzijdig wordt gestuurd op de KDW's, als enige Provincie. Dat vindt zij het grootste probleem om de gebiedsprocessen mee in te gaan. Zij vraagt of de gedeputeerde daar verandering in aan gaat brengen.

De gedeputeerde antwoordt dat ook naar de instandhoudingsdoelstellen wordt gekeken. Als daar iets in gewijzigd moet worden, komt de gedeputeerde met een voorstel.

2435 Er bestaat geen verplichte effectenrapportage. De gedeputeerde vraagt steeds aandacht voor een landelijke registratie van de effecten. In het op te stellen gebiedsplan komt wel een analyse van de effecten.

2440 De **voorzitter** concludeert dat er geen behoefte is aan een tweede termijn. Ook stelt zij vast dat er bij de gedeputeerde bereidheid is een technische briefing te geven, waarbij van tevoren aangegeven moet worden waarover deze precies moet gaan.

De heer **Kohler** (JA21) is als indiener heel tevreden met het antwoord van de gedeputeerde.

2445 **11. Rondvraag gedeputeerde Rommel (Natuur en Landschap, Grond, Bodemdaling en Stikstof)**

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Rommel.

Schorsing van 16.17 uur tot 16.23 uur

2450 **12. B-agenda Landbouw**

12.a Gemeenschappelijk landbouwbeleid Indiening Nationaal strategisch plan B-agenda Dierenwelzijn

2455 De **voorzitter** heropent de vergadering. Om invulling te geven aan het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) van de Europese Unie moet elke lidstaat een Nationaal Strategisch Plan (NSP) opstellen en uiterlijk 31 december 2021 indienen. Provincies, de Unie van Waterschappen en het Rijk hebben de afgelopen drie jaar gezamenlijk gewerkt aan het opstellen van dit NSP.

Eerste termijn

2460

De heer **Cardol** (GroenLinks) is blij dat GS deze brief heeft gestuurd. Er zal nog veel over gesproken worden. GroenLinks en de PvdD namen in november het initiatief de discussie op te porren na het treurige compromis van de landbouwgedeputeerde. Het is goed dat de minister niet is gezwicht voor de lobby en heeft vastgehouden aan haar eigen voorstel. De

2465 214 Statenleden van de 66 fracties die de brief hebben gestuurd waren graag een stap verder gegaan. GroenLinks benoemt daarbij vier zaken. De eerste vraag is welke regionale regelingen toegevoegd worden aan het NSP instrumentarium, zoals extra compensatie voor boeren die willen meewerken aan peilverhoging in het veenweidegebied. Ten tweede: hoe kan het nieuwe ANLB nu meteen en in de komende jaren werken om de boeren in het NNN te steunen bij de omschakeling. Ten derde: gaan we zelf meer middelen inzetten om doelen van de voedselvisie te versnellen? Ten vierde: Wat zijn de eerste doelen die daarvoor in aanmerking komen? Wat
2470 GroenLinks betreft staat de eiwittransitie hoog op de lijst, naast de boer/burger dialoog. Het zou fantastisch zijn om daar ook stappen in te zetten. Kern blijft het stimuleren van diepgaande systeemverandering naar een landbouw die past binnen de ecologische grenzen van onze aarde.

2475

Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft drie punten. Het eerste is dat PvdD graag afspraken wil maken met GS om communicatie over zulke belangrijke onderwerpen in de toekomst vooraf af te stemmen. Ten tweede: het bespreken van de verdere uitwerking van het GLB/NSP en het onderscheid in gebonden en niet gebonden landbouw. Het natuur beheerplan voor de gebonden landbouw heeft
2480 grote impact op klimaat, water, voedsel en de plantaardige eiwittransitie. Ten derde is het een enorme vorm van kapitaalvernietiging om te blijven investeren in de gangbare landbouw. Veel oplossingen bleken geldverspilling en GS kan beter sturen op het besteden van de Europese gelden. Daarom vraagt GroenLinks maximaal in te zetten op steun van bronmaatregelen richting meer natuurinclusieve, diervriendelijke en meer plantaardige landbouw en daar actief mee de
2485 boer opgaan.

De heer **De Wit** (VVD) ziet graag meer focus op bedrijven met toekomstperspectief en/of opvolging. Niet het belang van stoppers voor laten gaan. Meer richten op bedrijven die over vijf jaar nog aanwezig zijn in Noord Holland. Daarnaast heeft de VVD zorgen over de
2490 deelnamebereidheid van boeren aan de vrijwillige ecoregeling. VVD is geen voorstander van al te strikte condities zodat men op voorhand afhaakt. Tot slot dienen de regionale maatregelen focus te hebben op het doel en de voedselvisie biedt daarvoor een uitstekend vertrekpunt. Eerst het probleem, dan de oorzaken, dan de maatregelen. Kans te baat nemen hier met de sector over door te praten, niet alleen met de bedrijven zelf, ook met de partijen die daaromheen hangen,
2495 zoals bijvoorbeeld financiers.

De heer **Klein** (CU) vraagt wanneer de Provincie gaat werken aan het concreet maken van de consultatie die het komende jaar plaatsvindt. Op welke wetgeving moet nog gewacht worden? Het is nog te vroeg voor inhoudelijke input. Is de gedeputeerde van plan om aan te sluiten bij
2500 bestaande goedwerkende initiatieven? ChristenUnie ondersteunt de oproep van de VVD om te voorkomen dat dit een administratief monster wordt.

Mevrouw **Koning** (CDA) noemt het systeem met de Collectieven en gelden voor agrarisch natuurbeheer positief en vraagt inzet van de gedeputeerde om dit doorgang te laten vinden.
2505 Daarnaast is het CDA terughoudend over overheveling van gelden van pijler 1 naar pijler 2 en ondersteunt het CDA de VVD over de ecoregelingen. Ook is het CDA er geen voorstander van om geld over te hevelen van het ene gebied naar het andere. Zo nodig dient daar rijksgeld voor te komen, bijvoorbeeld als het gaat om extra steun voor het tegengaan van bodemdaling.

2510 Mevrouw **De Groot** (SP) geeft aan dat het concept National Strategisch Plan 111 pagina's telt met 52 bladzijden over strategische milieueffectrapportage. SP wil wachten met sterk inhoudelijk te reageren omdat er nog een consultatie aan komt en zij erop vertrouwt dat GS nog de uitwerking met PS gaat bespreken. Belangrijk blijft de natuurinclusiviteit en circulaire bedrijfsvoering.

2515 Mevrouw **Kapitein** (D66) vindt het GLB voor agrarische sector een positieve en effectieve beïnvloedingsfactor met grote impact op provincie Noord Holland. Publiek geld dient zoveel mogelijk te worden ingezet op publieke doelen. Verschuiving van inkomens naar doelgerichte betalingen waarbij de boeren zoveel mogelijk worden gestimuleerd om via het GLB bij te dragen aan de oplossingen helpt hierbij. D66 verwacht dat deze veranderingen de boeren gaan
2520 ondersteunen in de transities in de agrarische sector. Er zijn zorgen of de veranderingen in het GLB voldoende draagvlak kunnen krijgen bij de boeren. Aan de andere kant heeft D66 ook

2525 zorgen of ze voldoende impuls bieden om echte effecten voor onze natuur en gezondheid te realiseren. D66 vertrouwt dat GS hier volop voor gaat en vraagt wat GS hierbij op korte termijn als de grootste kansen ziet. Graag aansluiten bij de punten genoemd door GroenLinks en de VVD voor wat betreft de focus op boeren en agrariërs met toekomstperspectief en opvolgers.

2530 Gedeputeerde **Zaal** heeft als beantwoording een redelijke korte bijdrage omdat het onderwerp nog loopt. Wel belangrijk om hier het moment van het versturen van het NSP naar Brussel naar voren te brengen. Er zijn ook veel suggesties voor het vervolgproces, die zal gedeputeerde meenemen in de gesprekken met het IPO en de minister. De gedeputeerde gaf eerder aan dat GS wel mag groener mocht dan het IPO compromis. De brief die geïnitieerd is door de Statenfractie en de motie van de toen onderhandelende partijen hebben ertoe geleid dat tot een bestuurlijk overleg met de minister op 14 december. Daarin is geconstateerd dat de 15% moet doorgroeien naar 30% overheveling en dat is een aanzienlijke vergroening. Monitoring van de werking van het 2535 nieuwe GLB/NSP is daarbij belangrijk en daarnaast wat een extra overheveling oplevert. Het gaat daarbij niet alleen om draagvlak onder de boeren, maar ook om het halen van de ambities op gebied van klimaat en verduurzaming van de landbouw. De basis conditionaliteiten moeten gelijk blijven, zodat instappen voor boeren mogelijk moet zijn. Het vervolg is eind december naar Brussel gestuurd. Tot 1 februari konden zienswijzen worden ingediend en de Europese 2540 commissie gaat alles nu beoordelen. De vragen die er nu al zijn worden besproken in het IPO en als er daardoor een keuzewijziging moet plaatsvinden komt dit terug in PS. Het NSP is definitief na goedkeuring door de Europese commissie, die deze zomer wordt verwacht. Met het Rijk en de Waterschappen volgt dan de programmering. Een deel van de instrumenten zal landelijk worden uitgevoerd en een deel regionaal. Gedeputeerde Zaal stelt voor in het tweede deel van dit jaar, als 2545 het NSP definitief is, een technische briefing te houden over welke instrumenten er volgen. Bij de keuzes voor openstellingen wordt altijd uitgegaan van de ambities van de voedselvisie. In het vervolg zal dat ook de leidraad zijn.

2550 De **voorzitter** vraagt of behoefte is aan tweede termijn.

De heer **Klein** (ChristenUnie) heeft een vraag over de basis conditionaliteiten. Is hierover overleg geweest met de agrarische sector?

2555 Gedeputeerde **Zaal** gaat ervan uit dat over alle manieren waarop de provincie zelf invulling kan geven aan het GLB het overleg zal blijven voortzetten. Ook nadat de instrumenten zijn vastgesteld wil zij blijven monitoren waar men tegenaan loopt. Willen juist als Noord-Holland dat iedereen meedoet om gezamenlijk een mooie duurzame toekomst tegemoet te gaan. Ook de Collectieven zullen nauw betrokken worden in de uitwerking en bij het vervolg.

2560 **13. B-agenda Dierenwelzijn**

13.a Agenderingsverzoek PvdD verzoek C- naar B-agenda persbericht over de zienswijze 'Dierwaardige veehouderij

2565 Statenlid **Kostic** (PvdD) heeft verzocht de brief onder 15e van de NLG vergadering van 10 januari 2022 als bespreekstuk te agenderen op de agenda NLG van 7 februari 2022.

De **voorzitter** geeft als eerste het woord aan de heer Thijs Kuiken, Hoogleraar Vergelijkende Pathologie Afdeling Viroscience Erasmus MC Rotterdam

2570 *Inspreker*

De heer **Kuiken** heeft de laatste 22 jaar onderzoek gedaan naar hoog-pathogene vogelgriep. Hij wil enige misverstanden rechtzetten en uitleg geven over deze ziekte. De huidige uitbraak van hoog-pathogene vogelgriep is geen natuurramp. Het virus is een gemuteerd virus en ontstaan in de commerciële pluimveehouderij. De situatie van een groot aantal vogels dicht bijeen zorgt ervoor dat zo'n virus zich verder uit kan breiden naar wilde vogels. Dat betekent dat de huidige hoog-pathogene vogelgriep uitbraak is veroorzaakt door menselijk handelen. Een grotere pluimveestapel geeft een groter risico op een vogelgriepuitbraak. Nederland heeft de grootste pluimveedichtheid van Europa, 6x meer dan het EU-gemiddelde. De provincie Noord Holland heeft 1,5x hoger meer pluimvee dan het EU-gemiddelde. De aantallen legkippen en vleeskuikens fluctueren de laatste 20 jaar, maar zijn in de laatste 10 jaar 1,6 x toegenomen. Hoog-pathogene vogelgriep in pluimvee vormt een risico voor de humane gezondheid. Dit is afgelopen december verhoogd van 'laag' naar 'laag-gemiddeld'. Zo'n virus kan aanleiding geven tot een epidemie of zelfs een pandemie onder mensen. Een nieuwe griep пандеміе is niet te voorkomen, maar het risico erop verkleinen is wel mogelijk. De expertgroep zoönosen heeft in het rapport Bekedam aanbevelingen gedaan om het risico op toekomstige zoönosen te verkleinen. Bijvoorbeeld met jaarlijkse checks op bioveiligheid van pluimveebedrijven, vaccinatie van pluimveehouders tegen humane griep, en vaccinatie van pluimvee tegen hoog-pathogene vogelgriep. Hiermee wordt het risico van besmetting van een bedrijf verlaagd. Evenals de kans op een nieuw virus. Om de kans van besmetting van pluimvee door watervogels te verminderen en het ontstaan en verspreiding van infectieziekten te verlagen beveelt het rapport o.a. aan: verbod op pluimveehouderijen in gebieden waar veel watervogels voorkomen (geen vergunningen voor nieuwe bedrijven en reductie van de bestaande bedrijven), vermindering van de dichtheid van veehouderijen en vermindering van de aantallen dieren op de bedrijven. Een meer algemene aanbeveling van de expertgroep zoönosen is om de One Health aanpak te benadrukken voor het aanpakken van de verschillende problemen; niet elk probleem apart, maar geïntegreerd werken naar een verbetering van de gezondheid van mens, dier, en milieu. Voor de pluimveehouderij gaat dat o.a. om humane gezondheidsrisico's door fijnstofuitstoot, geuroverlast, bacteriële en virale zoönosen waaronder hoog-pathogene vogelgriep; om lokale milieuproblemen zoals stikstofuitstoot en fosfaatuitstoot; en om globale milieuproblemen zoals uitsterven van soorten en CO₂-uitstoot vanwege het grote landoppervlak dat voor pluimveevoerproductie wordt gebruikt.

Mevrouw **De Groot** (SP) vraagt waar die grote pluimveehouderijen zich bevinden.

2605 De heer **Kuiken** weet dit niet precies, hij weet wel dat er in 2021 in Noord Holland 1.500.000 vleeskuikens en legkippen zijn. De afgelopen weken zijn er twee uitbraken van hoog pathogene vogelgriep geweest in Groot Schermer

De heer **De Wit** (VVD) informeert naar het beeld in andere provincies.

2610 De heer **Kuiken** heeft niet in andere provincies ingesproken, hij doet het dit in Noord Holland op verzoek.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vindt het een grote eer dat de heer Kuiken hier spreekt en vraagt naar zijn nationale en internationale rol en de mate van consensus in de wetenschap op wat hij heeft
2615 verteld. Zij vraagt of de heer Kuiken van mening is dat instandhouding van intensieve pluimveehouderij onnodig risico met zich meebrengt en of de provincie meer oog zou moeten hebben voor de afbouw hiervan.

De heer **Kuiken** reageert dat hij werkzaam is als hoogleraar vergelijkbare pathologie en sinds
2620 1999 aan hoog pathogene vogelgriep werkt. Hij is lid van de expertgroep zoönose die het rapport heeft geschreven. Hij is lid van de permanente Europese commissie over vogelgriep. Er is wetenschappelijke consensus over ontstaanswijze en verspreiding van hoog pathogene vogelgriep en uit analyses blijkt dat deze bijna uitsluitend in intensieve veehouderijen wereldwijd plaatsvinden. Uit tienduizenden monsters van vrij levende vogels is gebleken dat het virus bij hen
2625 niet van nature voorkomt. Het risico voor gezondheid van mensen Noord Holland is aanwezig. Hoewel de pluimveedichtheid in Noord Holland lager is dan in Gelderland, Limburg en Noord Brabant geeft de expertgroep zoönose aan dat het hebben van grote pluimveehouderijen in waterrijke gebieden een duidelijk risico met zich meebrengt. Deze variant blijft aanwezig en het de mogelijkheid dat dit van watervogels overgaat naar een pluimveehouderij, inclusief verdere
2630 mutaties en blootstelling aan mensen, geeft een verhoogd risico voor de volksgezondheid.

De heer **Kohler** (JA21) heeft een vraag over de optimale schaalgrootte en of hier voorbeelden van zijn.

2635 De heer **Kuiken** antwoordt dat er geen optimale schaalgrootte is en wereldwijd is er een toename in veehouderijen zowel pluimvee, varkens en runderen. Het is van belang om dit te bezien vanuit de verschillende problemen bij elkaar zoals het oplossen van het klimaatvraagstuk, het tegengaan van biodiversiteitsverlies en het verlagen van zoönose. Bij elkaar kan dit alles leiden tot een meer optimale schaal van veehouderij. Precieze aantallen zijn nog niet bekend, hier is nog
2640 meer onderzoek voor nodig.

Statenlid **Kostic** (PvdD) reageert dat vanuit GS is geïnformeerd dat wat in Grootschermer gebeurde een natuurramp is en vraagt wat de heer Kuiken daarop zegt.

2645 De heer **Kuiken** antwoordt dat dit absoluut geen natuurramp is, het is veroorzaakt door menselijk handelen.

De **voorzitter** bedankt de heer Kuiken voor zijn inspraak en gaat over naar de bespreking van dit vergaderverzoek.

2650

Statenlid **Kostic** (PvdD) introduceert dit agendapunt met de opmerking dat dierenwelzijn onderdeel van provinciaal beleid is geworden, maar dat GS hierin nog zoekend is. Daarnaast is er een koppeling met de intensieve veehouderij en de gezondheid van Noord Hollanders. Statenlid Kostic legt een aantal vragen voor.

2655 1. Is de commissie het eens is met de aanbevelingen van de RDA? Vinden de andere fracties ook dat GS deze aanbevelingen zoveel mogelijk integraal moet betrekken bij provinciaal beleid en daarbij indicatoren voor dierenwelzijn moet integreren binnen de welvaartmonitor en in de kringlooplandbouw?

2. Welke fracties zijn bereid hierover mee te denken?
- 2660 3. Als het gaat over gezondheid en afbouw intensieve veehouderij: zijn de fracties het ermee eens dat voedselvisie ook gaat over de intensieve veehouderij? Dat industrie niet alleen onder economisch beleid maar ook onder sociaal beleid valt? Dat daar vanuit brede maatschappelijk verantwoorde economie naar moet worden gekeken?
- 2665 4. Erkennen andere fracties ook het risico van intensieve veehouderijen voor de gezondheid zoals dit geschetst is? Zijn ze bereid met de Partij voor de Dieren mee te denken hoe die afbouw gerealiseerd kan worden, meedenkend met alle spelers in het veld.

Mevrouw **Dekker** (CDA) gaat de vier vragen puntsgewijs langs, wellicht in afwijkende volgorde.

1. CDA heeft hierbij een oproep aan PvdD: zijn zij zelf bereid om zij aan zij met de boeren te gaan staan? Boeren weten al eeuwenlang dat dieren hun eigen waarden en waardigheid hebben. Mevrouw Dekker wordt er soms boos om hoe boeren eenzijdig bejegend worden. Zij wil benadrukken dat wanneer de boer goed is voor zijn dieren, de dieren ook goed zijn voor de boer.
- 2670 2. Komt voort uit beantwoording van gedeputeerde Zaal op de schriftelijke vragen, zij kan hier het beste nadere uitleg over verschaffen.
- 2675 3. Gedeputeerde Zaal wil dierenwelzijn zoveel mogelijk stimuleren. De aangegeven moties geven hierbij een goede steun in de rug. Extra aansporingen zijn nu niet noodzakelijk.
4. Uiteraard heeft CDA ook zorgen om verspreiding van de vogelgriep. Ook preventieve knaagdierbestrijding is nodig om verdere verspreiding te voorkomen. Is PvdD bereid hier ruimte voor te bieden en hoe staan zij tegenover vaccinatie van pluimvee en
- 2680 pluimveehouders.

De **voorzitter** meldt dat zij aan het eind van de vragen extra spreektijd voor PvdD zal geven.

Mevrouw **Becker** (GL) is absoluut voorstander van het elimineren van dierenleed en het beschermen van de volksgezondheid

- 2685 1. GroenLinks kan zich erin vinden dat voedselvisie op verduurzaming van voedselproductie betrekking moet hebben en ook op verduurzaming van vleesproductie.
2. GroenLinks is het eens met het RDA advies en de zes principes voor een dierwaardig bestaan, maar is zich ook bewust van de beperkingen die daaraan verbonden zijn. Zoals bijvoorbeeld dat het niet mogelijk is om zuivel zonder dierenleed te produceren vanwege het scheiden kalf van de koe. Een volledig zuivelvrij dieet zou een hele grote stap zijn, die kan nu niet zomaar gezet worden. GroenLinks erkent het risico op de menselijke gezondheid door intensieve veehouderij. Mevrouw Becker hoort graag waar gedeputeerde Zaal hier kansen ziet.
- 2690 3. GroenLinks is zeker bereid om mee te denken over afbouw van intensieve veehouderij.

- 2695 De heer **Van Tiggelen** (PVV) vindt dierenwelzijn belangrijk en is tegenstander van verwijtbaar leed voor mens en dier. In dat kader vindt PVV een aantal leidende principes in de RDA-aanbevelingen in meer of mindere mate sympathiek. Echter het koppelen aan klimaat- en stikstoffen vindt PVV te ver gaan, evenals het op de schop gooien van ruimtelijke ordening, milieu- en natuurwetgeving. Misverstanden over het klimaat laten zich moeilijk bestrijden. Feit: van de 17 CO₂ moleculen per
- 2700 2.500 is er nog maar één over in de atmosfeer door natuurlijke processen. Hele volksstammen zijn ervan overtuigd dat die laatste molecuul moet worden bestreden tegen zeer hoge kosten. De mensheid is echter niet in staat dit te laten verdwijnen. Het college heeft een punt dat als

landelijke regelgeving en de RDA toeziet op naleving van de regels dierenwelzijn en er ruimte blijkt te zijn voor verbetering, betreffende actoren hier zo snel mogelijk werk van moeten maken.

2705

De heer **De Wit** (VVD) vindt dit een enigszins bijzondere constructie, omdat het hier bij uitstek landelijke wetgeving betreft. Op zich is het een valide betoog, maar de VVD vindt het lastig te doorgronden wat de Staten hiermee moeten. Het is beter bij de landelijke overheid een ingang te vinden, daar komt deze discussie beter tot zijn recht. Inhoudelijk is de VVD het wel volledig eens met de reactie van het College en ziet geen reden het beleid daarop aan te passen. Tegen GroenLinks zegt de heer De Wit dat het goed is om met elkaar in gesprek te gaan maar de VVD hecht wel aan de afspraken die zijn gemaakt over de voedselvisie en over het coalitie akkoord. Daarmee bedoelt de heer De Wit dat de VVD tegenstander is van bovenwettelijke maatregelen hier.

2715

Mevrouw **De Groot** (SP) beantwoordt de vragen van de PvdD:

- 1a. SP is het ermee dat dierenwelzijn integraal meegenomen moet worden in de transitie van de veehouderij.
- 1.b. SP vindt dat een amendement altijd uitgevoerd moet worden. De RDA aanbevelingen kunnen hierin meegenomen worden.
2. SP is het eens met de PvdD dat de voedselvisie ook over intensieve veehouderij gaat.
3. SP is altijd bereid mee te werken aan verdere invulling van het advies van RDA, maar vraagt zich af of GS hiermee een begin moet maken zodat partijen daarop kunnen reageren.
4. SP ziet dat de risico's die intensieve veehouderij en pluimveehouderij geeft nadelig zijn voor mens- en dierenwelzijn. Het zou goed zijn als dit zo spoedig minder intensief zou worden of zelfs afgeschaft.

2720

2725

2730

2735

Mevrouw **Jellema** (PvdA) vindt het zonneklaar dat dierenwelzijn in al het landelijk en provinciaal beleid een plaats moet krijgen. De voedselvisie is daar ook in opgenomen, dit mag wat prominenter. Hoort daar graag de reactie van de gedeputeerde op. PvdA wil altijd constructief meedenken. Ook mevrouw Jellema heeft zorgen over de vogelgriep. Er zijn veel uitbraken bijgekomen in januari. Hier moet beleid op komen. De VVD onderstreept dat men altijd moet blijven voorlichten richting consument om hen te verleiden tot minder vlees en gevogelte eten. Dat is goed voor de mensen en voor de pluimveehouders.

2740

2745

De heer **Mangal** (DENK) lijkt het onmogelijk om op 'postzegel' Nederland een dusdanig intensieve veehouderij te houden om de hele wereld te voeden en dan te roepen dat Nederland voor al haar voedsel afhankelijk is van deze boeren. Het dunkt hem dat er veel minder productie nodig is om Nederland te voeden. Hoeveel respect heb je voor dieren als je ze als productleverancier ziet? Hoe gaan we boeren compenseren als koeien natuurlijker gaan eten en daardoor minder melk produceren? Het zoönose probleem: duizenden dieren ruimen om te voorkomen dat mensen besmet kunnen raken en ondertussen zijn wilde vogels grootverspreider geworden. De heer Mangal vraagt zich af in hoeverre hij zich daarbij de dierwaardigheid moet voorstellen. Hoe speelt volksgezondheid hier een rol in en is dit verenigbaar met dierwaardigheid?

2750 Mevrouw **Kapitein** (D66) is groot voorstander van het beschermen van volksgezondheid en het verminderen van dierenleed. D66 is blij dat het RDA advies is opgenomen in het landelijk regeerakkoord. D66 wil hier als Provincie even op wachten. Vooral omdat Noord Holland relatief niet veel dieren in de intensieve veehouderij heeft. Inhoudelijk is zij het ermee eens om het op te pakken; er staan veel goede zaken in RDA advies, maar qua timing even pas op de plaats, niet alles kan tegelijk.

2755 Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt bij interruptie aan mevrouw Kapitein of D66 wel heeft geluisterd naar de input van de expert. Zij vraagt of D66 bereid is om na te denken welke ruimte er is om hier in te grijpen. D66 heeft groene praatjes, maar Statenlid Kostic ziet graag daden.

2760 Mevrouw **Kapitein** (D66) reageert dat D66 natuurlijk heeft geluisterd naar de expert en dat was heel interessant. Hij heeft ook aangegeven dat Noord Holland een kleine provincie is voor deze risico's. De vraag is: wat is het meest effectieve? De grootste stappen worden in Noord Limburg en Brabant gemaakt en daar kan Noord Holland snel op aanhaken. D66 is zeker bereid hierover mee te denken en staat achter de RDA adviezen. Maar het is de vraag of dat vanuit Noord Holland moet gebeuren of vanuit andere provincies. Eerst met de andere provincies in gesprek gaan waar
2765 het probleem vele malen groter is dan hier. Dan kunnen er veel grotere stappen worden gezet. In Noord Holland spelen andere onderwerpen, waar beter het voortouw in genomen kan worden.

2770 De heer **Kohler** (JA21) zegt dat het Statenlid Kostic is gelukt hem in een lastige positie te brengen. JA21 is bereid samen op te trekken met de Partij voor de Dieren, met de nodige kanttekeningen. De heer Kohler heeft het afgelopen jaar nul woorden aan de voedselvisie vuil gemaakt. Daar hoort de intensieve veehouderij bij als onderdeel. Het lijkt nu of GS dat uitsluit. De heer Kohler hoort graag van Statenlid Kostic wat er allemaal moet gebeuren om dit te realiseren.

2775 Gedeputeerde **Zaal** reageert dat haar niets is gevraagd, omdat dit een debat is tussen statenleden onderling. Zij geeft een korte reflectie. Gedeputeerde Zaal stelt voorop dat zij uitvoert, net als alle GS leden, wat door PS gevraagd wordt. De voedselvisie gaat over grondgebonden landbouw. Zij gaat ervan uit dat allen geïnformeerd hebben gestemd en dat een eventuele wijziging niet van de kant van de gedeputeerde moet komen. Een amendement met het woordje 'niet grond gebonden' is verworpen. Zij voert de voedselvisie uit zoals deze is aangenomen. Dierenwelzijn is binnen die
2780 voedselvisie wel belangrijk, maar de gedeputeerde voert ook een coalitieakkoord uit. De discussie moet eerst op het niveau van het Rijk gevoerd worden. Het initiatief ligt daar, ook voor pluimvee en voor vogelgriep. Daarnaast is er geen juridische mogelijkheid om in te grijpen in bestaande bedrijven. Nieuwe vestigingen zitten in de omgevingsverordening. Zij wacht verdere voorstellen af.

2785 Statenlid **Kostic** (PvdD) reageert bij interruptie dat zij heel verbaasd is omdat dierenwelzijn wel is opgenomen in de voedselvisie. Het amendement is aangenomen. Bovenwettelijke maatregelen zijn ook voor andere zaken geaccepteerd. Statenlid Kostic begrijpt deze houding van GS niet; waarom ineens een willekeurige grens voor intensieve veehouderij terwijl voor de geitenhouderij,
2790 in verband met gezondheid van mensen, wel een stop kon worden geregeld? Waarom ontkennen dat dierenwelzijn überhaupt iets is, waarom is gedeputeerde Zaal dan gedeputeerde welzijn? Zij vraagt gedeputeerde Zaal hier meer open in te staan.

2795 Gedeputeerde **Zaal** vindt dierenwelzijn ontzettend belangrijk en GS vindt dat ook. In de voedselvisie is dierenwelzijn ook genoemd. De transitie naar natuurinclusieve kringlooplandbouw zal ook positieve effecten hebben op dierenwelzijn. Dit is de allergrootste uitdaging voor Noord Holland. Er komen ook geen nieuwe vestigingen van intensieve veehouderij in deze provincie. Maar bij het verzoek om vanuit GS nieuwe regels op te stellen die eigenlijk in de wet dieren moeten worden geregeld, trekt zij een grens

2800 De heer **Mangal** (DENK) vraagt bij interruptie of PS een uitvoerende of kaderstellende bestuurslaag is. Waar zit het kaderstellende zonder dat wordt verwezen naar het Rijk?

2805 Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat PS zowel een kaderstellende als een uitvoerende overheidslaag is. Ten aanzien van dierenwelzijn echter voornamelijk uitvoerend, omdat daar EU wetgeving en Rijkswetgeving voor is. Antwoord op de vraag hoeveel ruimte er is om beleid te wijzigen is niet eenvoudig te geven. Wat vogelgriep aangaat bijvoorbeeld is het juridisch onmogelijk om eenzelfde stop in te stellen als bij de geitenhouderij.

2810 De **voorzitter** vat het agendapunt samen en geeft Statenlid Kostic nog een deel van de laatste minuut spreektijd.

Statenlid **Kostic** (PvdD) vraagt om meer ruimte voor dit belangrijke onderwerp.

2815 De **voorzitter** staat dat niet toe vanwege de vergaderorde.

2820 Statenlid **Kostic** (PvdD) ziet een welwillende meerderheid om hierin mee te denken. In het stuk is aangegeven dat het mogelijk is voor de Provincie om hier meer beweging in te krijgen. Het CDA maakt zich druk om de boeren maar zet hen en de dieren nu vast. Statenlid Kostic heeft een toekomstvisie voor boeren om hen uit dit systeem te halen. Bij VVD ziet zij ook geen beweging, het lijkt zelfs de coalitie te blokkeren, jammer! Chapeau voor GroenLinks en PvdA dat zij willen kijken om vanuit provinciaal oogpunt stappen te nemen. De intensieve veehouderij is onderdeel van de transitie. Helaas kan Statenlid Kostic nu niet alle vragen beantwoorden, zij gaat dit graag achter de schermen verder oppakken. Onder andere de omgevingsverordening geeft tools en er zijn voldoende mogelijkheden om met de boeren te bespreken met welke middelen ze geholpen kunnen worden.

2830 De **voorzitter** vraagt of er behoefte is aan een tweede termijn en geeft mevrouw Dekker het woord.

Mevrouw **Dekker** (CDA) merkt op dat Statenlid Kostic om een gezamenlijke toekomst vraagt maar zelf blijft hangen in een 'oude groef'. Zij geeft haar het advies de landbouwvisie van Derk Boswijk te lezen.

2835 De **voorzitter** sluit het agendapunt af.

14. Rondvraag gedeputeerde Zaal (Landbouw, visserij, recreatie, toerisme, dierenwelzijn)

Er zijn geen rondvragen aangemeld voor de portefeuille van gedeputeerde Zaal.

2840 **15. Rondvraag gedeputeerde Loggen (Water, WED, CPMR)**

Voor de rondvraag aan gedeputeerde Loggen zijn drie vragen ontvangen.

2845 Mevrouw **Van Wijnen** (GL) heeft een vraag over de Marker Wadden, waar in 2017 €4 miljoen meebetaald is voor de aanleg. Het beheer zit bij Flevoland. Dit jaar heeft Natuurmonumenten de voorwaarden om af te meren bij de Marker Wadden veranderd, waardoor het voor
2850 zeilvaartschepen ongunstiger is geworden dan voor de veerboot voor natuurmonumenten en privé vaartuigen. Veel Noord-Hollandse charters hebben daar last van, een sector die het door corona zwaar heeft gehad. Kan de gedupeerdere zich ervoor inzetten bij Natuurmonumenten Nederland en de beroepsvereniging BBZ dat Noord-Hollandse zeilcharters op een voor alle partijen acceptabele wijze gebruik kunnen blijven maken van een stukje nieuwe natuur waarvan we allemaal willen dat het toegankelijk blijft?

2855 De heer **De Wit** (VVD) heeft een vergelijkbare vraag schriftelijk ingediend. De heer De Wit sluit aan bij GroenLinks en noemt het belang van de toegankelijkheid van het gebied voor recreatiedoeleinden en ontwikkelruimte, zoals ooit bedoeld in 2016. Hij is nieuwsgierig naar de antwoorden.

2860 Gedeputeerde **Loggen** ziet de vragen meer als een oproep om contact op te nemen met Natuurmonumenten en de collega 's van Flevoland om te kijken wat er speelt en een bevredigende oplossing te zoeken. Hij is bereid hierover het gesprek aan te gaan. Op de vragen van de VVD komt de gedeputeerde zo spoedig mogelijk schriftelijk terug.

2865 Mevrouw **Jellema** (PvdA) heeft een vraag over het rapport 'Hersteld vertrouwen HNK en bewoners van Uitdam'. Heeft de gedeputeerde het voornemen om de voor de PS en GS relevante onderdelen van dit rapport te bespreken in deze commissie?

2870 Gedeputeerde **Loggen** reageert dat het zwaartepunt van dit advies ligt in de relatie tussen bewoners en het hoogheemraadschap. Het rapport zal ter kennisname naar de commissie gaan met een oplegnotitie vanuit GS en kan indien gewenst geagendeerd worden.

21. Sluiting

2875 De **voorzitter** concludeert dat dit het eind is van deze commissievergadering NLG. Er is vandaag één A-agendapunt behandeld, de zienswijze NHN. Deze gaat als hamerstuk door naar PS.

De voorzitter dankt alle aanwezigen voor hun bijdrage en interesse, en sluit de vergadering om 17.48 uur.

2880 De eerstvolgende vergadering van de commissie NLG vindt plaats op maandag 14 maart a.s.